

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

**DERGİ KULLANIM VERİLERİNİN BIBLİYOMETRİK ANALİZİ
VE KOLEKSİYON YÖNETİMİNDE KULLANIMI**

Yurdagül ÜNAL

Doktora Tezi

Ankara, 2008

**DERGİ KULLANIM VERİLERİNİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ VE
KOLEKSİYON YÖNETİMİNDE KULLANIMI**

Yurdagül ÜNAL

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2008

KABUL VE ONAY

Yurdagül Ünal tarafından hazırlanan “Dergi Kullanım Verilerinin Bibliyometrik Analizi ve Koleksiyon Yönetiminde Kullanımı” başlıklı bu çalışma, 17 Haziran 2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Aydın ERAR (Başkan)

Prof. Dr. Yaşar TONTA (Danışman)

Prof. Dr. Serap KURBANOĞLU

Doç. Dr. H. İnci ÖNAL

Doç. Dr. Mehmet Emin KÜÇÜK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

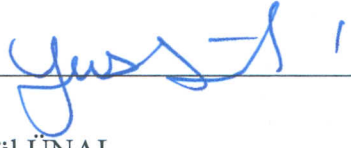
Prof. Dr. İrfan ÇAKIN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

17 Haziran 2008

Yurdağül ÜNAL

Sevgili Anneme ve Babama...

ÖZET

ÜNAL, Yurdağül. *Dergi Kullanım Verilerinin Bibliyometrik Analizi ve Koleksiyon Yönetiminde Kullanımı*, Doktora Tezi, Ankara, 2008.

Kütüphanelerin en önemli fonksiyonlarından biri kullanıcıların bilgi ihtiyacını en üst düzeyde karşılayan etkin bir koleksiyonun geliştirilmesi ve yönetimidir. Elektronik kaynakların gündeme gelmesiyle birlikte koleksiyon geliştirme ve yönetimi politikaları çok daha karmaşık ve ilginç bir hâl almıştır. Bu çalışmada Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) belge sağlama, kütüphane içi kullanım ve elektronik dergi veri tabanları kullanım istatistikleri ile konsorsiyum üyesi üniversite kütüphanelerinin 2000-2007 yılları arasında ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost veri tabanlarından indirdikleri 30 milyonun üzerinde tam metin makale kullanım verisi betimleme yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Kullanılan makalelerin dergilere dağılımı bibliyometrik yasalardan yararlanılarak analiz edilmiş, çekirdek dergiler saptanmıştır. Urquhart Yasası “bilimsel ve teknik dergilerin kütüphane ötesi kullanımları ile bir sistemde o dergilere sahip olan kütüphanelerin sayısı arasında pozitif bir korelasyon olduğunu ve bu nedenle bu korelasyonun, dergilerin bireysel kütüphanelerdeki kütüphane içi kullanımları da dahil, bir kütüphane sistemindeki toplu kullanımın bir ölçüsü olduğunu” ifade eder. Bu çalışmada Urquhart Yasası elektronik dergilerin konsorsiyal kullanımı açısından uluslararası anlamda ilk defa test edilmiştir.

Kullanılan makalelerin üçte biri tüm dergilerin %1,4 ile %5’ini oluşturan çekirdek dergilerden sağlanmıştır. Kullanılan makalelerin dergilere dağılımları Bradford ve Price Yasalarına, 80/20 Kuralına uymamaktadır. Çekirdek dergilerin kullanım sıklıkları ile etki faktörü, bu dergilerde yayımlanan makalelere yapılan toplam atıf sayısı ve yarı-yaşam arasında ilişki yoktur. Çekirdek dergiler için atıfa göre hesaplanmış yarı-yaşam ile kullanıma göre hesaplanmış yarı-yaşam arasında pozitif bir ilişki vardır. ULAKBİM kütüphane içi kullanım isteklerinin karşılandığı çekirdek dergilerin tamamına yakını belge sağlama isteklerinin karşılandığı çekirdek dergilerle ortaktır. Daha güncel makalelere daha çok istek yapılmaktadır. ScienceDirect, SpringerLink ve Wiley InterScience veri tabanlarındaki dergilerin ülkemizdeki konsorsiyum üyesi

kütüphanelerdeki kullanım sıklıkları ile ULAKBİM'deki kullanım sıklıkları arasında pozitif bir ilişki vardır. ULAKBİM'de sık kullanılan dergiler konsorsiyum üyesi kütüphanelerde de sık kullanılmaktadır.

ULAKBİM'de ve konsorsiyum üyesi üniversite kütüphanelerinde son sekiz yılın elektronik dergi kullanım verilerine dayanan bu araştırmanın sonuçları koleksiyon geliştirme ve yönetiminde kullanılmalı, çok kullanılan çekirdek dergiler koleksiyonda bulundurulmalı, az kullanılan ya da hiç kullanılmayan dergiler ise koleksiyondan çıkarılmalıdır. Kullanım verilerine dayanan bulgular konsorsiyal lisans anlaşmalarında pazarlık için kullanılmalıdır. Kullanım verileri konsorsiyum üyesi üniversitelerin büyüklükleri, öğretim programları gibi özellikleri de dikkate alınarak daha ayrıntılı olarak analiz edilmelidir.

Anahtar Sözcükler

Koleksiyon yönetimi, koleksiyon geliştirme, belge sağlama, kütüphane içi kullanım, bibliyometri, Bradford Yasası, Price Yasası, 80/20 Kuralı, Urquhart Yasası, çekirdek dergiler, ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience, EBSCOHost, ULAKBİM, kullanım analizi.

SUMMARY

ÜNAL, Yurdagül. *The Bibliometric Analysis of Journal Usage Data and Its Use in Collection Management*. Ph.D. Dissertation. Ankara, 2008.

One of the most important functions of libraries is to develop and manage an effective collection that best meets the information needs of its users. With the introduction of electronic resources, collection development and management policies have become much more complex and interesting. Using the survey method, more than 30 million journal articles that were used at the National Academic Network and Information Center (ULAKBİM) and downloaded by the users of the consortium members (universities) from ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience and EBSCOHost databases between 2000 and 2007, were evaluated. Journal articles used were analyzed by means of bibliometric laws and the core journals were identified. The Urquhart Law, which “specifies that the supralibrary use of scientific and technical (sci/tech) journals is positively correlated with the number of libraries holding these journals in a system and therefore is a measure of their aggregate use within the library system, including their intralibrary use at the individual libraries of the system”, was tested for the first time in this study for the consortial use of electronic journals.

One third of articles used were satisfied by the core journals that constitute some 1.4% and 5% of all journals. Distributions of used articles to journals do not conform to the Bradford and Price Laws and the 80/20 Rule. No correlation was observed between the frequencies of use of core journals and a) their impact factors; b) total number of citations they received; and c) their half-lives. There was a positive correlation between the half-lives of core journals calculated by the frequencies of use of journals and the frequencies of citations they received. Almost all the core journals that satisfied the in-house needs of ULAKBİM users and those that did the document delivery requests were common. Current articles were used more often. There is a positive correlation between the frequencies of use of journals within the ScienceDirect, SpringerLink and Wiley InterScience databases by the consortium members and ULAKBİM users.

Journals that are used frequently at ULAKBİM were also used more often by the library members of the consortium.

Based on eight years' of use data of ULAKBİM and the university libraries making up the consortium, findings of this study should be used in collection development and management. Frequently used core journals should be retained while rarely used or never used journals should be excluded from the collection. Findings should be used to negotiate better consortial license agreements. The use data should be analyzed in more detail by taking into account the characteristics of universities such as their size and curricula.

Keywords

Collection management, collection development, document delivery, intralibrary use, bibliometrics, the Bradford Law, the Price Law, the 80/20 Rule, the Urquhart Law, core journals, ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience, EBSCOHost, ULAKBİM, analysis of use.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET.....	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
ÖNSÖZ.....	xiv
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	5
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI	7
1.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	9
1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	10
1.4.1. Veri Toplama	10
1.4.2. Veri Temizleme.....	12
1.4.3. Veri Analizi ve Değerlendirme	13
1.5. ARAŞTIRMANIN BÖLÜMLERİ	16
2. BÖLÜM: LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ	17
2.1. KULLANIM VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	18
2.1.1. Belge Sağlama ve Kütüphane İçi Kullanım Verilerinin Değerlendirilmesi ile İlgili Çalışmalar	18
2.1.2. Elektronik Dergilerin Kullanım Verilerinin Değerlendirilmesi ile İlgili Çalışmalar	23
2.2. BİBLİYOMETRİK GÖSTERGELER VE KULLANIM ARASINDAKİ İLİŞKİLER İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	29
2.2.1. Kullanım ve Atıf Arasındaki İlişkilerle İlgili Çalışmalar	30
2.2.2. Kullanım ve Literatür Eskimesi Arasındaki İlişkilerle İlgili Çalışmalar	36

2.3. KONSORSİYAL KULLANIM İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	37
2.4. ÖZET	40
3. BÖLÜM: BULGULAR.....	41
3.1. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	41
3.1.1. ULAKBİM	42
3.1.1.1. Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi	42
3.1.1.2. Elektronik Dergi Veri Tabanları.....	46
3.1.2. ScienceDirect Elektronik Dergi Veri Tabanı	48
3.1.3. SpringerLink Elektronik Dergi Veri Tabanı	49
3.1.4. Wiley InterScience Elektronik Dergi Veri Tabanı.....	52
3.1.5. EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanı	53
3.2. DERGİLERLE İLGİLİ DAĞILIMLAR	55
3.2.1. Dağılımlar ve Bradford Yasasına Uyum.....	55
3.2.1.1. ULAKBİM Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi	55
3.2.1.1.1. Dönemlere Göre Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi.....	57
3.2.1.2. ULAKBİM Elektronik Dergi Veri Tabanları.....	59
3.2.1.3. ScienceDirect Elektronik Dergi Veri Tabanı	61
3.2.1.4. SpringerLink Elektronik Dergi Veri Tabanı	64
3.2.1.5. Wiley InterScience Elektronik Dergi Veri Tabanı	66
3.2.1.6. EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanı	68
3.2.2. Dağılımların 80/20 Kuralına ve Price Yasasına Uyumu.....	69
3.2.3. Çekirdek Dergiler.....	71
3.2.3.1. ULAKBİM	71
3.2.3.2. ScienceDirect Elektronik Dergi Veri Tabanı	76
3.2.3.3. SpringerLink Elektronik Dergi Veri Tabanı	80
3.2.3.4. Wiley InterScience Elektronik Dergi Veri Tabanı	82
3.2.3.5. EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanı	85
3.3. URQUHART YASASI	86
3.3.1. ScienceDirect Elektronik Dergi Veri Tabanı	86

3.3.2. SpringerLink Elektronik Dergi Veri Tabanı	87
3.3.3. Wiley InterScience Elektronik Dergi Veri Tabanı.....	88
3.4. ÖZET	90
4. BÖLÜM: TARTIŞMA VE YORUM.....	91
4.1. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	91
4.1.1. ULAKBİM Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi.....	91
4.1.2. ULAKBİM Elektronik Dergi Veri Tabanları	94
4.1.3. ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanları.....	94
4.2. DERGİLERLE İLGİLİ DAĞILIMLAR	95
4.2.1. Dağılımlar ve Bradford Yasasına Uyum.....	95
4.2.1.1. ULAKBİM Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi ve Elektronik Dergi Veri Tabanları.....	96
4.2.1.2. ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanları.....	98
4.2.2. Dağılımların 80/20 Kuralına ve Price Yasasına Uyumu.....	99
4.2.3. Çekirdek Dergiler.....	100
4.2.3.1. ULAKBİM	100
4.2.3.2. ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanları.....	103
4.3. URQUHART YASASI	104
4.4. ÖZET	106
5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	109
5.1. SONUÇ.....	109
5.2. ÖNERİLER	113
5.3. GELECEKTE YAPILABİLECEK ÇALIŞMALAR.....	114
KAYNAKÇA	116
EKLER.....	130

KISALTMALAR LİSTESİ

ANKOS	Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu
ARL	Association of Research Libraries
BLDSC	British Library Document Supply Centre
BS	ULAKBİM Belge Sağlama Hizmetleri Birimi
BUCOP	British Union Catalogue of Periodicals
EMX	Emerald Management Xtra
IAC	Information Access Company-Infotrac
INIST	l'Institut de l'Information Scientifique et Technique
IoP	Institute of Physics
ISI	Institute for Scientific Information
JCR	Journal Citation Reports
JSTOR	Journal Storage
MESUR	MEtrics from Scholarly Usage of Resources
NLL	National Lending Library for Science and Technology
NLM	National Library of Medicine
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OSR	ULAKBİM Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi
PEAK	Pricing Electronic Access to Knowledge
SML	Science Museum Library
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
ULAKBİM	Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Araştırmada değerlendirilen veri sayısı	10
Tablo 2. ULAKBİM BS ve OSR isteklerinin dönemlere göre dağılımı	42
Tablo 3. ULAKBİM BS ve OSR isteklerinin dergi yayın yılına göre dağılımı.....	44
Tablo 4. ULAKBİM’de veri tabanlarından indirilen makale ve kullanılan dergi sayıları.....	47
Tablo 5. ULAKBİM’de yıllara göre veri tabanlarından indirilen tam metin makale sayıları	48
Tablo 6. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından ScienceDirect veri tabanından indirilen tam metin makale sayılarının yıllara göre dağılımı	48
Tablo 7. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından SpringerLink veri tabanından indirilen tam metin makale sayılarının yıllara göre dağılımı	49
Tablo 8. 2004-2007 yılları arasında SpringerLink veri tabanından indirilen tam metin makalelerin üniversitelere göre dağılımı	50
Tablo 9. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından Wiley InterScience veri tabanından indirilen tam metin makale sayılarının yıllara göre dağılımı	52
Tablo 10. 2003-2006 yılları arasında Wiley InterScience veri tabanından indirilen makalelerin üniversitelere göre dağılımı	53
Tablo 11. Ocak 2005-Aralık 2007 tarihleri arasında EBSCOHost veri tabanından indirilen makalelerin üniversitelere göre dağılımı	54
Tablo 12. ULAKBİM verilerine ve Bradford Yasasına göre bölgelerdeki dergi dağılımları	57
Tablo 13. Dönemlere göre ULAKBİM BS ve OSR için bölgelerdeki dergi dağılımları	58
Tablo 14. ULAKBİM’de kullanılan elektronik dergi veri tabanları için bölgelerdeki dergi dağılımları	61
Tablo 15. ULAKBİM elektronik dergi veri tabanlarından en çok makale indirilen ilk 10 dergi.....	61
Tablo 16. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından ScienceDirect veri tabanından indirilen makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları	63

Tablo 17. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından ScienceDirect veri tabanından indirilen makaleler için Bradford Yasasına göre bölgelerdeki dergi dağılımları	63
Tablo 18. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından SpringerLink veri tabanından indirilen makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları	66
Tablo 19. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından Wiley InterScience veri tabanından indirilen makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları.....	68
Tablo 20. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından EBSCOHost veri tabanından indirilen makaleler için mevcut verilere ve Bradford Yasasına göre bölgelerdeki dergi dağılımları	69
Tablo 21. Toplu değerlendirmeler için dağılımların 80/20 Kuralına ve Price Yasasına uyumu	70
Tablo 22. ULAKBİM Genel, BS ve OSR için yıllara göre ortak çekirdek dergilerinin kullanım sıraları arasındaki ilişki	73
Tablo 23. ULAKBİM Genel, BS ve OSR için ortak çekirdek dergiler ve kullanım sayısına göre sıraları	74
Tablo 24. Dönemlere göre ULAKBİM BS ve OSR çekirdek dergilerinin kullanım sıraları arasındaki ilişki.....	75
Tablo 25. Tüm ULAKBİM BS ve OSR çekirdek dergileri ile dönemler arasındaki ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki.....	75
Tablo 26. ULAKBİM BS ve OSR’de birikimli ve birbirini takip eden dönemler için ortak çekirdek dergi sayıları.....	76
Tablo 27. ScienceDirect veri tabanı için yıllara göre ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki	77
Tablo 28. ScienceDirect veri tabanı için 2001-2007 ile diğer yıllar arasındaki ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki	78
Tablo 29. ScienceDirect veri tabanı için 2001-2007 ile birikimli ve birbirini takip eden yıllar için ortak çekirdek dergi sayıları.....	78
Tablo 30. ScienceDirect veri tabanı için 2001-2007 toplu değerlendirmesi ve diğer tüm yıllarda ortak çekirdek dergiler ve kullanım sayısına göre sıraları.....	79
Tablo 31. En çok kullanılan ilk 10 ScienceDirect dergisi.....	80

Tablo 32. SpringerLink veri tabanı için yıllara göre çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki	81
Tablo 33. SpringerLink veri tabanı için 2004-2007 ile diğer yıllar arasındaki ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki	81
Tablo 34. SpringerLink veri tabanı için 2004-2007 ile birikimli ve birbirini takip eden yıllar için ortak çekirdek dergi sayıları.....	82
Tablo 35. SpringerLink veri tabanı için 2004-2007 toplu değerlendirmesi ve diğer tüm yıllarda ortak çekirdek dergiler ve kullanım sayısına göre sıraları.....	82
Tablo 36. Wiley InterScience veri tabanı için yıllara göre ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki	83
Tablo 37. Wiley InterScience veri tabanı için 2003-2006 ile diğer yıllar arasındaki ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki.....	83
Tablo 38. Wiley InterScience veri tabanı için 2003-2006 ile birikimli ve birbirini takip eden yıllar için ortak çekirdek dergi sayıları.....	84
Tablo 39. Wiley InterScience veri tabanı için 2003-2006 toplu değerlendirmesi ve diğer tüm yıllarda ortak çekirdek dergiler ve kullanım sayısına göre sıraları	84
Tablo 40. EBSCOHost veri tabanı için en fazla makale indirilen ilk 10 dergi.....	85
Tablo 41. ULAKBİM’de ve üniversitelerde kullanılan SpringerLink dergilerinin kullanım sıraları arasındaki ilişki	88
Tablo 42. ULAKBİM’de ve üniversitelerde kullanılan Wiley InterScience dergilerinin kullanım sıraları arasındaki ilişki	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. ULAKBİM Genel, BS ve OSR isteklerinin sağlandığı dergilerin kullanım sayıları	43
Şekil 2. ULAKBİM Genel, BS ve OSR isteklerinin dergi yayın yılına göre birikimsiz dağılımı	45
Şekil 3. ULAKBİM BS isteklerinin dönemlere göre yaş dağılımı	46
Şekil 4. ULAKBİM OSR isteklerinin dönemlere göre yaş dağılımı	46
Şekil 5. 2004-2007 toplu değerlendirmesi ve diğer yıllar için SpringerLink veri tabanından indirilen makalelerin üniversitelere göre dağılımı	51
Şekil 6. Wiley InterScience veri tabanından indirilen makalelerin üniversitelere göre dağılımı	52
Şekil 7. Ocak 2005-Aralık 2007 tarihleri arasında EBSCOHost veri tabanından indirilen makalelerin üniversitelere göre dağılımı	54
Şekil 8. ULAKBİM Genel, BS ve OSR istekleri Bradford eğrileri	56
Şekil 9. Dönemlere göre ULAKBİM BS ve OSR istekleri Bradford eğrileri	58
Şekil 10. Dönemlere göre ULAKBİM BS ve OSR için bölgelerdeki dergi dağılımları	59
Şekil 11. ULAKBİM’de kullanılan elektronik dergi veri tabanlarının Bradford Eğrileri	60
Şekil 12. Türkiye’deki üye kütüphanelerin ScienceDirect dergileri kullanımının Bradford Eğrileri	62
Şekil 13. ScienceDirect veri tabanından indirilen makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları	62
Şekil 14. Türkiye’deki üye kütüphanelerin SpringerLink dergileri kullanımının Bradford Eğrileri	65
Şekil 15. SpringerLink veri tabanından indirilen makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları	65
Şekil 16. Türkiye’deki üye kütüphanelerin Wiley InterScience dergileri kullanımının Bradford Eğrileri	67

Şekil 17. Türkiye’deki üye kütüphanelerin Wiley InterScience veri tabanından indirdikleri makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları	67
Şekil 18. Türkiye’deki üye kütüphanelerin EBSCOHost dergileri kullanımının Bradford Eğrisi.....	69
Şekil 19. Toplu değerlendirmeler için dağılımların 80/20 kuralına ve Price Yasasına uyumu	70

ÖNSÖZ

Koleksiyon bir kütüphaneyi oluşturan temel unsurların başında gelir. Kullanıcıların bilgi ihtiyacının karşılanabilmesi büyük ölçüde sahip olunan ya da erişim sağlanan koleksiyonla ilişkilidir. Kütüphanelerin kendileri için en uygun koleksiyonu geliştirme ve bir politika oluşturabilmesi için koleksiyonlarındaki kaynakların kullanım analizi çalışmalarını yapmaları gerekmektedir.

TÜBİTAK Sosyal Bilimler Araştırma Grubu (SOBAG) tarafından desteklenen bu çalışmada (Proje No: 106K068) Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) belge sağlama, kütüphane içi kullanım ve elektronik dergi veri tabanları kullanım istatistikleri ile ülkemizdeki konsorsiyum üyesi bütün kütüphanelerin ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost veri tabanlarından indirdikleri 30 milyonun üzerinde tam metin makale kullanım verisi değerlendirilmiş ve koleksiyon geliştirme ve yönetiminde başvurulabilecek önemli sonuçlar elde edilmiştir. Urquhart Yasası elektronik dergilerin konsorsiyal kullanımı açısından uluslararası anlamda ilk defa test edilmiş ve dergilerin ULAKBİM'deki kullanım sıklıkları ile konsorsiyum üyesi kütüphanelerdeki kullanım sıklıkları arasında ilişki olduğu görülmüştür. Geniş zaman aralığındaki milyonlarca verinin değerlendirilmesi sonucu elde edilen araştırma sonuçları kütüphanelerin ya da konsorsiyumların dergi alımları ile ilgili yapacakları lisans anlaşmalarında mutlaka dikkate alınmalıdır.

Bu araştırmayı gerçekleştirmemde birçok kişinin doğrudan veya dolaylı katkıları olmuştur. Lisans eğitimi ile başlayıp doktora ile devam eden öğrencilik hayatım boyunca ve bu araştırma sürecinde her zaman yanımda olan, beni destekleyen, cesaretlendiren, yönlendiren ve bu araştırmanın ortaya çıkmasını sağlayan sevgili hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Yaşar TONTA'ya her şey için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Üzerimde emekleri bulunan Bölümde görevli ve emekli olmuş bütün hocalarıma bu araştırma süresince verdikleri destek ve içtenlikli ilgileri için teşekkürlerimi sunarım.

ULAKBİM verilerinin sağlanması konusunda gerekli izni sağlayan ULAKBİM yetkililerine, verilerle ilgili her türlü sıkıntıda çekinmeden arayabildiğim ve bütün samimiyetiyle ve bilgisiyle bana yardım eden sevgili M. Uğur YILMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ScienceDirect verilerini sağlayan Elsevier Yayınevinden Hatim El FAİZ'e, Wiley InterScience verilerinin sağlanması ve diğer firmalarla iletişim konusunda bütün içtenliğiyle yardım eden Swets firmasından Zeynep NİKSARLI'ya, SpringerLink verilerinin sağlanması konusunda yardımlarını esirgemeyen Burcu (BULUT) KETEN'e ve EBSCOHost verilerini sağlayan EBSCO firmasından Erol GÖKDUMAN'a bu çalışmanın ortaya çıkmasındaki büyük katkıları için teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma süresince desteğini ve ilgisini esirgemeyen başta Bölüm arkadaşlarım olmak üzere bütün arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Her zaman yanımda olan sevgili aileme, özellikle anneme ve babama sonsuz teşekkürlerimle...

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bir kütüphanenin etkin bir koleksiyon geliştirme ve koleksiyon yönetimi politikası oluşturabilmesi için kullanım verilerini değerlendirmesi gerekmektedir. Günümüzde kütüphanelerin ihtiyaç duydukları kaynakların hepsini, iyi bir bütçeye sahip olsalar bile, koleksiyonlarına sağlayabilme imkânları yoktur. Kütüphanelerin en kritik fonksiyonlarından biri olan “koleksiyon yönetimi”, bir kütüphanede bulunması ya da bir kütüphanenin erişim sağlaması gereken her türlü materyalin seçimini ve bu materyallerle ilgili kullanım değerlendirmelerinin yapılmasını gerektirir. Bir materyalin geçmişteki kullanımı, gelecekteki kullanımı hakkında fikir verir. Koleksiyon kütüphaneler için oldukça pahalı bir yatırımdır ve koleksiyonun temel bileşenlerinden biri olan süreli yayınların fiyatlarında ve sayılarında çok yüksek artışlar görülmektedir. Amerikan Araştırma Kütüphaneleri Derneği'nin (ARL) raporuna göre, Derneğin üyelerinin 1986-2006 yılları arasındaki süreli yayın harcamalarındaki artış %321, bir derginin birim fiyatındaki artış %180 ve bu süre zarfında alınan süreli yayın sayısındaki artış ise %51'dir (Kyriellidou ve Young, 2008, s. 13). Akademik kütüphane bütçelerinin ortalama %70'inin süreli yayınlara gittiği (Luther, 2000) ve süreli yayın fiyatlarındaki yüksek artış miktarı düşünüldüğünde, kütüphaneler koleksiyona yaptıkları yatırımın ne kadar isabetli olduğunu araştırmak zorundadırlar. Kütüphaneler bu araştırmayı koleksiyonun kullanım yoğunluğu, kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılama oranı, koleksiyonda en sık kullanılan veya hiç kullanılmayan ya da ender kullanılan materyallerin saptanması, vb. gibi kullanımla ilgili değerlendirmeler yardımıyla yapabilirler.

Süreli yayınlarla ilgili değerlendirmeler için belge sağlama, kütüphane içi kullanım ya da veri tabanlarından indirilen makale verilerinin incelenmesi gerekmektedir. Böylece hangi yıllara ait hangi dergilerin koleksiyonda bulundurulması ya da hangilerinin koleksiyondan çıkarılması, hangi elektronik dergi veri tabanlarına abone olunması ya da veri tabanlarındaki hangi dergilerin koleksiyonda mutlaka bulundurulması, hangi

dergilere sahip olmak, hangi dergilere erişim sağlamak gerektiğine karar verilmesi sağlanabilir. Süreli yayınlar koleksiyonu oluşturulurken özellikle dikkat edilmesi gereken konu, koleksiyonda mutlaka bulunması gereken “çekirdek dergilerin” saptanması ve bu dergilerin yıldan yıla değişip değişmediğinin belirlenmesidir. Dergilerle ilgili değerlendirmelerde kullanılan “etki faktörü”, “toplam atıf sayısı”, “eskime” gibi bazı kriterlerle, çekirdek dergiler arasında bir ilişki olup olmadığı, koleksiyondaki basılı ve elektronik dergilerin kullanımı arasında bir fark olup olmadığı, en çok kullanılan dergilerin yoğunlaştığı konular koleksiyon yönetimi açısından cevaplanması gereken diğer araştırma sorularıdır ve tüm bu araştırmalar kullanımla ilgili bilgilerin değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Elektronik dergilerin ve konsorsiyumların ortaya çıkışı ülkemizde veri tabanlarından indirilen makale sayısında yıldan yıla artış yaşanmasına neden olmaktadır. Fakat elektronik dergiler yayınevlerinden “büyük ticaret” anlaşmaları ile tek bir paket halinde alınmakta ve dergilerin ne kadarının kullanılıp kullanılmadığına bakılmaksızın yayınevlerine tüm elektronik dergi paketi üzerinden yüksek miktarlarda ödeme yapılmaktadır. Kütüphanelerin zaten yetersiz olan bütçeleri ile paketlerdeki dergilerle ilgili kullanım analizlerini yapmadan yayınevlerine tüm paket üzerinden ödeme yapma lüksleri yoktur. Bu nedenle kütüphaneler büyük ticaret anlaşmaları ile tek bir paket halinde aldıkları dergilerin kullanım analizlerini yapmak zorundadırlar. Ancak o zaman yayınevleri ile güçlü ve isabetli anlaşmalar yapabilirler ve bu anlaşmalardan beklenen yararı sağlayabilirler.

Bibliyometri, matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin kitaplar ve diğer iletişim araçları üzerinde uygulanmasıdır (Pritchard, 1969). Samuel C. Bradford tarafından 1934 yılında formüle edilen Bradford’un Saçılım Yasası belirli bir konudaki bilimsel literatürün dergilere dağılımı ya da saçılımı ile ilgilidir. Yasaya göre, belirli bir konudaki dergiler, eşit sayıda makale içeren bölgelere ayrıldığında, ilk bölgede sadece ilgili konuda makale yayımlayan en verimli çekirdek dergi grubu, diğer bölgelerde ise sayıca daha fazla fakat daha az verimli dergiler yer alır. Bölgelerdeki dergiler azalan verimlilikte sıralanır (Subramanyam, 1979, s. 339-340). Garfield’a göre Bradford Yasası evrenselliğini bilimin bütünlüğünden alır, yani her bilimsel alan, ne kadar uzak da olsa, diğer bütün alanlarla ilgilidir. Eğer herhangi bir konuda bir kaynakça derlenmek istenirse her zaman

küçük bir çekirdek dergi grubu o konudaki ya da disiplindeki makalelerin önemli bir kısmını (1/3), ikinci daha büyük dergi grubu diğer üçte birini ve en büyük dergi grubu ise son üçte birini içerir (Garfield, 1980).

Atıf verilerinin analiz edildiği çalışmalarda da Bradford Yasasına benzer dağılımlar gözlenmiştir. Garfield (1972), Science Citation Index tarafından dizinlenen 2200 dergide 1969 yılının son çeyreğinde yayımlanan makalelerin kaynakçalarında yer alan yaklaşık bir milyon atıfı incelemiş ve atıfların %50'sinin 152 dergide yayımlanan makalelere yapıldığını saptamış ve bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda, Bibliyografik Yoğunlaşma Kuramını (Bibliographic Law of Concentration) formüle etmiştir. Kurama göre, herhangi bir disiplindeki literatürün kuyruk kısmındaki (son bölümü) dergiler, büyük ölçüde, diğer bütün disiplinlerin çekirdek dergi koleksiyonunu içerir ve tüm bilim alanları için disiplinlerarası bir çekirdek dergi koleksiyonu oluşturmak için bütün disiplinler birleştirildiğinde, çekirdek dergi koleksiyonu 1000 hatta 500 dergiden oluşur (Garfield, 1983, s. 160).

Urquhart Yasası bilimsel dergilerin “kütüphane ötesi kullanımı”nın (supralibrary use), bu dergilerin her kütüphanenin “kütüphane içi kullanım”larına (intra-library use) çok benzediğini, bu nedenle hem kütüphane ötesi kullanımın hem de kütüphane içi kullanımın “toplam” kütüphane kullanımının bileşenleri olduğunu ifade etmektedir (Bensman, 2005a, s. 200). “Kütüphane içi kullanım” bir kütüphanedeki materyallerin tüm kullanıcılar tarafından kullanılması olarak tanımlanır. “Kütüphane ötesi kullanım” ise bir kütüphanenin kendi koleksiyonunda olmayan ve fakat belge sağlama ya da kütüphanelerarası ödünç verme aracılığıyla başka kütüphanelerden sağladığı materyallerin kullanımı olarak tanımlanmaktadır (Bensman, 2005b, s. 35). Urquhart Yasasına göre bir kütüphanede olmayan bir bilimsel derginin kütüphane ötesi kullanımı, bir kütüphane sisteminde (örneğin konsorsiyum) o dergiye sahip olan kütüphanelerin sayısı ile pozitif yönde ilişkilidir. Başka bir deyişle, bir dergi bu dergiye sahip olan kütüphanelerde ne kadar yoğun olarak kullanılırsa (kütüphane içi kullanım), bu dergiye sahip olmayan kütüphaneler tarafından da aynı yoğunlukta kullanılır (kütüphane ötesi kullanım). Bilimsel bir derginin o dergiye sahip olmayan kütüphaneler tarafından kütüphane ötesi kullanımı, bir sistemde o derginin toplam kullanım değerini belirtir. Bu

nedenle aynı zamanda o derginin sisteme dahil kütüphanelerdeki kütüphane içi kullanımının bir göstergesidir (Bensman, 2005a, s. 209-210).

Bradford ve Urquhart Yasaları bilimsel dergilerin kullanım verilerinin analizinde ve koleksiyon yönetiminde başvurulabilecek önemli bibliyometrik yasalardır. Price Yasası ve 80/20 Kuralı ise, Bradford ve Urquhart yasaları kadar güçlü olmasalar da, dergi dağılımlarında başvurulabilecek diğer yasa ve kurallardır. Pareto Kuralı olarak da bilinen (Erar, 2002, s. 115) ve Richard Trueswell (1969) tarafından kütüphanecilik alanı için formüle edilen 80/20 Kuralı, bir kütüphanede ödünç verilen kitapların yaklaşık %80'inin koleksiyonun %20'sinden karşılandığını (Burrell, 1985, s. 24), Price Yasası ise bir koleksiyondaki toplam kaynak sayısının karekökü kadar kaynağın, ihtiyacın %50'sini karşıladığını öne sürmektedir (Egghe ve Rousseau, 1990, s. 362). Ülkemizde de bu yasa ve kuralların test edildiği bazı bibliyometrik çalışmalar bulunmaktadır (Al ve Tonta, 2007; Bayram (Gökkurt), 1998; Erar, 2002; Tonta ve Al, 2007; Yılmaz, 2005, 2007).

Bilimsel dergilerin saygınlığının bir ölçüsü olan ve dergilerin değerlendirilmesi ve karşılaştırılmasında dikkate alınan "etki faktörü"nü (impact factor) kullanım ile ilişkisi ve kullanılan kaynakların güncelliğini ölçen "literatür eskimesi" (obsolescence) ya da "yarı-yaşam" (half-life) koleksiyon değerlendirmede yararlanılan önemli araçlardır. Etki faktörü; bir derginin, önceki iki yılda yayımlanan makalelere bir yıl boyunca aldığı atıf sayısının, o derginin önceki iki yılda yayımladığı makale sayısına oranlanmasıyla hesaplanmakta (ISI Web of Knowledge, 2008a) ve dergileri değerlendirme, sıralama, karşılaştırma vb. gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Etki faktörüyle yakından ilgili bir diğer ölçü toplam atıf sayısıdır (total cites). Toplam atıf sayısı, Journal Citation Reports'un (JCR) seçilen yılında derginin, veri tabanındaki tüm dergiler tarafından aldığı toplam atıf sayısını vermektedir (ISI Web of Knowledge, 2008b). Literatür eskimesi (obsolescence) ise herhangi bir bilimsel yayının etkisinin ve kullanım oranının zamanla azalacağını ifade etmektedir. Eskime ölçümü olarak genellikle "yarı-yaşam" (half-life) kullanılmaktadır. Yarı-yaşam herhangi bir literatüre yapılan atıflar yayın yılına göre sıralandığında, yapılan atıfların yarısının (ortanca) en son hangi yılda yayımlanan makalelere yapıldığının ölçüsüdür. Bu süre (yarı-yaşam) disiplinlere göre farklılık göstermektedir. Geniş dağılımlı bir literatür genelde daha uzun sürede

eskimekte; hızlı gelişen bir literatürde ise dağılım daha az, eskime daha çabuk olmaktadır (Lancaster, 1977, s. 350).

Bradford ve Urquhart Yasaları, bir koleksiyondaki kullanımın az sayıda dergi üzerinde yoğunlaştığını ve “çekirdek dergilerin” ihtiyacın önemli bir kısmını karşıladığını, dergilerin büyük bir kısmının ise ya hiç kullanılmadığını ya da düşük oranda kullanıldığını göstermektedir. Belge sağlama hizmeti veren kuruluşlarda sık kullanılan dergiler o dergiye sahip olan diğer kütüphanelerde de sık kullanılmaktadır. Literatür eskimesine göre ise materyaller yaşlandıkça kullanım miktarı azalmaktadır. Kullanımla ilgili çalışmalar kütüphanelerin kendileri için en uygun koleksiyonu belirlemelerine ve koleksiyon yönetimi politikalarını oluşturmalarına yardımcı olmakta ve başarı oranını artırmaktadır.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bir kütüphaneyi oluşturan temel unsurların başında “koleksiyon” gelir. Kütüphanelerin varlık gayelerini iyi bir şekilde yerine getirebilmeleri sahip oldukları koleksiyonla ilişkilidir. Kütüphaneler kendileri için çok önemli fakat bir o kadar da pahalı olan koleksiyonlarının geliştirilmesinde ve yönetiminde bir politika izlemek ve bu politikada koleksiyonun kullanım bilgilerini dikkate almak zorundadırlar. Bu bilgiler, belge sağlama, kütüphane içi kullanım ya da elektronik dergi veri tabanları kullanımının izlenmesiyle sağlanabilir.

Ne yazık ki, ülkemizde kullanımla ilgili verilerin yukarıda sözünü ettiğimiz bibliyometrik yöntemlerle analiz edildiği çalışmalar yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla koleksiyon yönetimi politikalarının oluşturulmasında bu tür araştırma sonuçlarından yararlanma olanağı bulunmamaktadır. Bu ise artan bilgi kaynakları ve fiyatları karşısında zaten yetersiz olan kütüphane bütçelerinin iyi kullanılamamasına daha da önemlisi koleksiyonda bulundurulmuş kaynakların kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirilememesine neden olmaktadır. Koleksiyon geliştirmede amaç bütün kaynakların değil, ki bu zaten mümkün değildir, kullanıcıların ihtiyacı olan

kaynakların koleksiyonda bulundurulmasıdır. Kullanıcıların ihtiyacı olan kaynaklar ise ancak kullanım analizi çalışmaları ile belirlenebilir.

Günümüzde yayınevlerine ait kaynaklar kütüphanelere seçme şansı bırakılmaksızın, dergiler ihtiyaca göre özelleştirilmeksizin tek bir paket halinde çok yüksek fiyatlarla sunulmaktadır. Bu durum yayınevlerinin zaten yüksek olan kazançlarını daha da artırırken, bütçeleri yetersiz olan kütüphanelerin durumunu ise daha da güçleştirmektedir. Kütüphaneler kullanılsın ya da kullanılsın ilgili paketteki tüm dergileri almak durumunda bırakılmakta ve bu anlaşmalar genellikle üç yıl üzerinden yapılmaktadır. Veri tabanları konsorsiyumlar aracılığıyla alındığında da durum farklı değildir. Bazı veri tabanları için konsorsiyum üyelerinin kullanım oranlarına bakılmaksızın tek fiyat politikası izlenmekte ve bütün üyeler eşit miktarda ücret ödemektedirler. Halbuki büyüklükleri, araştırma alanları, konuları, kullanıcıları çok farklı olan konsorsiyum üyelerinin tamamının konsorsiyum aracılığıyla alınan veri tabanlarını aynı oranda kullanmaları söz konusu değildir. Kütüphaneler ya da konsorsiyumlar kullanım analizi çalışmaları yapmadıkları için yayınevleri ile güçlü anlaşmalar yapamamaktadırlar. Hangi dergilerin ne oranda kullanıldığını hangilerinin kullanılmadığını bilmedikleri için, kullanılmayan ya da az kullanılan dergilerin paketten çıkarılması, sadece ihtiyaç duyulan dergilerin pakette bulunması ve ona göre ödeme yapılması konusunda yayınevlerinden herhangi bir talepleri olmamakta ya da bu konuda ısrarcı davranmamaktadırlar. Dolayısıyla zaten yetersiz olan bütçeleri iyi kullanılmadığı için ihtiyacı karşılama konusunda daha da yetersiz hâle gelmektedir.

Sürelî yayınlar koleksiyonu oluşturulurken dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri kullanılan dergilerle ilgili dağılımların belirlenmesi ve o kütüphane için bir “çekirdek dergi” koleksiyonunun saptanmasıdır. Kullanım bilgileri analiz edilerek çekirdek dergiler belirlenebilir. Dergileri değerlendirmede kullanılan “etki faktörü”, “toplam atıf sayısı”, “yarı-yaşam” gibi bazı kriterlerle, belirlenen çekirdek dergiler arasında bir ilişkinin olup olmadığı, çekirdek dergi listelerinin yıldan yıla değişip değişmediği konuları araştırılmalıdır. Örneğin “etki faktörü” yüksek olan bir derginin, diğer dergilere göre kullanım sıklığı da yüksek midir?

Kütüphaneler kullanıcılarına sadece basılı koleksiyonla değil elektronik koleksiyonla da hizmet vermektedirler. Bir kütüphane, koleksiyonundaki basılı ve elektronik dergilerin kullanımı arasında fark olup olmadığını, elektronik dergi koleksiyonundaki artışın belge sağlama ya da kütüphane içi kullanım sayısında artma ya da azalma yönünde bir değişiklik oluşturup oluşturmadığını araştırmalıdır.

Urquhart Yasasına göre, bir derginin kütüphane ötesi kullanımı, bu dergilerin sisteme dahil olan kütüphanelerin her birindeki kütüphane içi kullanımına benzer ve genellikle kullanım az sayıdaki çekirdek dergi üzerinde yoğunlaşır. Belirli bir dergiye sahip olmayan bir kütüphanede o dergiye yapılan istekler, o dergiye sahip olan diğer kütüphanelerdeki kütüphane içi kullanım değerlerinin bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Gerçekten de kütüphane ötesi kullanımı yüksek olan bir derginin kütüphane içi kullanımı da yüksek midir? Örneğin, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) Belge Sağlama Hizmetleri Biriminden hiç istenmemiş ya da az sayıda istenmiş dergileri Türkiye'deki diğer üniversiteler koleksiyonlarında tutmaya devam etmeli midirler? Konsorsiyumlar aracılığıyla alınan elektronik dergi paketlerindeki dergilerin konsorsiyum üyeleri arasındaki kullanımları ne kadar birbirine benzemektedir ya da konsorsiyum aracılığıyla erişilen elektronik dergilerin kullanımları ulusal bir bilgi merkezi olan ULAKBİM'deki kullanımlarına ne kadar benzemektedir? Ülkemizde de dergi kullanımları açısından, bir derginin kütüphane ötesi kullanımı ile aynı derginin kütüphane içi kullanımı arasındaki ilişki araştırılmalıdır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

Araştırmamızın amacı; ULAKBİM belge sağlama, kütüphane içi kullanım ve elektronik dergi veri tabanlarından indirilen makale verileri ile ülkemizdeki kütüphanelerin üye oldukları bazı elektronik dergi veri tabanlarından indirdikleri makale verilerini bibliyometrik yasalardan yararlanarak analiz edip, kullanılan dergilerin dağılımını belirlemek, en çok kullanılan çekirdek dergileri saptamak ve bu dergilerin kullanım sıklığı ile etki faktörü, toplam atıf sayısı ve yarı-yaşamı arasında ilişki olup olmadığını test etmektedir. Araştırmamızın bir diğer amacı ise ULAKBİM'de kullanılan dergilerin

kullanım sıklıklarının, bu dergilerin Türkiye'deki toplam kullanım değerinin bir göstergesi olup olmadığını araştırmaktır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar koleksiyon geliştirme ve koleksiyon yönetimi politikası ile ilişkilendirilmektedir. Araştırmamızda hem ulusal bir bilgi merkezi olan hem de tüm Türkiye'ye belge sağlama hizmeti sunan ULAKBİM verileri ile ülkemizdeki tüm konsorsiyum üyelerinin abone olduğu elektronik dergi veri tabanlarının kullanımları değerlendirilmektedir. Araştırma kapsamında değerlendirilen veri miktarının fazla, verilerin zaman aralığının geniş olması, elde edilen bulguların konsorsiyumlara faydalı olmasını sağlamaktadır. Çalışmamızın sonuçları kütüphanelere ya da konsorsiyumlara basılı ya da elektronik dergi alımları konusunda doğru seçim yapmaları, kaynaklarını ve bütçelerini iyi kullanmaları ve yayınevleri ile daha sağlam ve kârlı lisans anlaşmaları yapmaları konusunda yardımcı olacaktır. Bu doğrultuda; koleksiyon geliştirme ve politika oluşturmada mutlaka bilinmesi gereken aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Kullanıcıların bilimsel dergilerde yayımlanan makalelere yaptıkları isteklerin ya da indirdikleri makalelerin büyük bir kısmı dergi koleksiyonunda yer alan nispeten az sayıda çekirdek dergiden mi karşılanmaktadır?
- 2- Belge sağlama isteklerinin karşılandığı çekirdek dergi listesi ile kütüphane içi kullanım isteklerinin karşılandığı çekirdek dergi listesi birbirine ne kadar benzemektedir?
- 3- Etki faktörü ve toplam atıf sayısı yüksek olan dergiler daha mı sık kullanılmaktadır?
- 4- Çekirdek dergi listesinde yer alan dergiler yıldan yıla ne kadar değişmektedir?
- 5- Belge sağlama ve kütüphane içi kullanım isteklerinin büyük bir kısmı dergilerin son yıllarda yayımlanan güncel sayılarından mı karşılanmaktadır?
- 6- ULAKBİM'de kullanılan dergilerin kullanım sıklıkları bu dergilerin Türkiye'deki konsorsiyal toplam kullanım değerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir mi? Başka bir deyişle, ULAKBİM'de kullanılan dergilerin kullanım sıklıkları ile aynı dergilerin

konsorsiyum kapsamında tüm Türkiye'deki kütüphanelerdeki kullanım sıklıkları arasında bir ilişki var mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Araştırmamızın hipotezleri şunlardır:

1- ULAKBİM koleksiyonunda ve elektronik dergi veri tabanlarında yer alan nispeten az sayıda “çekirdek” dergi kullanıcı isteklerinin büyük bir kısmını karşılamaktadır.

1.1- ULAKBİM koleksiyonunda yer alan nispeten az sayıda “çekirdek” dergi belge sağlama isteklerinin büyük bir kısmını karşılamaktadır.

1.2- ULAKBİM koleksiyonunda yer alan nispeten az sayıda “çekirdek” dergi kütüphane içi kullanım isteklerinin büyük bir kısmını karşılamaktadır.

1.3- Elektronik dergi veri tabanlarında yer alan nispeten az sayıda “çekirdek” dergi indirilen makalelerin büyük bir kısmını karşılamaktadır.

2- Belge sağlama isteklerinin karşılandığı çekirdek dergi listesinde yer alan dergiler ile kütüphane içi kullanım isteklerinin karşılandığı çekirdek dergi listesinde yer alan dergiler birbirine benzemektedir.

3- “Etki faktörü” ile “toplam atıf sayısı” yüksek olan dergiler daha sık kullanılmaktadır.

4- Çekirdek dergi listesinde yer alan dergiler yıldan yıla değişmemektedir.

5- Belge sağlama ve kütüphane içi kullanım isteklerinin büyük bir kısmı dergilerin son yıllarda yayımlanan güncel sayılarından karşılanmaktadır.

6- ULAKBİM’de kullanılan dergilerin kullanım sıklıkları, elektronik dergi veri tabanlarındaki aynı dergilerin Türkiye’deki toplam kullanım değerinin bir göstergesidir.

1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmamızda betimleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada ULAKBİM’de ve konsorsiyum üyesi kütüphanelerde 2000-2007 yılları arasında ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost elektronik dergi veri tabanlarından indirilen, ULAKBİM’den belge sağlama yoluyla istenen veya bu Merkezde kullanılan toplam 30 milyonun üzerinde tam metin makale kullanım verisi değerlendirilmiştir. Kullanım verilerinin veri tabanlarına göre dağılımı Tablo 1’de verilmektedir. Araştırmadaki tüm istatistiksel analizler evrene dayanmaktadır.

Tablo 1. Araştırmada değerlendirilen veri sayısı

	Veri sayısı
ULAKBİM	
Belge Sağlama Hizmetleri Birimi	389.865
Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi	494.728
Elektronik dergi veri tabanları	785.468
ScienceDirect	25.145.293
SpringerLink	1.715.164
Wiley InterScience	1.055.741
EBSCOHost	952.440
Toplam	30.538.699

Yöntemle ilgili daha ayrıntılı bilgiler aşağıda verilmektedir.

1.4.1. Veri Toplama

Bu araştırmada ULAKBİM’in belge sağlama ve kütüphane içi kullanım verileri ile çeşitli yayınevlerinin elektronik dergi veri tabanlarından indirilen tam metin makale verileri değerlendirilmektedir. Belge sağlama ve kütüphane içi kullanım verileri ULAKBİM Belge Sağlama Birimi ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Biriminden, tam metin makale verileri ise Elsevier (ScienceDirect), Springer (SpringerLink) ve Wiley (Wiley InterScience) yayınevlerinden ve EBSCO’dan (EBSCOHost) sağlanmıştır.

26 Haziran 2000 - 30 Haziran 2005 tarihleri arasında ULAKBİM Belge Sağlama Hizmetleri Birimine, 21 Mayıs 2002 - 30 Haziran 2005 tarihleri arasında ULAKBİM Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimine yapılan makale istekleri ile 2002-2006¹ yılları arasında ULAKBİM'in abone olduğu ve tüm Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) kullanıcıları tarafından erişilebilen veri tabanlarından indirilen tam metin makalelerle ilgili veriler ULAKBİM'den sağlanmıştır. Verilerin başlangıç tarihini Birimlerdeki elektronik ortama geçiş tarihleri oluşturmaktadır.

Ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinin abone oldukları tüm veri tabanları ile ilgili kullanım istatistiklerini sağlamak için ilk aşamada Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu'na (ANKOS) başvurulmuş ancak olumsuz yanıt alınmıştır. Dergi bazında kullanım istatistiklerinin sağlanması konusunda bireysel olarak üniversitelere başvurma yoluna gidilmiş fakat üniversitelerden de bu istatistiklerin sağlanamayacağı görülmüştür. Bunun üzerine üniversitelerdeki kullanımın büyük bir kısmını karşılayan ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost veri tabanlarının yayıncılarına başvurma yoluna gidilmiş ve veriler yayınevlerinden sağlanmıştır.

ScienceDirect, Elsevier Yayınevine ait elektronik dergileri sağlayan ve dünyadaki bilim, teknoloji ve tıp alanındaki tam metin ve bibliyografik bilginin %25'ini içeren kapsamlı bir veri tabanıdır. Bu veri tabanı Elsevier dışındaki yayınevlerine ait önemli dergileri de bünyesinde bulundurmaktadır. Alanında otorite, etki faktörü yüksek 2500'ün üzerinde farklı dergi ve yaklaşık 9 milyon tam metin makaleye erişim sağlamaktadır (ScienceDirect, 2008). Tüm Türkiye'nin 2001-2007 yılları arasında ScienceDirect elektronik dergi veri tabanından indirdikleri tam metin makalelerle ilgili veriler yıllara göre ayrı ayrı Elsevier Yayınevinden sağlanmıştır.

SpringerLink, Springer yayınevi tarafından yayımlanan kitap ve dergilerin tam metinlerini sağlayan bir veri tabanıdır. Veri tabanında tıp, yaşam bilimleri, mühendislik, sosyal bilimler, hukuk, yer bilimleri, çevre, kimya, bilgisayar bilimleri gibi konularda 1949 farklı dergi bulunmaktadır (SpringerLink, 2008). Ülkemizdeki üyelerin, 2004-

¹ 2006 yılının son üç ayı dahil değildir.

2007 yılları arasında veri tabanından indirdikleri tam metin makalelerle ilgili veriler üyelere ve yıllara göre ayrı ayrı yayınevinden sağlanmıştır.

Wiley InterScience işletme, yaşam bilimleri, eğitim, kimya, matematik, istatistik, bilgisayar bilimleri, tıp, çevre bilimleri, mühendislik, sosyal bilimler, hukuk, psikoloji, fizik, astronomi, malzeme bilimleri konularındaki 480 farklı dergiye tam metin erişim imkânı sağlayan bir veri tabanıdır (Wiley InterScience, 2008). Yayınevinden veri tabanına üye üniversitelerin 2003-2006 yılları arasında indirdikleri tam metin makalelerle ilgili veriler üyelere ve yıllara göre ayrı ayrı sağlanmıştır.

EBSCOHost binlerce elektronik dergiye ve 150'den fazla veri tabanına tam metin ya da bibliyografik erişim imkânı sağlayan derleyici bir veri tabanıdır. Academic Search Complete, Business Search Complete, ERIC, MEDLINE gibi pek çok farklı veri tabanını bünyesinde bulundurmaktadır. İçerisinde bilimsel yayınların yanı sıra magazin, konferans bildirimleri, rapor türü yayınlar da bulunmaktadır (EBSCOHost, 2008). Ülkemizdeki 35 üniversite kütüphanesinin Ocak 2005-Aralık 2007 tarihleri arasında veri tabanından indirdikleri tam metin makalelerle ilgili veriler üyelere göre ayrı ayrı EBSCO'dan sağlanmıştır.

1.4.2. Veri Temizleme

ULAKBİM'den ve yayınevlerinden sağlanan verileri değerlendirmek için Microsoft Excel ve SPSS (Statistical Package for Social Sciences) adlı programlardan yararlanılmıştır. Süreli yayın adları ve yıl bilgileri üzerinde veri temizleme ve düzeltme işlemleri yapılmıştır. ULAKBİM'in kendi koleksiyonunun dışında, belge sağlama isteklerini karşıladığı kütüphanelerdeki (Hacettepe, Gazi ve ODTÜ) aynı dergiye ait farklı girişler (örneğin, "J A M A", "Journal of the American Medical Association" gibi) birleştirilmiştir. Yanlış yazılan dergi adları ULAKBİM Süreli Yayınlar Toplu Kataloğundan kontrol edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Eki (supplement) olan dergiler (örneğin, "Lancet" ve "Lancet Supplement") tek başlık altında toplanmıştır. ULAKBİM verileri için istek yapılan makalelerin yıl bilgileri düzeltilmiş ve standartlaştırılmıştır.

Veri tabanlarında yer alan dergi adlarıyla ilgili de gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Örneğin, Wiley InterScience veri tabanı için 2005 yılı kayıtlarında “Hepatology”, 2006 yılı kayıtlarında “Hepatology (HEP)” şeklinde geçen aynı dergiye ait veriler birleştirilmiştir. Dergilerin yanı sıra kitap, magazin, rapor vb. gibi farklı kaynakları da içeren EBSCOHost veri tabanından dergilerden indirilen tam metin makaleler dışındaki veriler tek tek kontrol edilerek ayıklanmıştır. ULAKBİM’de kullanılan dergi adları ile yayınevlerinin veri tabanlarındaki dergi adları tek biçim hâle getirilmiştir.

1.4.3. Veri Analizi ve Değerlendirme

ULAKBİM Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimlerine ait veriler hem ayrı ayrı hem de birleştirilerek değerlendirilmiştir. Belge sağlama ve okuyucu salonu verileri her biri birer yıllık veriler halinde dönemlere ayrılmış ve ayrıca değerlendirilmiştir. ScienceDirect, SpringerLink ve Wiley InterScience veri tabanlarına ait veriler hem yıllara göre ayrı ayrı hem de tüm yıllara ait veriler birleştirilerek toplu olarak değerlendirilmiştir. EBSCOHost verileri ise yıl bazında veri olmadığı için toplu olarak değerlendirilmiştir.

İsteklerin sağlanma oranları, yıllara ve dergi yayın yılına göre dağılımı, dergilerin kullanım sayıları, indirilen makalelerin veri tabanlarına ve üyelere göre dağılımı gibi tanımlayıcı istatistikler değerlendirilmiştir. Sağlanan ya da indirilen makalelerle ilgili dergi dağılımları analiz edilmiş ve dağılımların Bradford Yasasına, 80/20 Kuralına ve Price Yasasına uygunluğu test edilmiştir. Bölgelerdeki dergi dağılımlarının Bradford Yasasına uygunluğunu test etmek için Egghe ve Rousseau’nun (1990) önerdiği formül kullanılmıştır. İsteklerin sağlandığı dergiler kullanım sıklıklarına göre çoktan aza doğru sıralanmış ve sağladıkları istek sayısına göre eşit sayıda makale içeren (y_0) alt gruplara (p) bölünmüştür. Formüle göre ilk grupta r_0 dergi, ikinci grupta $k > 1$ olmak şartıyla r_0k dergi, üçüncü grupta r_0k^2 dergi, ...son grupta (p . grup) r_0k^{p-1} dergi bulunmalıdır (Egghe ve Rousseau, 1990, s. 295). Toplam istek sayısının (A) seçilen alt grup sayısına (p) bölümü y_0 ’ı verir.

$$y_0 = A / p \quad (1)$$

Bradford çarpanı (k);

$$k = (e^y y_m)^{1/p} \approx (1,781 y_m)^{1/p} \quad (2)$$

formülü ile hesaplanır.

Formüldeki e^y Euler katsayısını (1,781), y_m en fazla isteğin sağlandığı dergiden sağlanan istek sayısını ifade eder.

Gruplardaki dergilerin toplamı isteklerin sağlandığı toplam dergi sayısını (T) verdiğiinden,

$$r_0 + r_0 k + r_0 k^2 + \dots + r_0 k^{p-1} = T \quad (3)$$

r_0 (ilk gruptaki dergi sayısı) formülü (4) elde edilir:

$$r_0 = (T(k - 1) / (k^p - 1)) \quad (4)$$

Bu formüllere dayanarak istek yapılan makalelerin dergilere dağılımının Bradford Yasasına uygun olup olmadığı test edilmiştir.²

Tüm değerlendirmeler için dağılımların 80/20 Kuralı ve Price Yasasına uygunluğunu test etmek için; dergilerin %20'sinin makalelerin %80'ini, toplam dergi sayısının karekökü kadar derginin ise toplam makalelerin %50'sini karşılayıp karşılamadığı araştırılmıştır.

ULAKBİM'de isteklerin, veri tabanlarında ise indirilen makalelerin üçte birini karşılayan ilk bölgedeki çekirdek dergilerle ilgili genel değerlendirmeler yapılmış ve bu dergiler için kullanım sıklığı ile etki faktörü, toplam atıf sayısı, yarı-yaşam arasındaki ilişkiler araştırılmıştır.

Dergilere ait etki faktörü, toplam atıf sayısı, yarı-yaşam gibi veriler Journal Citation Reports (JCR) 2004 ve 2006'dan alınmıştır (JCR Science Edition ve JCR Social Science Edition). Dergileri değerlendirme ve karşılaştırmada kullanılan JCR, 7500'ün

² Formülün nasıl uygulandığını bir örnekle göstermek gerekirse:

$T = 8935$ (İsteklerin sağlandığı toplam dergi sayısı), $A = 726.155$ (Toplam istek sayısı), $p = 3$ (Bölge sayısı), $y_m = 5038$ (En çok kullanılan dergiden sağlanan istek sayısı)

$y_0 = 726.155 / 3 = 242.051,67$

$k = (1,781 * 5038)^{1/3} = 20,78$

$r_0 = (8935(20,78 - 1) / (20,78^3 - 1))$

$r_0 = 19,70 \approx 20$, $r_0 k = 19,70 * 20,78 = 409,37 \approx 409$, $r_0 k^2 = 19,70 * 20,78^2 = 8506,71 \approx 8507$

üzerinde bilimsel ve teknik derginin atıf verilerini değerlendiren kapsamlı bir kaynak olup “JCR Science Edition” ve “JCR Social Science Edition” olmak üzere iki versiyon halinde yıllık yayımlanmaktadır (ISI Web of Knowledge, 2008c).

Araştırmamızda değişkenler arasında ilişki olup olmadığını, ilişki varsa yönünü ve derecesini belirlemek için Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı (r) ve Spearman sıra korelasyon katsayısı (ρ) kullanılmıştır.

ULAKBİM’de kullanılan dergilerin kullanım sıklıklarının, bu dergilerin Türkiye’deki toplam kullanım değerinin bir göstergesi olup olmadığını araştırmak için, ULAKBİM’de ve üniversitelerde kullanılan dergilerin Urquhart Yasasına uygunluğu test edilmiştir. Test için veri tabanlarındaki dergilerin üye kütüphanelerdeki kullanım sıklıklarına göre sırası ile ULAKBİM’deki kullanım sıklıklarına göre sırası arasındaki Spearman sıra korelasyon katsayıları ölçülmüştür. Değerlendirdiğimiz EBSCOHost veri tabanı verileri ile ULAKBİM verileri aynı tarihleri kapsamadığı için bu veri tabanı için Yasaya uygunluk test edilememiştir. ScienceDirect verilerinde üniversite ya da kurum bilgisi yer almadığı için aynı tarihlerde hem ULAKBİM’de kullanılan hem de veri tabanı aracılığıyla makale indirilen aynı dergilerin kullanım sıklıklarına göre sıraları arasındaki ilişki toplu bir şekilde test edilmiştir. SpringerLink ve Wiley InterScience verileri içinse, aynı tarihler için bu veri tabanı paketlerinde yer alan dergilerden ULAKBİM’de kullanılanlar belirlenmiş ve dergilere kullanım sıklıklarına göre sıra verilmiştir. Daha sonra her üniversite için; üniversitede kullanılan dergilere kullanım sıklıklarına göre sıra verilmiş ve hem ilgili üniversitede hem de ULAKBİM’de kullanılan ortak dergiler belirlenmiştir. Son olarak, ortak dergilerin ULKABİM’deki kullanım sıklığına göre sırası ile üniversitedeki kullanım sıklığına göre sırası arasındaki ilişki her üniversite için Spearman sıra korelasyon katsayısı ile ölçülmüştür.

İstatistiksel testler için SPSS (11.5) kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular tablo ve şekillerle gösterilmiştir.

1.5. ARAŞTIRMANIN BÖLÜMLERİ

Araştırma raporu beş ana bölüm, kaynakça ve eklerden oluşmaktadır.

Birinci bölümde araştırmanın konusu hakkında genel bir giriş yapılmakta ve araştırmanın problemi, amacı, araştırma soruları, hipotezleri ve yöntemi hakkında bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde konuyla ilgili literatürde yer alan çalışmalar değerlendirilmektedir.

Üçüncü bölümde tanımlayıcı istatistikler, dergi dağılımları ve çekirdek dergilerle ilgili bulgular verilmektedir.

Dördüncü bölümde bulgular tartışılmakta ve yorumlanmaktadır.

BeŐinci bölümde ise araştırmamızdan çıkan sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusunda öneriler sunulmaktadır.

Yararlanılan kaynaklar ve ekler araştırma raporunun sonunda yer almaktadır.

2. BÖLÜM

LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Kütüphanelerin etkin bir koleksiyon geliştirme ve koleksiyon yönetimi politikasının olabilmesi için kütüphane materyallerinin, özellikle de süreli yayınların, kullanımının izlenmesi ve sonuçların politika oluşturmada mutlaka dikkate alınması gerekmektedir. Kullanıcıların gereksinimlerinin zamanında ve ekonomik yoldan karşılanması için bilgi merkezleri tarafından koleksiyonun etkin hale getirilmesi süreci koleksiyon geliştirme olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu süreç kullanıcı kitlesi analizi, seçim politikası, seçim, sağlama, ayıklama ve değerlendirme şeklinde sayılabilecek altı bileşenden oluşmaktadır. Koleksiyon yönetimi ise koleksiyon geliştirmenin bütün yönlerini içermekle birlikte koleksiyon geliştirmeye ek olarak bütçe planlaması ve bütçe kontrolü gibi yönetsel işlevlerin yerine getirildiği bir süreçtir (Evans, 2000, s. 15-20). Koleksiyon geliştirmede amaç kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarının karşılanmasıdır (Agee, 2005, s. 92). Kullanıcıların sadece güncel ihtiyaçlarının değil, gelecekteki ihtiyaçlarının da dikkate alınması gerekmektedir (Singh, 2004, s. 55). Kullanıcı ihtiyaçlarının farklılığı, doküman çeşitliliği, bütçe sorunları vb. gibi pek çok neden koleksiyon geliştirme ve yönetimini zorlaştırmaktadır (Singh, 2004). Kütüphanelerin hem mevcut hem de gelecekteki koleksiyonlarını ve artan süreli yayın fiyatları karşısında yetersiz kalan bütçelerini daha iyi yönetebilmeleri için “koleksiyon değerlendirme” çalışmaları yapmaları gerekmektedir. Böylece kütüphaneler koleksiyonlarında hangi materyallerin olduğunu, hangilerinin ne sıklıkla kullanıldığını, hangilerinin kullanılmadığını, başka bir deyişle “koleksiyon geliştirme politikalarının” amaçlarını karşılayıp karşılamadığını belirleyebilirler (Agee, 2005).

Süreli yayınlar, kütüphanelerin ya da bilgi merkezlerinin koleksiyon geliştirme ve yönetimde üzerinde durmaları gereken en önemli bilgi kaynaklarıdır. Çünkü süreli yayınların hem fiyatları hem de sayıları hızla artmaktadır. Bu bakımdan kütüphanelerin mevcut kaynaklarını maksimum düzeyde kullanabilmeleri ve en üst düzeyde fayda sağlayabilmeleri için süreli yayınların kütüphane içi kullanımını ya da bu yayınlara

yapılan belge sağlama isteklerini, elektronik dergilerin ya da elektronik dergi paketlerinin kullanımlarını mutlaka değerlendirmeleri gerekmektedir.

2.1. KULLANIM VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Bu kısımda literatürdeki belge sağlama, kütüphane içi kullanım ve elektronik dergilerden indirilen makalelerin dergilere dağılımları ile ilgili çalışmaların bulguları tartışılmaktadır.

2.1.1. Belge Sağlama ve Kütüphane İçi Kullanım Verilerinin Değerlendirilmesi ile İlgili Çalışmalar

Sürelî yayınların kullanımıyla ilgili ilk büyük ölçekli çalışmayı eski adıyla Ulusal Fen ve Teknoloji Ödünç Verme Kütüphanesi (NLL: National Lending Library for Science and Technology), yeni adıyla Britanya Ulusal Kütüphanesi Belge Sağlama Merkezini (BLDSC: British Library Document Supply Centre) kuran ve Urquhart Yasasını formüle eden Donald J. Urquhart yapmıştır. Urquhart bibliyometrik çalışmalar yapan, kütüphanecilikte matematiksel ve istatistiksel teknikleri uygulayan “ilk” araştırmacıdır. Urquhart bilimsel ve teknik dergi kullanımlarını analiz ederek, kullanımın istatistiksel dağılımlara uyup uymadığını incelemiştir (Bensman, 2005a).¹

Urquhart 1956 yılında, Britanya Ulusal Ödünç Verme Kütüphanesinin (NLL: National Lending Library) kurulması aşamasında, Birleşik Krallık'taki en büyük bilimsel koleksiyona sahip olan, o zamanki adıyla Britanya Bilim Müzesi Kütüphanesindeki (SML: Science Museum Library) sürelî yayınların kullanımlarını analiz etmiştir. Urquhart (1957, s. 23), dergilerin mevcut sayılarına yapılan isteklerden gelecek sayılarına yapılacak istekleri yaklaşık olarak tahmin etmenin ve böylece ödünç verme hizmetleri için gerekli olan sayıda kopyanın sipariş edilmesinin mümkün olduğunu

¹ Urquhart Yasası ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bensman (2005a, 2005b, 2005c, 2005d, 2001, 2000).

belirtmiştir. Bu çalışma, bilimsel dergilerin aktif kullanımının değerlendirildiği, muhtemelen o tarihe kadar yapılmış en büyük çalışmadır (Urquhart, 1959a, s. 288). Urquhart'ın çalışmasının amacı hem çok kullanılan ve NLL'de mutlaka bulundurulması (hatta birden fazla kopyasının bulundurulması) gereken hem de az kullanılan ve SML ya da NLL'de bir kopyasının bulunması yeterli olan süreli yayınları belirlemektir. Ayrıca süreli yayınların geriye dönük eski sayılarının ne kadar süreyle koleksiyonda tutulması gerektiğini saptamak amaçlanmıştır (Urquhart, 1959a, s. 287).

Urquhart'ın (1959a, s. 291) çalışmasında kütüphane dışından yapılan 53.216, kütüphane içinden yapılan 2255 ödünç verme isteği ve 27.161 okuma salonu verisi değerlendirilmiştir. Dışarıdan yapılan ödünç verme isteklerinin 5632 dergiden, kütüphane içinden yapılan isteklerin 1063 dergiden sağlandığı, okuma salonunda ise 3518 derginin kullanıldığı görülmüştür. İsteklerin tamamının 7064 farklı dergiden karşılandığı ve SML'nin 1956 yılı aktif süreli yayınlar listesindeki 9120 derginin 4821'inin hiç kullanılmadığı, kullanılanların ise 2769'unun aktif olmadığı görülmüştür. Yaklaşık 350 derginin isteklerin %50'sini, 1200 derginin %80'ini karşıladığı (Urquhart ve Bunn, 1959) ve 2190 derginin sadece bir defa kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Urquhart, 1959a, s. 291).

Dışarıdan yapılan ödünç verme isteklerinin sağlandığı dergilerin, Birleşik Krallık'taki belli başlı kütüphanelerin mevcutlarını gösteren Britanya Süreli Yayınlar Toplu Kataloğundaki (British Union Catalogue of Periodicals: BUCOP) kaç kütüphanede bulunduğu araştırılmış ve çok sayıda ödünç verme isteğinin karşılandığı dergilerin BUCOP'taki birçok kütüphanede olduğu, az sayıda karşılayanların ise az sayıda kütüphanede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dergilerin SML'deki kullanımının Birleşik Krallık'taki toplam kullanımının genel bir göstergesi olduğu (Urquhart, 1959a, s. 290) ve bir dergi SML'de ne kadar sık kullanılıyorsa o derginin o kadar fazla sayıda kütüphanenin koleksiyonunda yer aldığı anlaşılmıştır (Urquhart ve Bunn, 1959, s. 21). Genel olarak birçok dergi için talebin az olduğu, muhtemelen aktif dergilerin yaklaşık üçte birinin çok az kullanıldığı ve bu dergilerin Birleşik Krallık'taki herhangi bir kütüphanede bir kopyasının olmasının bütün Birleşik Krallık kullanıcılarının ihtiyacını karşılamaya yeterli olacağı belirtilmiştir (Urquhart, 1959a, s. 293). NLL'nin koleksiyonu geliştirilirken Britanya Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu esas alınarak diğer

kütüphanelerin abone oldukları dergilere NLL'nin de abone olması kararlaştırılmıştır. Bunun yanı sıra diğer kütüphanelerde bulunmayan dergilere de abone olunmuştur. Urquhart ve Bunn (1959, s. 22) koleksiyon geliştirme çalışmaları sırasında az kullanılan ve diğer kütüphanelerin pek abone olmadığı dergilerin NLL'de bulunması konusunda genel bir fikir birliği olduğu halde çok kullanılan ya da diğer kütüphanelerde bulunan dergilere de abone olunması konusunda genel bir fikir birliği olmadığını belirtmektedirler. SML'de süreli yayınların kullanımıyla ilgili yapılan bu çalışma, Aslib (Association for Information Management), Ulusal Merkez Kütüphanesi (National Central Library), Birleşik Krallık'taki üniversiteler ve Amerikan Ulusal Tıp Kütüphanesinden (NLM: National Library of Medicine) sağlanan verilerle desteklenmiştir (Urquhart, 1959b, s. 173).

Urquhart'ın SML'de yaptığı çalışmanın bir benzeri 1959 yılında Amerikan Ulusal Tıp Kütüphanesinde (NLM) yapılmıştır. Çalışmada 1780 yerli ve yabancı kütüphane tarafından NLM'ye yapılan 77.698 ödünç verme isteği analiz edilmiştir. İsteklerin az sayıda dergi üzerinde yoğunlaştığı, tamamının toplam 37.000 derginin sadece %11,7'sinden (4347) sağlandığı ve bu dergilerin %28,4'ünün (1235) sadece bir defa kullanıldığı görülmüştür (Kurth, 1962; aktaran: Bensman, 2005a, s. 202). Ödünç verilen dergiler kullanım oranlarına göre yüksek, orta ve düşük olmak üzere üç grupta sınıflandırılmış ve ilk gruptaki 161 derginin (%3,70) isteklerin %38,87'sini, ikinci gruptaki 1185 derginin (%27,26) isteklerin %49,56'sını ve üçüncü gruptaki 3001 derginin (%69,03) ise isteklerin %11,56'sını karşıladığı görülmüştür. Diğer pek çok çalışmada olduğu gibi (Scales, 1976; Tsay, 1999; Schloegl ve Gorraiz, 2006; Salaün, Lafouge ve Boukacem, 2000) NLM'de de *Lancet*, *British Medical Journal*, *Journal of the American Medical Association*, *New England Journal of Medicine*, *Science* ve *Nature* gibi dergilerin kullanım sıklığı açısından ilk sıralarda yer aldığı görülmüştür (Kurth, 1962; aktaran: Bensman, 2005a, s. 202-203). Urquhart (1963, s. 86-87) NLM'de isteklerin %53'ünü karşılayan ve 300 dergiden oluşan en çok kullanılan dergiler listesinin bazı özel kütüphaneler için dergi seçimlerinde yardımcı olabileceğini belirtmiştir.

Chicago Üniversitesinde de Urquhart'ın çalışmasına benzer bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada Chicago Üniversitesinde kullanılan kitapların Northwestern Üniversitesi,

Yale Üniversitesi ve Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesindeki kullanımları araştırılmış ve aralarında kullanım sıklığı açısından benzerlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir kitabın herhangi bir kurumdaki kullanımının aynı kitabın diğer kurumlardaki gelecek kullanımları hakkında fikir vereceği ve bu nedenle bu kitaplarla ilgili ortak tahminlerde bulunulabileceği belirtilmiştir (Fussler ve Simon, 1969; aktaran: Bensman, 2005a, s. 203-204). Bir kütüphanenin kendi koleksiyonunda olmayan fakat ihtiyaç halinde belge sağlama ya da kütüphanelerarası ödünç verme aracılığıyla başka kütüphanelerden sağladığı materyallerin kullanımını ifade eden “kütüphane ötesi kullanım” ile “kütüphane içi kullanımın” toplam kütüphane kullanımının bileşenleri olduğunu varsaymak mümkündür (Bensman, 2005a, s. 199, 204).

Newcastle Projesinde bilimsel dergilerin kütüphane içi kullanımı ile kütüphane ötesi kullanımı arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Projede Newcastle Üniversitesi Kütüphanesindeki materyallerin kullanımı incelenmiştir. Eğer bir materyal belli bir yıl aralığında NLL'den istenmemişse, o materyali kütüphanede tutmaya gerek olup olmadığı hipotezi test edilmiştir. Bu araştırma, aynı zamanda Urquhart'ın 1956'da SML'de yaptığı çalışmanın da bir denemesi olmuştur. Bilimsel dergilerin başka kütüphaneler tarafından NLL'den belge sağlama yoluyla istenmesi (kütüphane ötesi kullanım) ile bu dergilerin Newcastle Üniversitesi Kütüphanesindeki kütüphane içi kullanımı arasında güçlü bir pozitif ilişki bulunmuştur (Urquhart ve Urquhart, 1976; aktaran: Bensman, 2005d, s. 39-44). John Urquhart pozitif ilişkinin çok dikkate değer olduğunu, çünkü NLL verilerinin Newcastle verilerinden dört yıl daha eski olduğunu ve bunun da kullanımın zaman içindeki tutarlılığını gösterdiğini belirtmektedir (Urquhart, 1978; aktaran: Bensman, 2005d, s. 44).

Maurice Line ve arkadaşları Britanya Ulusal Kütüphanesi Ödünç Verme Birimine (British Library Lending Division) 1975 yılında üç aylık bir sürede yapılan 61.333, 1980'de 10 iş gününde yapılan 66.430 ve 1983'te 10 iş gününde yapılan 61.946 isteği incelemiş ve Urquhart'ın sonuçlarına benzer sonuçlara ulaşmışlardır (Bensman, 2005c).

Özel bir firma kütüphanesine gelen makale fotokopi isteklerinin dergilere dağılımının analiz edildiği bir çalışmada 48.000'den fazla isteğin yarısının toplam 1673 derginin 36'sından sağlandığı ortaya çıkmıştır (Cooper ve McGregor, 1994). Dergi kullanımları

ile ilgili bir başka çalışmada bir tıp kütüphanesindeki 835 derginin kullanım verileri incelenmiş ve en çok bir yaşındaki dergilerin kullanıldığı, kullanılan dergilerin %50'sinin dört, %82'sinin 10 ya da daha küçük yaşta olduğu görülmüştür (Tsay, 1999).

Fransa'daki belge sağlama kuruluşu INIST'e (l'Institut de l'Information Scientifique et Technique) gelen belge sağlama isteklerinin değerlendirildiği bir çalışmada, bir ayda 50.000 makale isteğinin yapıldığı ve isteklerin 20.000 dergiden sağlandığı görülmüştür. Dergilerin %52-%55'ine bir, %3-%4'üne ise 10'dan fazla istek yapılmıştır. İsteklerin %26'sı yeni çalışmalara ve tamamına yakını tıp, eczacılık, biyoloji ve kimya konularındaki dergilere yapılmıştır (Salaün, Lafouge ve Boukacem, 2000).

Illinois Konsorsiyum Kütüphanelerine yapılan 105.000 belge sağlama isteğinin incelendiği bir çalışmada dergilerin büyük bir kısmının çok az sayıda kullanıldığı görülmüştür. Yaklaşık 13.000 dergi sadece bir defa kullanılmış, 470 çekirdek dergi ise 20.000'den fazla istek karşılamıştır. 1995-1996 ve 1999-2000 yıllarına ait çekirdek dergilerin bazılarının ortak olduğu ve daha güncel dergilerin daha çok kullanıldığı görülmüştür (Wiley ve Chrzastowski, 2002).

Kolorado Eyalet Üniversitesi kütüphanelerinde yapılmış bir çalışmada kullanım verileri değerlendirilerek aboneliği iptal edilmesi gereken dergiler belirlenmiştir. Araştırmada kütüphane dergi okuma salonu kullanım verileri, dergilerin son iki ya da üç yıla ait sayıları bulunan Information Access Company-Infotrac (IAC), EBSCO Subscription Services ve JSTOR'dan (Journal Storage) dergi bazında sağlanan kullanım istatistikleri, OCLC kütüphanelerarası ödünç verme istatistikleri ve UNCover'dan (şimdi Ingenta) ücretsiz makale sağlayan yerel belge sağlama birimi verileri değerlendirilmiştir. Tüm bu değerlendirmeler ve ISI'dan (Institute for Scientific Information, artık Thomson Scientific olarak bilinmektedir) alınmış yerel dergi kullanım raporları sonuçları dikkate alınarak koleksiyondan çıkarılmaya aday dergiler belirlenmiştir (Ennsle ve Wilde, 2002).

Illinois Üniversitesindeki bir kimya kütüphanesinde 2002 yılında yapılan bir çalışmada basılı ve elektronik dergilerin kullanımları karşılaştırılmıştır. En çok kullanılan basılı ve elektronik dergilerin 4'ünün aynı olduğu fakat kullanılan elektronik dergilerin daha

disiplinlerarası, basılı dergilerin ise sadece kimya alanındaki dergiler olduğu sonucu çıkmıştır (Chrastowski, 2003, s. 1147).

ULAKBİM Belge Sağlama Hizmetleri Birimine 26 Haziran 2000 – 30 Haziran 2002 tarihleri arasında yapılan 137.692 isteğin değerlendirildiği bir araştırmada, isteklerin büyük bir kısmının az sayıda çekirdek dergiden sağlandığı ve dergilere dağılımının Bradford Yasasına benzerlik gösterdiği görülmüştür (Tonta ve Ünal, 2005).

INIST'e yapılan belge sağlama istekleriyle ilgili başka bir çalışmada, JCR'ye göre "eczacılık ve farmakoloji" konu başlığı altında sınıflandırılan 89 dergiye 1992-2004 yılları arasında yapılan istekler araştırılmıştır. Dergilere yapılan belge sağlama isteği sayısında 1992-1995 yılları arasında yüksek bir artış, 1995-1999 yılları arasında durağanlık, 1999-2004 yılları arasında ise düşüş görülmüştür. Çalışmada dergiler dört grup halinde değerlendirilmiş ve ilk gruptaki en çok istek yapılan dergilerin en pahalı dergiler olduğu ve birçok araştırma laboratuvarının bu pahalı dergileri almak yerine gerektiğinde INIST'e başvurduğu belirtilmiştir (Bador, Boukacem-Zeghmouri, Lafouge, Prost ve Schöpfel, 2007).

2.1.2. Elektronik Dergilerin Kullanım Verilerinin Değerlendirilmesi ile İlgili Çalışmalar

Elektronik kaynakların sayısındaki ve kullanımındaki artış, koleksiyon geliştirme için elektronik dergilerin kullanım analizinin yapılmasını kaçınılmaz kılmıştır. Elektronik kaynaklar kütüphane koleksiyonunda önemli bir yer tutmakta ve kütüphane bütçelerinin büyük bir kısmı bu kaynaklara ve özellikle de elektronik dergilere gitmektedir. 1994/95 ve 2001/02 yılları arasında ARL'ye üye kütüphanelerin, bütün kütüphane materyallerine yaptıkları harcamalarda %61 oranında artış görülürken, elektronik kaynaklara yaptıkları harcamalarda %400 oranında artış görülmüştür. Elektronik dergilere yapılan harcamalar ise 1994/95'den beri %712 oranında artmıştır (Case, 2005, s. 88).

Kütüphanelerin yaşadıkları süreli yayın krizine çözüm olarak "büyük ticaret" (big deal) anlaşmaları geliştirilmiştir. İlk defa 1997 yılında OhioLINK Konsorsiyumu ve

Academic Press Yayınevi arasında gerçekleştirilen büyük ticaret anlaşmasına daha sonra Elsevier, Blackwell, Emerald gibi diğer yayınevleri de katılmıştır. Anlaşmanın temel şartı yayınevlerinin, konsorsiyuma üye kütüphanelerin basılı dergi abonelik ücretlerinde herhangi bir indirim yapmadan ek bir ücretle bütün elektronik dergileri tüm konsorsiyum üyelerine sunmalarıdır. Anlaşma bütün taraflar için “kazan/kazan/kazan” (win/win/win) olarak tanımlansa da (Nicholas, Huntington ve Watkinson, 2003, s. 84), asıl kazanan tarafın yayınevleri olduğu ve yayınevlerinin geçmiş yıllardaki kârlarını daha da artırmak için “büyük ticaret” ya da “kârlı iş” olarak adlandırılan bu anlaşmaları geliştirdikleri görülmektedir. Anlaşmalarda, bir yayınevine ait tüm elektronik içerik, kütüphanelere herhangi bir seçim ya da değerlendirme yapma imkânı vermeden tek bir paket halinde sunulmaktadır.

Büyük ticaret anlaşmaları ilk zamanlarında kütüphaneler ve kullanıcıları tarafından çok çabuk bir şekilde benimsenmiştir. Çünkü bu anlaşmalar çapraz arama (cross-search) yapma ve daha önce abone olunup olunmadığına bakılmaksızın dergilerdeki makalelerin tam metinlerine erişim imkânı sunması açısından oldukça çekici gelmiştir. Fakat daha ileri bir değerlendirme yapıldığında, bu anlaşmaların hem üniversiteler hem de yayınevleri için tehlikeli olduğu belirtilmekte ve birçok yönden eleştirilmektedir (Ball, 2004, s. 117). Büyük ticaret anlaşmalarının en tartışmalı yanı kütüphane ya da konsorsiyumun yayıncının elektronik dergi paketindeki bütün dergilerini, kullansa da kullanmasa da satın almak durumunda olması ve “hepsi ya da hiçbiri” (all or nothing) yaklaşımıdır (Gatten ve Sanville, 2004). Anlaşmaların yapısı gereği, kütüphanenin hiçbir zaman ihtiyacı olmayan ya da kullanmadığı dergiler de satın alınmakta ve bireysel olarak herhangi bir dergi iptal edilememektedir. Hatta bazı dergiler, kütüphanelerin abone olduğu birden fazla elektronik dergi paketinde bulunmakta ve kütüphaneler bu dergilerle ilgili olarak hiçbir şey yapamamakta ve dolayısıyla aynı dergi için farklı yayınevlerine yüksek miktarlarda para ödemektedirler.

Bu anlaşmalarla bilgi pazarını elinde tutan ve tekel oluşturan yayıncılara bağımlılığın arttığı belirtilmektedir (Frazier, 2001). Elsevier’in Academic Press’i, Springer’in Kluwer’i, Taylor & Francis’in CRC Press’i, Swets’in Zeitlinger gibi küçük firmaları satın alması yayıncıların tekelini daha da güçlendirmiş ve durumu daha da kötüleştirmiştir (Roberts, Kidd ve Irvine, 2004, s. 432). Frazier (2001), bu anlaşmalarda,

seçim sürecinde kütüphanelerin dergilerin içeriğini ve kalitesini şekillendirme fırsatını kaybettiklerini ve büyük ticaret anlaşmalarının kısa vadede avantajlı olduğunu fakat uzun vadede kütüphanecilerin gücünü azaltacağını ve gelecekte bilimsel iletişim sisteminin kullanıcılarını etkileyeceğini belirtmektedir. Nitekim büyük ticaret anlaşmalarınca dayatılan “ya hep ya hiç” yaklaşımı bazı büyük Amerikan üniversiteleri tarafından kabul görmemiştir. Örneğin, ABD’deki Cornell, Harvard, Maryland üniversiteleri ve Triangle Araştırma Kütüphaneleri Ağı (Triangle Research Libraries Network) üyesi kütüphaneler büyük ticaret anlaşmaları paketlerindeki elektronik dergilere erişimi iptal etme kararı almışlardır (Johnson, 2005, s. 109). Cornell Üniversitesinden Ross Atkinson Elsevier yayınevinden paket halinde aldıkları dergilerin birçoğunun dört yıllık sürede hiç kullanılmadığını, fakat anlaşma gereği bu dergileri almaya devam etmek durumunda olduklarını ve bu yayınevine ödedikleri paranın yüksek olması sebebiyle almak istedikleri başka dergileri de alamadıklarını belirtmektedir (Duranceau, 2004, s. 129). Dergi bazında aboneliğe alternatif olarak geliştirilen başka bir abonelik modeli ise makale bazında aboneliklerdir. Pricing Electronic Access to Knowledge (PEAK) projesinde bu fiyatlandırma modeli kullanılmaktadır. Dergi kullanımlarının düşük olduğu bazı kütüphaneler için sadece erişilen makaleler üzerinden ödeme yapılmasının daha ekonomik olduğu görülmektedir (Ball, 2004).

Kütüphane bütçelerinin büyük bir kısmı büyük ticaret anlaşmalarını finanse etmeye ayrıldığı için kütüphanelerin diğer kaynak alımlarında kesintiye gitmeleri gerekmekte ve bu durum kütüphaneleri süreli yayın alımlarıyla ilgili alternatif model arayışlarına itmektedir. Yayınevlerinin ise bu arayışlardan ve sonuçlarından etkilenmemesi ve daha önceki kârlarını artırarak sürdürmesi için yeni çözümler üretmesi gerekmektedir (Rowse, 2003). Son zamanlarda yayınevlerinin büyük ticaret anlaşmalarındaki “hepsi ya da hiçbiri” yaklaşımlarında yumuşama olduğu ve bazı yayınevlerinin kütüphanelere elektronik dergi paketlerinden çıkarmak istedikleri dergileri seçme şansı sundukları belirtilmektedir (Tonta ve Ünal, 2008).

Yapılan pek çok çalışmada elektronik dergilerin ortaya çıkışının belge sağlama ya da kütüphanelerarası ödünç verme isteklerinin sayısını azalttığı görülmüştür (Boukacem, 2003; Echeverria ve Barredo, 2005; Goodier ve Dean, 2004; Kidd, 2003; Tonta ve Ünal, 2006; Yue ve Syring, 2004). Eskiden sadece kendi koleksiyonu ile sınırlı olan ve

koleksiyonunda bulunmayan kaynaklar için kütüphanelerarası ödünç verme ya da belge sağlama hizmetlerine başvuran kütüphaneler artık büyük ticaret anlaşmaları ile veri tabanı paketlerindeki bütün dergilere ve eski sayılarına kolayca ulaşabilmektedirler. Fakat elektronik ortam bir taraftan kütüphanelerarası ödünç verme ya da belge sağlama hizmetlerine olan talebi azaltırken, bir taraftan da araştırma yapmanın, yeni yayımlanmış çalışmalara ya da onlarla ilgili bilgilere ulaşmanın daha kolay olması gibi nedenlerden ötürü talebi artırmaktadır (Tonta ve Ünal, 2006).

26 Haziran 2000 - 30 Haziran 2005 tarihleri arasında ULAKBİM'e yapılan belge sağlama istekleri ve bu isteklerin ne kadarının elektronik dergilerden sağlandığının araştırıldığı bir çalışmada, yapılan istek sayısında azalma, isteklerin sağlanma oranında ise artış görülmüştür. İsteklerin %18'i elektronik dergilerden sağlanmış ve elektronik dergilerden istek sağlama oranında yıldan yıla artış yaşanmış, 2000'de %3 olan oran, 2005'te %33'e yükselmiştir. Elektronik dergilerden sağlanan 50.471 istek 3742 farklı dergiden sağlanmıştır. Ülkemizde ANKOS üyelerinin indirdiği makale sayısı artarken, ULAKBİM'e yapılan belge sağlama isteklerinin sayısı azalmıştır (Tonta ve Ünal, 2006).

Duke Üniversitesi Kimya Kütüphanesinde 2000 yılında ScienceDirect dergilerinin alınmasından sonra basılı dergi kullanımlarındaki değişiklikleri izlemek için yapılan bir çalışmada ilk iki yılda basılı dergi kullanım sayısının neredeyse yarıya indiği görülmüştür. Çalışmada dergiler üç grup halinde değerlendirilmiştir. İlk grupta sadece basılı olan 125 dergi, ikinci grupta hem basılı hem de elektronik kopyası olan ve *Tetrahedron*, *Tetrahedron Letters* gibi dergilerin de olduğu 44 ScienceDirect dergisi, üçüncü grupta ise ScienceDirect'in dışında hem basılı hem de elektronik kopyası olan 84 dergi yer almaktadır. Basılı dergilerin kullanımları rafa kaldırma ile ölçülmüştür. Çalışma 1999-2001 yılları arasında 8 aylık dönemler halinde gerçekleştirilmiştir. Analiz edilen dönemin üzerinden 2 yıl geçtikten sonra basılı dergi kullanımları yarıya inmiş ve bu azalma en fazla ScienceDirect dergilerinde, en az sadece basılı dergilerde görülmüştür. 2001 yılında ScienceDirect'in basılı dergileri 1999 yılındakinden %61 daha az kullanılmıştır (Vaughan, 2003).

Reno'daki Nevada Üniversitesi Kütüphanelerinde yapılmış bir çalışmada elektronik dergilerin, kütüphanelerarası ödünç vermeyi azaltıp azaltmadığı araştırılmıştır. Çalışmada 2000-2003 yılları arasında Elsevier elektronik dergi paketinin kullanımı ve 1999-2003 yılları arasındaki kütüphanelerarası ödünç verme istekleri incelenmiştir. Dört yıllık sürede Elsevier dergilerinden indirilen makale sayısında %206 oranında artış görülmüştür. İndirilen makalelerin yaklaşık yarısı (%47) kütüphanelerin zaten basılısına abone oldukları dergilerden indirilmiştir. Hem basılı hem de elektronik kopyası olan dergilerden indirilen makale sayısının sadece elektronik ortamda bulunan dergilerden indirilen makale sayısından daha yüksek olduğu görülmüştür. Elektronik dergi paketine aboneliğin başladığı 2000 yılı ile 2002 yılları arasında kütüphanelerarası ödünç verme istekleri sayısında düşüş, 2003 yılında ise artış görülmüştür. 2003 yılı için bu artış üniversiteye özgü (örneğin proje, öğrenci, akademik personel sayısındaki artış gibi) bazı sebeplerle açıklanmaktadır. 1999 yılında en çok istek yapılan dergilerle 2000-2003 yılları arasında en fazla makale indirilen dergiler karşılaştırılmış ve bir sene çok istenen bir derginin ertesi sene de çok istenme şansının %25 olduğu, dergi kullanımlarının yıldan yıla tutarlılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Yue ve Syring, 2004).

Sağlık bilimleri kütüphanesinde yapılan bir çalışmada Ovid, ScienceDirect ve Ideal veri tabanı dergilerinin kullanım istatistikleri analiz edilerek, basılı ve elektronik dergilerin ortalama kullanımları değerlendirilmiş ve dergilerin basılı ve elektronik sürümlerinin kullanımı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Wulff ve Nixon, 2004, s. 319). Basılı ortamda çok kullanılan dergiler elektronik ortamda da çok kullanılmaktadır. Tüm veri tabanları için pozitif ilişki olmakla birlikte en yüksek ilişki Ovid veri tabanındaki dergilerde görülmüştür. Bu durum; çekirdek elektronik dergi koleksiyonunu oluşturmak amacıyla Ovid koleksiyonundaki dergilerin birçoğu için biri firma diğeri kütüphane tarafından olmak üzere iki kere seçim yapılması, ScienceDirect dergilerinin kullanılsa da kullanılmasa da paket halinde alınması ve Ideal veri tabanında yer alan dergilerin ise belirli bir alana özel dergiler olması ile açıklanmaktadır (Wulff ve Nixon, 2004, s. 319). “Büyük ticaret” anlaşmaları ile paket halinde alınan dergilerin kullanımı, seçilerek alınan dergilerden daha düşüktür ve bireysel kütüphaneler için “büyük ticaretin”, “iyi ticaret” olduğu şüphelidir (Wulff ve Nixon, 2004, s. 320-321).

Yale Üniversitesindeki bir tıp kütüphanesinde yapılan bir çalışmada iptal edilecek basılı dergi aboneliklerine karar verebilmek için 1249 güncel basılı derginin 3 aylık kullanım verileri ile MEDLINE’da indekslenen ve SFX adlı bağlantı aracı (linking tool) ile erişilen 3465 elektronik derginin kullanım istatistikleri değerlendirilmiştir. Hem basılı hem de elektronik dergiler için toplam kullanımın az sayıda dergiden karşılandığı ve çok kullanılan dergilerin benzerlik gösterdiği görülmüştür. *JAMA*, *New England Journal of Medicine*, *Lancet*, *Science* gibi dergilerin en çok kullanılanlar arasında yer aldığı belirtilmiştir. SFX bağlantı aracı ile elektronik dergilere erişim toplam elektronik dergi kullanımının çok küçük bir kısmını temsil etmesine rağmen, aynı dergilerin elektronik kopyalarının basılı kopyalarından çok daha fazla kullanıldığı görülmüştür. Aynı dergiler için yayınevlerinden alınan istatistiklerle karşılaştırıldığında dergilerin elektronik kopyalarının basılı kopyalarına oranla ne kadar fazla kullanıldığı daha iyi anlaşılmıştır. Örneğin yayıncıdan alınan istatistiklere göre çalışmanın yapıldığı dönemde *Lancet* dergisinin elektronik kopyasının basılı kopyasından 100 kat daha fazla kullanıldığı görülmüştür (Gallagher, Bauer ve Dolar, 2005).

Emerald Management Xtra (EMX) koleksiyonundaki işletme ve yönetim konusundaki 110 dergiden 2004 yılında indirilen 6.400.000 makalenin dergilere dağılımının analiz edildiği bir çalışmada, dağılımın 80/20 Kuralına uyup uymadığını test edilmiştir (Evans ve Peters, 2005). En çok kullanılan ilk 15 derginin toplam kullanımın %37’sini karşıladığı ve dağılımın 80/20 Kuralına uymadığı sonucuna ulaşılmıştır. Makalelerin %80’i dergilerin %47,4’ünden indirilmiştir (Evans ve Peters, 2005, s. 156). Araştırmacılar; yayıncıların “büyük ticaret” anlaşmaları gereği dergilerin çoğunun az kullanıldığı yönündeki eleştirilerin EMX koleksiyonu için söz konusu olmadığını ve bu dergilerin 80/20 Kuralına uymadığını belirtmektedirler. Katalonya Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu üyelerinin 2001-2003 yılları arasındaki elektronik dergi kullanımlarının analiz edildiği bir çalışmada da EMX koleksiyonundaki dergilerin %46,2’sinin kullanımın %80’i karşıladığı görülmüştür (Urbano ve diğerleri, 2004).

Almanya’da bir araştırma kurumu olan Max Planck Society’de 1999 yılında bir ay süreyle Elsevier, Springer, Academic Press ve Institute of Physics (IoP) yayınevlerine ait elektronik dergilerin kullanımlarının analiz edildiği bir çalışmada, dergi sayıları

farklı olmakla birlikte, en fazla Elsevier dergilerinin kullanıldığı görülmüştür (Rusch-Feja ve Siebky, 1999).

ScienceDirect dergilerinin kullanımı ile ilgili bir çalışmada, 1 Ocak - 18 Eylül 2000 tarihleri arasında Taiwan'daki ScienceDirect OnSite işlem kütükleri (transaction log) analiz edilmiştir. İndirilen makale sayısı 346.776'dır ve makalelerin %49'5'i sadece bir defa, %90,3'ü ise beş defadan az indirilmiştir. Makalelerin %64'ü üyelerin daha önce basılı kopyalarına abone olmadıkları ama büyük ticaret anlaşması ile eriştikleri dergilerden indirilmiştir (Ke, Kwakkelaar, Tai ve Chen, 2002). Yine ScienceDirect dergileri kullanımının araştırıldığı bir çalışmada 2002'de 864 ScienceDirect dergisinden 20.427 makale indirildiği ve 243 derginin indirilen makalelerin %75'ini, 102 derginin ise %47'sini karşıladığı görülmüştür (Hamaker, 2007).

Hacettepe Üniversitesinin 2002-2006 yılları arasındaki ScienceDirect dergileri kullanımının analiz edildiği bir çalışmada, indirilen makalelerin üçte ikisinin dergilerin %15'inden indirildiği ve dergilerin dağılımının Bradford ve Price Yasasına uymadığı görülmüştür. Yıllara göre en sık kullanılan 100 dergi arasında genellikle orta düzeyde fakat istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Çekirdek dergiler dışında tüm yıllar arasındaki dergi sıralamaları da karşılaştırılmış ve yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur. Birbirine yakın yıllarda daha yüksek korelasyon görülmüştür (Al ve Tonta, 2007).

2.2. BİBLİYOMETRİK GÖSTERGELER VE KULLANIM ARASINDAKİ İLİŞKİLER İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Literatürde etki faktörü, toplam atıf sayısı, yarı-yaşam gibi bibliyometrik göstergelerle dergi kullanım sıklıkları arasındaki ilişkileri araştıran birçok çalışma bulunmaktadır (Cooper ve McGregor, 1994; Tsay, 1999; Scales, 1976; Salaün ve diğerleri, 2000; Tonta ve Ünal, 2005; Brookes, 1970; Moed, Van Leeuwen ve Reedijk, 1998; Wood ve Bower, 1969). Bazı çalışmalarda bu göstergelerle kullanım sıklıkları arasında ilişki olduğu sonucu çıkarken, bazılarında böyle bir ilişki olmadığı ve bu göstergelerin gerçek dergi

kullanımlarını yansıtmadığı, bu nedenle koleksiyon değerlendirme için kullanım verilerine başvurulması gerektiği vurgulanmaktadır.

Çalışmamızın bu kısmında literatürdeki kullanım ile etki faktörü, literatür eskimesi, toplam atıf sayısı gibi bibliyometrik göstergeler arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmaların bulguları tartışılmaktadır.

2.2.1. Kullanım ve Atıf Arasındaki İlişkilerle İlgili Çalışmalar

Atıf verilerinin ya da atıf analizi ile ilgili çalışmaların, dergilerin arka plan bilgi, tarama gibi bütün kullanımlarını ölçmediği ve koleksiyonda bulunmayan dergiler için atıf verilerinin “kütüphane içi kullanımın” iyi bir göstergesi olmadığı belirtilmektedir (McCain ve Bobick, 1981, s. 258). Rousseau (2002, s. 471), etki faktörünün sadece ISI tarafından indekslenen ve o indeksteki dergilerin verdiği atıfla hesaplandığını, eğer bir kütüphane herhangi bir dergiye abone değilse ilgili derginin yerel kullanımının belirlenemeyeceğini, bunun ancak kütüphanelerarası ödünç verme ile belirlenebileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca etki faktörünün bazı editoryal stratejilerden etkilendiği (Reedijk ve Moed, 2008, s. 190), literatür değerlendirmesi şeklinde ya da uzun makalelerin daha çok atıf aldığı, küçük ya da özel araştırma alanlarının ya da konularının yüksek etki faktöründen uzak olduğu (Seglen, 1997) yönünde görüşler bulunmaktadır. Line’in (1993) “eğer atıf almak istiyorsan atıf hakkında yaz” ifadesi de etki faktörü hesaplamalarının nelerden etkilenebileceğini göstermektedir.

Etki faktörünün makalenin bilimsel kalitesine değil, alana bağlı olduğu ve makalenin atıf oranının sadece derginin etki faktörünü belirlediği belirtilmektedir (Seglen, 1997). Fakat dergideki bütün makaleler aynı oranda atıf almamasına rağmen, etki faktörü ile makaleler değil dergiler değerlendirilmektedir. İnsanların dergileri değil makaleleri okudukları belirtilmektedir (Haar, 2000, s. 92). On yıl önce en çok istenen makalelerin etki faktörü yüksek olan dergilerde yayımlandığı fakat artık bu ilişkinin gücünün azaldığı belirtilmektedir (Schöpfel ve Gillet, 2007, s. 197).

Atıf sayılarının bir araştırmanın etkisini ölçmek için kullanılan en yaygın ölçüm araçlarından biri olduğu, bir çalışmaya başka çalışmalarda ne kadar çok atıf yapılmışsa, o çalışmanın araştırma etkisinin o kadar yüksek olduğu, ancak atıfların her zaman pozitif yönde olmadığı, bazı atıfların negatif ya da eleştiri amaçlı olduğu belirtilmektedir (Sharma, 2007). Atıf indeksleri, özellikle gelişmekte olan ülkeler için, yerel verileri yeteri kadar içermemektedir. İndirme ve web sayfaları kullanım istatistikleri araştırma etkisini ölçmek için önemli göstergelerdir fakat indirme istatistikleri de tek başına yeterli değildir. Bir makalenin indirilmiş olması o makalenin mutlaka kullanılmış olduğu anlamına gelmez (Sharma, 2007). Bu nedenle en sağlıklı değerlendirmeler indirme ve atıf verilerinin birlikte kullanılması ile elde edilebilir.

1969 yılında NLL’de yapılan bir çalışmada, 1967-1969 yılları arasında yayımlanan ve dört kere ya da daha fazla kullanılan dergilerin kullanım sıklığına göre sıraları ile bu dergilerin JCR verilerine göre aldıkları atıf sayısına göre sıraları arasındaki ilişki araştırılmış ve aralarında düşük bir ilişki bulunmuştur. En çok atıf alan ve en çok kullanılan ilk 50 derginin 16’sı ortak olup, pek çok çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da *Nature*, *Science*, *Tetrahedron Letters*, *New England Journal of Medicine*, *Biochemistry* gibi dergiler en çok kullanılanlar listesinde yer almaktadır. Çalışmada dergilere yapılan atıf sayılarının gerçek kullanımın iyi bir göstergesi olmadığı ve dergi seçimlerinde kullanılabilir iyi bir rehber olmadığı belirtilmiştir (Scales, 1976).

Makale isteklerinin dergilere dağılımının analiz edildiği bir diğer çalışmada dergilerin kullanım sayıları ile aynı dergilerin ISI etki faktörleri arasında negatif rastgele bir ilişki bulunmuş ve koleksiyon geliştirmede atıf verileri yerine kullanım verilerinin dikkate alınması gerektiği önerilmiştir (Cooper ve McGregor, 1994).

ULAKBİM Belge Sağlama Hizmetleri Birimine iki yıl süreyle yapılan isteklerin değerlendirildiği çalışmada, çekirdek dergilerin biraz daha geç eskidiği ve etki faktörü, toplam atıf sayısı, eskime vb. gibi bibliyometrik göstergelerle dergi kullanım sıklıkları arasında ilişki olmadığı gözlenmiştir (Tonta ve Ünal, 2005). Hacettepe Üniversitesinin 2002-2006 yılları arasındaki ScienceDirect dergileri kullanımının analiz edildiği çalışmada ise, etki faktörü yüksek olan dergilerin nispeten biraz daha fazla kullanıldığı (Pearson’s $r = 0,194$) görülmüştür (Al ve Tonta, 2007).

Fransa’da belge sağlama hizmetleri sunan INIST’e yapılan isteklerin değerlendirildiği bir çalışmada; en fazla istek yapılan ilk 50 dergi ile ISI verilerine göre en fazla atıf yapılan ilk 50 dergi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuş fakat belge sağlama isteklerinin sadece yeni makalelere değil tüm koleksiyona yapıldığı, etki faktörünün ise yeni makalelere yapılan atıflar dikkate alınarak hesaplandığı ve bu nedenle toplam atıf sayısının etki faktörüne göre daha uygun ve belirleyici bir kriter olduğu belirtilmiştir (Salaün ve diğerleri, 2000).

1992-2004 yılları arasında INIST’deki “eczacılık ve farmakoloji” konusundaki dergilere yapılan belge sağlama istekleri ile bu dergilere yapılan atıf sayıları arasındaki ilişkinin araştırıldığı bir diğer çalışmada, dergilere yapılan istek sayısında 1998’den itibaren düşüş yaşanırken, atıf sayısında tüm yıllarda artış yaşandığı gözlenmiş ve en çok istek yapılan dergilerin aynı zamanda en çok atıf yapılan dergiler olduğu belirtilmiştir (Bador ve diğerleri, 2007).

Almanya’daki Subito Belge Sağlama Merkezine yapılan isteklerin bibliyometrik analizinin yapıldığı bir çalışmada, belge sağlama verileri ile atıf verileri arasında zayıf bir ilişki bulunmuştur. En çok istek yapılan 100 dergi ile Science Citation Index *Journal Citation Reports*’daki ilk 100 dergi birbirine pek benzememektedir (Schloegl ve Gorraiz, 2006).

Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü (Caltech) kütüphanesindeki 1521 derginin 1997-2004 yılları arasındaki yerel kullanımının araştırıldığı bir çalışmada dergilerin kullanım sıklığı sıraları ile atıf sayısı sıraları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (McDonald, 2007). Çalışmada atıf sayısı ve kullanım sıklığı, atıf sayısı ve çevrimiçi erişilebilirlik ve erişim araçlarının atıf sayısı üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Yerel basılı dergi kullanımları, kütüphaneden ve yayıncıdan sağlanan yerel çevrimiçi kullanımlar, yerel atıf verileri ve üniversitedeki araştırmacıların yayımladığı toplam makale sayısı ile ilgili ISI’dan alınan veriler analiz edilmiştir. Hem basılı hem de elektronik dergi kullanımlarının atıfların belirleyicisi olduğu ve dergilerin çevrimiçi erişilebilirliğinin yerel atıfları önemli ölçüde artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ovid, ScienceDirect ve Ideal veri tabanı dergilerinin kullanım istatistiklerinin analiz edildiği çalışmada da, hem basılı

hem de elektronik dergilerin kullanımlarıyla ISI'dan alınmış etki faktörleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Wulff ve Nixon, 2004, s. 319).

Araştırma makalelerine web üzerinden erişim sağlanmasının atıf verileri üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir çalışmada; fizik, matematik, bilgisayar bilimleri, nicel biyoloji ve istatistik konularındaki araştırma makalelerinin herkese açık çevrimiçi bir veri tabanı olan ArXiv'in İngiltere'deki yansısından alınan indirme verileri kullanılmıştır. Atıf ve indirme verileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı orta düzeyde bir ilişki bulunmuş ve indirme verilerinin atıf etkisinin erken habercisi olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Brody, Harnad ve Carr, 2006).

Tetrahedron Letters adlı dergiden Ocak 2001 – Haziran 2003 tarihleri arasında indirilen makalelerle bu makalelere yapılan atıflar arasındaki ilişkinin araştırıldığı bir çalışmada, atıf yapan makalenin indirilme sıklığının atıf yapılan makalenin indirilme sıklığını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Haftalık yayımlanması ve makalelerin ortalama 3 sayfa uzunluğundaki kısa bilimsel çalışma (short communications) şeklinde olmasından ötürü, bu dergide yayımlanan makalelerin okunma ve atıf alma özelliklerinin diğer dergilerden farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Hiç atıf almayan makalelerle karşılaştırıldığında, atıf yapılan bir makalenin, atıf yapıldıktan sonraki ilk üç ayda indirilme oranının %25 arttığı fakat bu araştırmanın sonuçlarının, daha sonraki zamanlar için indirmelerin atıf üzerindeki etkisi ile ilgili bir çıkarsama yapmaya yeterli olmadığı belirtilmektedir (Moed, 2005).

Genel tıp dergilerinin kalitesi için etki faktörünün önemli bir gösterge olup olmadığının araştırıldığı bir çalışmada klinik tıp alanındaki dergilerin yayın yapma ihtimali düşük olan pratisyenler tarafından sıklıkla kullanıldığı, fakat yayın yapmadıkları için pratisyenlerin kullandıkları dergilerin atıf alamayacağı belirtilmektedir. Çalışmada, 113'ü pratisyen, 151'i de klinik ve sağlık hizmetleri araştırmaları ile ilgili doktora sonrası eğitim programından mezun olmuş toplam 264 kişinin 9 genel tıp dergisine verdikleri puanlarla etki faktörü arasındaki ilişki araştırılmıştır. Etki faktörünün bu dergilerin kalitesini göstermek için iyi bir gösterge olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Saha, Saint ve Christakis, 2003).

Son yıllarda “dergi etkisi”ni (journal impact) ölçmek için, yazarların verdikleri atıf sayısına göre hesaplanan etki faktörüne alternatif olarak, okuyucuların indirdikleri makale sayısına göre hesaplanan “okuma faktörü” (Reading Factor), “kullanım etki faktörü” (Usage Impact Factor) gibi yeni ölçümler geliştirilmektedir.

Okuma faktörü, bir dergiye yapılan başvuru sayısının, koleksiyondaki tüm dergilere yapılan toplam başvuru sayısının ortalamasına oranlanması ile hesaplanmaktadır (Darmoni, Roussel, Benichou, Thirion ve Pinhas, 2002). Okuma faktörü adlı ölçümü geliştiren araştırmacılar tarafından bir tıp kütüphanesindeki 46 elektronik dergi için okuma faktörü hesaplanmış ve aynı dergiler için ISI’dan alınan etki faktörü ile karşılaştırılmıştır. Okuma faktörü ile etki faktörü arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür (Darmoni ve diğerleri, 2002, s. 325). Okuma faktörü değerine göre *Lancet* ve *New England Journal of Medicine* adlı dergiler ilk iki sırada yer alırken, etki faktörü açısından ilk sıralarda yer alan *Nature* ve *Science* adlı dergiler okuma faktörü açısından son sıralarda yer almaktadırlar. 1998-1999, 1998-2000 ve 1999-2000 yılları için dergilerin okuma faktörleri arasında çok yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur (Darmoni ve diğerleri, 2002, s. 325).

Etki faktörünün genel olarak “dergi etkisini” gösteren ölçümlerden sadece biri olduğu fakat dergilerin bütün kullanımlarını ölçmediği, dergi kullanımlarının sadece etki faktörü ya da okuma faktörü gibi ölçümlerle açıklanamayacağı belirtilmiş ve dergi etkisini gösteren yeni bir ölçüm geliştirilmiştir (Bollen, Van de Sompel, Smith ve Luce, 2005). Ölçüm, Los Alamos Ulusal Laboratuvarı (Los Alamos National Laboratory) Araştırma Kütüphanesindeki elektronik dergilerden 2001 yılı Haziran ve Kasım ayları arasında indirilen makalelerin işlem kütüklerinin analiz edilmesi ile geliştirilmiştir. Çalışmanın yapıldığı dönemde en az 20.000 dergiye erişim imkânı olmasına rağmen, kullanıcılar sadece 1892 farklı dergiden 40.847 tam metin makale indirmiştir (Bollen ve diğerleri, 2005, s. 1427). Çalışmada dergilerin etki sırasını belirlemek için atıf verilerine göre yazarların oluşturduğu ağdan (Author Generated Networks: AGN) yazar dergi etkisini (Author Journal Impact), indirme verilerine göre okuyucuların oluşturduğu ağdan (Reader Generated Networks: RGN) okuyucu dergi etkisini (Reader Journal Impact) gösteren bir metodoloji geliştirilmiştir. Dergi ilişkilerini belirlemede AGN için, A dergisindeki bir makalenin B dergisinde yayımlanmış bir makaleye ne sıklıkta atıf

verdiği, RGN için ise A makalesinin indirildiği bir oturumda B makalesinin hangi sıklıkta indirildiği araştırılmıştır. Eğer okuyucu A belgesini indirdikten sonra B belgesini de indiriyorsa, bu iki belgenin birbirleriyle ilgili olduğu kabul edilmiştir (Bollen ve diğerleri, 2005, s. 1425-1426). AGN ve RGN verileri ile ISI'dan alınmış etki faktörü arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. RGN ile ilgili hiçbir ölçümle ISI etki faktörü arasında ilişki bulunmazken, AGN ile ISI etki faktörü arasında ilişki bulunmuştur. AGN ve RGN'nin kendi aralarında ilişkili olduğu görülmüştür. Etki faktörünün sadece bilimsel yazarlarla sınırlı olduğu, kullanımı ve okuyucuları kapsamadığı ve dergilerin global etkisini gösterdiği, RGN'nin ise dergilerin yerel etkisini gösterdiği ve bir topluluğun yerel kullanımlarının etki faktöründen farklı olduğu belirtilmiştir.

Dergi kullanımları üzerinde, öğrenci sayısı, disiplinlerin büyüklükleri vb. gibi topluluk özelliklerinin etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, atıf yerine indirme verilerine dayanarak hesaplanan “kullanım etki faktörü” (Usage Impact Factor) kullanılmıştır (Bollen ve Van de Sompel, 2008). “Kullanım etki faktörü” örneğin 2004 yılı için, *J* dergisinin 2003 ve 2002 yıllarında yayımlanan makalelerinin 2004 yılındaki toplam kullanımının, *J* dergisinin 2003 ve 2002 yıllarında yayımlanan toplam makale sayısına oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. ISI etki faktöründen tek farkı hesaplamada “atıf” yerine “kullanım” verilerinin dikkate alınmasıdır (Bollen ve Van de Sompel, 2008, s. 139). 2003-2005 yılları arasında Kaliforniya Eyalet Üniversitesi kütüphanelerinden indirilen makale verilerinin kullanıldığı çalışmada, “kullanım etki faktörü” ile ISI “etki faktörü” karşılaştırılmış ve aralarında negatif bir ilişki bulunmuştur. 2004 yılı için hesaplanan “kullanım etki faktörü” değerleri ile sekiz yıllık (1997-2004) etki faktörleri değerleri karşılaştırılmış ve aralarında yine negatif bir ilişki bulunmuştur. Disiplinlere göre değerlendirmelerde ise birçok disiplin için kullanım etki faktörü ile ISI etki faktörü arasında bir ilişki olmadığı, genelde ise negatif bir ilişki olduğu görülmüştür.

MESUR (MEtrics from Scholarly Usage of Resources) projesi kapsamında, bilimsel iletişimin ve dolayısıyla bilim insanlarının etkilerini değerlendirmek için kullanım verilerine dayanan yeni ölçüm araçları geliştirilmektedir. Proje kapsamında çok büyük ölçekli verilere dayanan bir veri tabanı oluşturulmuştur. Veri tabanı magazin, gazete vb gibi yayın türleri de dahil olmak üzere 100.000 süreli yayına ait kullanım verilerini ve 1996-2006 yılları için yaklaşık 10.000 dergiye ait atıf verilerini içermektedir. Ayrıca

önemli yayınevlerine ait dünya çapında yaklaşık 2000 kurumdan sağlanmış kullanım raporlarını içermektedir. Projede bilimsel etkiyi ölçmek için 60'dan fazla farklı ölçüm üzerinde araştırma yapılmaktadır (MESUR, 2008). Bu kadar büyük ölçekli kullanım ve atıf verisine dayanarak oluşturulan ölçümler ve araştırmalar dergi kullanımları ile ilgili önemli bilgiler sağlayacaktır.

2.2.2. Kullanım ve Literatür Eskimesi Arasındaki İlişkilerle İlgili Çalışmalar

Literatür eskimesi ile ilgili çalışmalarda amaç bir yayının yayınlandıktan sonra ne kadar süre kullanılmaya devam edeceğinin araştırılması (Tsay ve Chen, 2005, s. 18) ve bu veriler doğrultusunda koleksiyonda hangi yıllara ait dergilerin bulunması, hangilerinin koleksiyondan çıkarılması konusunda karar verilebilmesidir. Literatürde bu konuyla ilgili yapılmış pek çok çalışma bulunmaktadır.

Bilimsel literatürün eskimesini (obsolescence) sayısal olarak tanımlamak için Burton ve Kebler (1960, s. 19) tarafından yarı-yaşam ifadesi kullanılmış ve herhangi bir literatüre yapılan atıflar yayın yılına göre sıralandığında, yapılan atıfların yarısının yayımlandığı zaman olarak tanımlanmıştır.

Eskime oranı literatürün konusuna, disiplinlere ya da dergilere göre farklılık göstermektedir (Brookes, 1970; Moed ve diğerleri, 1998, s. 392; Wood ve Bower, 1969, s. 112). Literatürün büyümesi ve eskimesi arasındaki ilişkinin çok karmaşık olduğu, eskime oranının literatürün konusuna ve kullanım oranına bağlı olduğu ve gerçek eskime oranının formülle değil doğrudan kütüphane kullanımı verileriyle ölçülebileceği belirtilmektedir (Brookes, 1970). Yaş ile literatür eskimesi arasında doğrudan bir ilişki olmadığı, eski literatüre yeniden daha çok talep olabileceği belirtilmiştir (Sandison, 1971). Dergilerin yaşlanmasının konudan çok bireysel olarak dergiye bağlı olduğu ve JCR'deki atıfa göre hesaplanmış yarı-yaşamın bir derginin etkisinin azalmasını ölçmek için uygun olmadığı yönünde görüşler bulunmaktadır (Moed ve diğerleri, 1998). Buckland (1972) ise eskime ile dağılımın birbiriyle yakından ilişkili olabileceğini belirtmiştir.

Sosyal bilimler ile bilim ve teknoloji literatürüne yapılan atıfların karşılaştırıldığı bir çalışmada, her iki literatürde de atıf yapılan dergilerin yaşının benzer olduğu sonucu çıkmıştır. Sosyal bilimler alanındaki dergilere yapılan atıfların yaşı Britanya Ulusal Ödünç Verme Kütüphanesi (NLL) sosyal bilimler dergilerine yapılan isteklerin yaşı ile karşılaştırılmış ve atıf yarı-yaşının (6 yıl) ödünç verme istekleri yarı-yaşından (3,5 yıl) daha büyük olduğu görülmüştür. İstek yapılan dergilerin daha güncel olduğu ve dergilerdeki eski makalelere daha uzun süreyle atıf yapıldığı sonucuna varılmıştır (Earle ve Vickery, 1969, s. 133).

Bir tıp kütüphanesindeki 835 derginin kullanım verilerinin incelendiği çalışmada en çok üç yaşındaki çalışmalara atıf yapıldığı gözlenmiştir. Dergilerin kullanım yaşı dağılımlarıyla atıf yaşı dağılımları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Tsay, 1999). Almanya'daki Subito Belge Sağlama Merkezine yapılan isteklerin değerlendirildiği bir çalışmada yeni makalelere daha çok istek yapıldığı gözlenmiştir (yarı-yaşam 8 yıl) (Schloegl ve Gorraiz, 2006).

Dijital bilimsel dergi kütüphanesindeki materyallerin yaş profilini belirlemek için yapılan bir çalışmada yazarların her okuduklara makaleye atıf vermedikleri, bütün okuyucuların da yazar olmadıkları belirtilmektedir (Nicholas ve diğerleri, 2005, s. 1444). Çalışmada 2003 yılı Şubat ve Mart aylarında Blackwell Synergy'e ait 10,5 milyon, 2002 yılı Haziran ayında Emerald'a ait yaklaşık 2,5 milyon işlem analiz edilmiş ve bütün kullanımın %53,7'sinin son 15 ayda yayımlanan çalışmalara yapıldığı görülmüştür. 1991-2003 yılları arasında en yüksek oranın %33,5 ile 2002 yılına ait olduğu bulunmuştur. Sosyal ve beşeri bilimlerde eski sayıları kullanma oranı daha yüksektir. Elektronik ortamda dergilerin eski sayılarına ulaşmak daha kolay olduğu için dijital kütüphanelerde eskime oranı disiplinlere göre daha az farklılık göstermektedir.

2.3. KONSORSİYAL KULLANIM İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Konsorsiyumların ve büyük ticaret anlaşmalarının gündeme gelmesi ile birlikte, hem tüm üye kullanımlarını toplu bir şekilde yansıtan konsorsiyum istatistikleri ile bireysel

üye istatistiklerini, hem de herhangi bir üniversitede kullanılan dergilerin kullanım sıklıkları ile aynı dergilerin diğer üniversitelerdeki kullanım sıklıkları arasındaki ilişkileri araştıran çalışmalar yapılmaktadır.

OhioLINK Konsorsiyumu üyelerinin dergi kullanımlarının analiz edildiği bir çalışmada, üyelerin dergi kullanımları arasındaki ilişki test edilmiş ve aralarında yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur. Ayrıca bütün konsorsiyum üyelerinin toplam kullanımı ile konsorsiyumun en büyük üyesi olan Ohio Eyalet Üniversitesinin kullanımı arasındaki ilişki araştırılmış ve aralarında doğrusal bir ilişki bulunmuştur. Konsorsiyumun abone olduğu bir paketten indirilen makalelerin %80'inin dergilerin yaklaşık %35'inden indirildiği ve birçok derginin koleksiyondan çıkarılabilir olduğu sonucuna varılmıştır. Büyük ticaret anlaşmaları paketlerindeki dergilerin kullanımları, dergi bazında farklılık gösterse bile, toplamda üye bazında benzerlik göstermektedir (Gatten ve Sanville, 2004).

OhioLINK konsorsiyumu üyelerinin elektronik dergi koleksiyonu kullanımlarının analiz edildiği bir diğer çalışmada 2004 yılında bir ay kampus içi, 7 ay da kampus dışı elektronik dergi koleksiyonu kullanımı izlenmiştir. Ekim 2004'te elektronik olarak erişilebilir dergi sayısının 5872 olduğu ve çalışmanın yapıldığı dönemde sadece makalelerle ilgili 5193 dergiye bakıldığı ve diğer büyük ticaret anlaşmalarından farklı olarak bu konsorsiyumdaki hemen hemen bütün dergilerin kullanıldığı belirtilmektedir. Fakat kullanım yine belirli sayıda dergi üzerinde yoğunlaşmakta ve dergilerin %5'i kullanımın %38'ini, %10'u %53'ünü, %50'si ise %93'ünü karşılamaktadır (Nicholas, Huntington, Jamali ve Tenopir, 2006). Araştırmacılar kullanım verilerinin atıf verilerine göre daha iyi bir ölçüm aracı olduğunu, çünkü kullanımın okuyucuyu, atıfın ise daha küçük ve özel bir grup olan yazarları temsil ettiğini belirtmektedirler. Elektronik kütüphane ve büyük ticaret anlaşmaları sayesinde eski makalelere erişimin daha kolay olmasına rağmen, eski makalelerin güncel olanlara oranla daha az kullanıldığı görülmüştür. Yayımlandıktan sonraki ilk 8-9 yıl içinde makalelerin kullanımında keskin düşüşler görülebilmektedir.

Ülkemizdeki Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) üyeleri 2006 yılında veri tabanlarından yaklaşık 10.500.000 tam metin makale indirmişlerdir

(ANKOS, 2007). 2002 ile 2003 yılları arasında ANKOS'da lisanslı veri tabanı sayısındaki artış %75 iken, bütün üyeler her veri tabanına abone olmadığı halde, indirilen makale sayısındaki artış %270'tir (Karasözen ve Lindley, 2004, s. 407).

OhioLINK konsorsiyumu ile ilgili çalışmaya benzer bir çalışma ANKOS ile ilgili olarak yapılmış ve üyelerin veri tabanı kullanım istatistikleri toplam ANKOS kullanımı ile karşılaştırılmıştır. Tüm veri tabanları için 20 üniversite ile toplam ANKOS konsorsiyumu kullanımı arasında yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur (Spearman's $\rho = 0,70$ ve üzeri). Büyük ve araştırma amaçlı üniversitelerin dergi kullanımları ile tüm konsorsiyumun dergi kullanımları arasında daha çok benzerlik görülmektedir. Veri tabanı bazında değerlendirildiğinde ise, ANKOS Konsorsiyumunda üniversitelerin en sık kullandığı Elsevier'in ScienceDirect dergilerinin toplam kullanım sıklıkları ile üniversitelerin bireysel kullanım sıklıkları Wiley ve Springer veri tabanlarına oranla birbirine daha çok benzerlik göstermektedir (Karasözen, Kaygusuz ve Özen, 2007, s. 40).

Elektronik dergi kullanımlarının Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve ANKOS Konsorsiyumu kapsamında değerlendirildiği bir çalışmada ScienceDirect, Springer ve Wiley yayınevlerine ait elektronik dergilerin kullanım istatistikleri değerlendirilmiştir. ANKOS'da toplam kullanımın %80'ini ScienceDirect dergilerinin %30'unun, Springer dergilerinin %27'sinin ve Wiley dergilerinin %17'sinin karşıladığı, ODTÜ'de ise toplam kullanımın %80'ini ScienceDirect dergilerinin %21'inin, Springer dergilerinin %23'ünün ve Wiley dergilerinin %10'unun karşıladığı ve hem ANKOS'da hem de ODTÜ'de en çok kullanılan 100 derginin 47'sinin ortak olduğu görülmüştür. Üniversitelerin bireysel dergi kullanım sıklıkları ile tüm üyelerin toplam dergi kullanım sıklıkları arasında ilişki gözlenmiştir. ANKOS'a üye üniversitelerin %60'ının ScienceDirect dergileri kullanım sıklıklarına göre sırası ile ANKOS'un ScienceDirect dergileri kullanım sıklığı sırası arasında yüksek düzeyde ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ODTÜ'nün ScienceDirect dergileri kullanım sıklığına göre sırası ile diğer 10 üye arasında da yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur (Özen, 2007).

2.4. ÖZET

Bu bölümde dergi kullanımlarının analizi ile ilgili belli başlı çalışmaların bulgularına yer verilmiştir. Bu çalışmalarda belge sağlama istekleri, kütüphane içi kullanım verileri ve elektronik dergilerden indirilen makalelerle ilgili veriler değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmelere göre, ister basılı ister elektronik dergiler için olsun, genelde koleksiyondaki dergilerin çok az bir kısmı yoğun bir şekilde kullanılmakta, birçok dergi ise ya hiç kullanılmamakta ya da çok az kullanılmaktadır. Büyük ticaret anlaşmaları ile alınan elektronik dergi paketleri için de durum farklı değildir. Paketlerdeki dergilerin birçoğu hiç kullanılmamakta, kullanımlar belli yayınevlerine ait dergiler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Literatürde, dergi kullanımları ile dergileri değerlendirmede kullanılan bibliyometrik göstergeler arasındaki ilişkileri gösteren çalışmalarda farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Özellikle etki faktörü ile ilgili olarak bir kısım çalışmada etki faktörü ile kullanım arasında ilişki olduğuna dair bulgular elde edilirken, bir kısım çalışmada ilişki olmadığı yönünde bulgular elde edilmiştir. Dergileri değerlendirmede kullanılmak üzere yeni ölçümler geliştirildiği görülmektedir. Literatürde konsorsiyumların elektronik dergi paketleri kullanım istatistiklerinin değerlendirildiği çalışmalara da rastlanmaktadır.

Tüm bu çalışmalar göstermektedir ki, daha iyi bir koleksiyon geliştirme ve yönetme politikasının geliştirilebilmesi ve kaynakların daha iyi kullanılabilmesi, daha doğru seçimler yapılabilmesi ve yayınevleri ile daha sağlam anlaşmalar yapılabilmesi için bilgi kaynakları ile ilgili her türlü kullanım değerlendirmelerinin yapılması ve dikkate alınması gerekmektedir.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sorularımıza yönelik değerlendirme ve istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular verilmektedir. İlk kısımda ULAKBİM verileri ve ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost elektronik dergi veri tabanlarından indirilen makale verileri ile ilgili tanımlayıcı istatistikler sunulmaktadır. İkinci kısımda dergi dağılımları ve bu dağılımların Bradford ve Price Yasalarına, 80/20 Kuralına uyumu, çekirdek dergiler ve kullanım sıklıkları ile etki faktörü, toplam atıf sayısı, eskime (yarı-yaşam) oranları arasında ilişki olup olmadığına yönelik değerlendirme ve istatistiksel analizlerden elde edilen sonuçlar sunulmaktadır. Üçüncü kısımda ise ULAKBİM’de kullanılan dergilerin kullanım sıklıklarının, bu dergilerin Türkiye’deki toplam kullanım değerinin bir göstergesi olup olmadığı sorusunu yanıtlamak için veri tabanlarındaki dergilerin üye kütüphanelerdeki kullanım sıklıkları ile ULAKBİM’deki kullanım sıklıkları arasındaki ilişkiye yönelik bulgular sunulmaktadır.

3.1. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Bu kısımda ULAKBİM belge sağlama ve kütüphane içi kullanım istekleri ile ULAKBİM’in abone olduğu elektronik dergi veri tabanlarından ve ülkemizdeki üyelerin ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost elektronik dergi veri tabanlarından indirdikleri makalelerle ilgili tanımlayıcı istatistikler sunulmaktadır.

3.1.1. ULAKBİM

Bu kısımda ULAKBİM belge sağlama istekleri, kütüphane içi kullanım verileri ve ULAKBİM'in kullanıcılara sunduğu elektronik dergi veri tabanlarından indirilen makaleler ile ilgili değerlendirmeler verilmektedir. Belge sağlama ve kütüphane içi kullanım verileri hem ayrı ayrı hem de birleştirilerek (genel) değerlendirilmiştir.

3.1.1.1. Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi

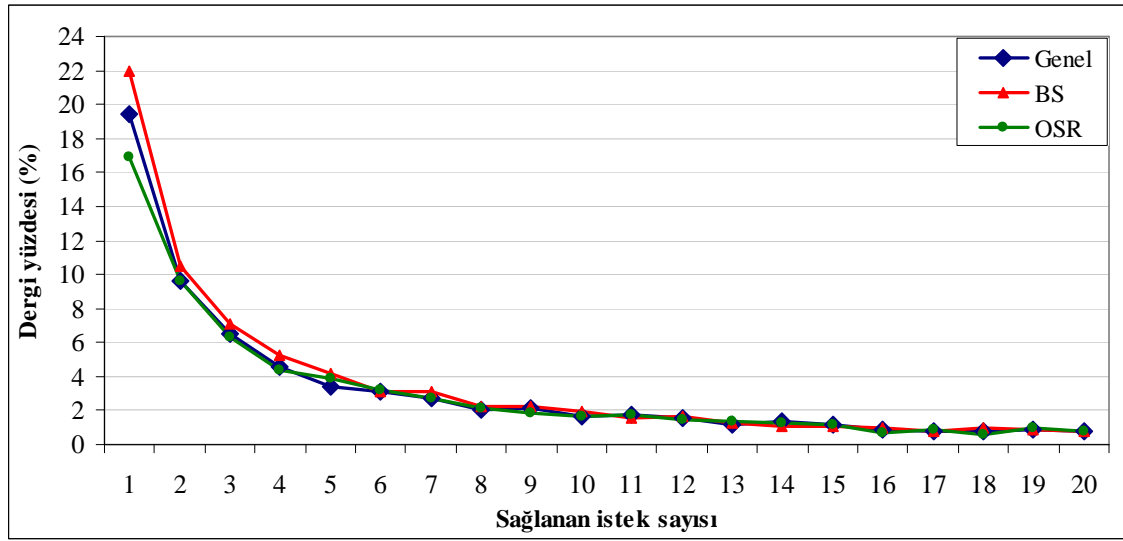
ULAKBİM Belge Sağlama Hizmetleri Birimine (BS) 26 Haziran 2000 - 30 Haziran 2005 tarihleri arasında 389.865, Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimine (OSR) 21 Mayıs 2002 - 30 Haziran 2005 tarihleri arasında 494.728 makale isteği yapılmıştır. BS'ye yapılan isteklerin %71'i, OSR'ye yapılan isteklerin ise %92'si sağlanmıştır (Tablo 2). Her iki Birim için de 2002/03 döneminden sonra istek sayısında azalma, istek sağlanma oranında ise yıldan yıla artış görülmektedir. İsteklerin %66'sı akademik sektörden gelmektedir. İsteklerin %78'i ULAKBİM'den sağlanmıştır.

Tablo 2. ULAKBİM BS ve OSR isteklerinin dönemlere göre dağılımı

Yıl	BS						OSR					
	Sağlanan		Sağlanamayan		Toplam		Sağlanan		Sağlanamayan		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
2000/01	37.664	65	20.127	35	57.791	15	-	-	-	-	-	-
2001/02	54.852	69	25.034	31	79.886	20	-	-	-	-	-	-
2002/03	63.018	70	26.692	30	89.710	23	180.410	91	18.924	9	199.334	40
2003/04	62.685	71	25.063	29	87.748	23	154.663	93	11.266	7	165.929	34
2004/05	58.563	78	16.121	22	74.684	19	121.828	94	7637	6	129.465	26
Toplam	276.782	71	113.037	29	389.819	100	456.901	92	37.827	8	494.728	100

Not: 2004/05 döneminde yapılan 46 isteğin sağlanıp sağlanmadığı bilinmediği için BS toplamı 389.819'dur.

Dergilerin genel değerlendirmede %19'u, BS'de %22'si, OSR'de ise %17'si sadece bir defa kullanılmıştır (Şekil 1). Bir ile beş defa arasında kullanılan dergiler BS'de tüm dergilerin %49'unu, OSR'de %41'ini, genel değerlendirmede %43'ünü oluşturmaktadır. Dergilerin yaklaşık yarısı çok az kullanılmakta ve isteklerin büyük bir çoğunluğu az sayıda dergiden sağlanmaktadır.

Şekil 1. ULAKBİM Genel, BS ve OSR isteklerinin sağlandığı dergilerin kullanım sayıları (20'den fazla kullanılan dergiler gösterilmedi)

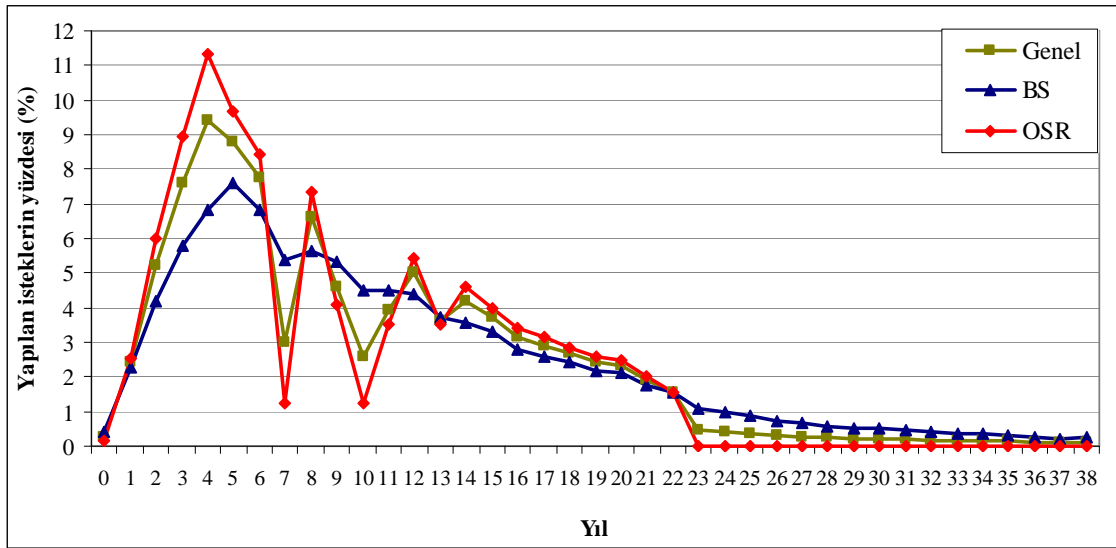
Her biri bir yıllık süreyi kapsayacak şekilde BS verileri beş, OSR verileri üç döneme ayrılmış ve toplu değerlendirmeler dönemlere göre ayrıca yapılmıştır. Dergi kullanım sayıları açısından BS ve OSR'deki tüm dönemler benzer dağılım göstermektedir. BS'de farklı dönemlerde dergilerin %26 ile %30, OSR'de ise %20 ile %22'si sadece bir defa kullanılmıştır. BS'de tüm dönemlerde dergilerin yarısından fazlasından (%60-%64), OSR'de ise yaklaşık yarısından (%47-%51) bir ile beş makale sağlanmıştır. Hem BS hem de OSR için dergi kullanım sayıları yıldan yıla büyük bir değişiklik göstermemektedir. BS'de dergilerin seyrek kullanılma oranı OSR'ye göre daha yüksek olsa da genel olarak dergilerin büyük bir kısmından az sayıda istek sağlanmaktadır. Öte yandan nispeten az sayıdaki dergiler makale isteklerinin büyük bir kısmını karşılamaktadır. Her iki Birimde de en fazla istek %31 ile 1996-2000 yılları arasında yayımlanan çalışmalara yapılmıştır. OSR'de son beş yılda (2001-2005) yayımlanan daha güncel çalışmalara BS'ye göre daha çok istek yapılmıştır (Tablo 3). Bunda BS'nin belge sağlama, OSR'nin ise kütüphane içi kullanımı yansıtmasının etkisi vardır.

Tablo 3. ULAKBİM BS ve OSR isteklerinin dergi yayın yılına göre dağılımı

Yıl	BS		OSR	
	N	%	N	%
2001-2005	69.843	19	143.216	29
1996-2000	110.408	31	152.057	31
1991-1995	74.183	21	90.628	18
1986-1990	47.841	13	78.840	16
1981-1985	26.791	7	29.869	6
1980 ve öncesi	29.903	8	106	0
Toplam	358.969	99	494.716	100

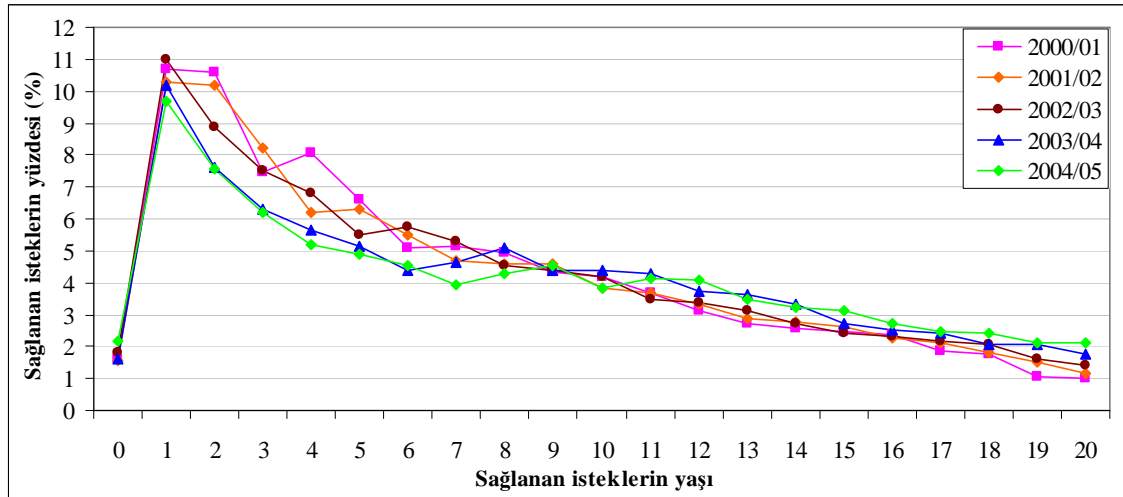
Not: Yuvarlama hatasından dolayı toplam %100'den farklıdır.

Şekil 2'de dergi yayın yılına göre isteklerin birikimsiz dağılımı gösterilmektedir. İstek yapılan makaleler yayın yılına göre sıralandığında, makalelerin yarısının (ortanca) en son hangi yılda yayımlanan makalelere yapıldığı yarı-yaşamı (half-life) vermektedir. BS için yarı-yaşam 10 yıl (1996-2005), OSR ve genel değerlendirme için 9 yıldır (1997-2005). BS'de en fazla istek beş yaşındaki çalışmalara (%7,6), OSR'de (%11,3) ve genel değerlendirmede (%9,4) ise dört yaşındakilere yapılmıştır. Yapılan istek sayısında BS'de beş yaşa, OSR'de ve genel değerlendirmede ise dört yaşa kadar artış, daha sonra düşüş görülmektedir. OSR'de genç makalelere istek yapılma oranı BS'ye göre daha yüksektir. OSR ve genel değerlendirme için 1995 ve 1998 yıllarında yapılan istek sayısının %8'lerden %1-%2'lere düşme nedeni 1995 ve 1998 yıllarındaki ekonomik krizden ötürü ULAKBİM'de hiç dergi alımının yapılmamış olması ile açıklanabilir. ULAKBİM'in koleksiyonu 1983'e kadar geriye gitmekte, daha önceki yıllara ait dergiler koleksiyonda bulunmamaktadır. Bu nedenle 1983'ten önceki yıllar için istek oranları %0'lara düşmektedir.

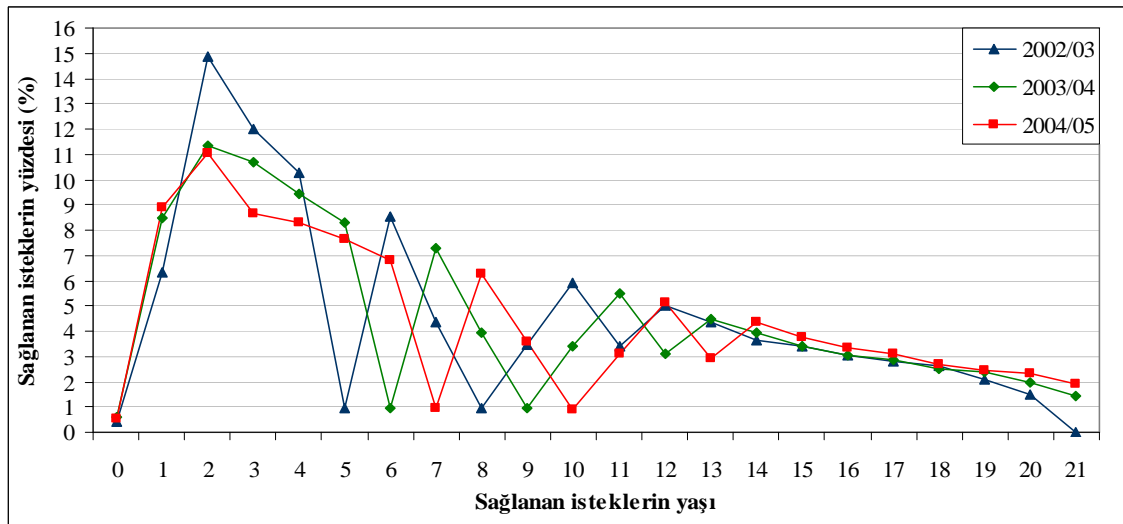

Şekil 2. ULAKBİM Genel, BS ve OSR isteklerinin dergi yayın yılına göre birikimsiz dağılımı (38 yaş üzeri gösterilmedi)

İstek yapılan makalelerin yaş bilgileri dönemlere göre ayrıca değerlendirilmiştir. BS’de her dönem için isteklerin yaklaşık %2’si sıfır, %10-%11’i bir, %8-%11’i iki yaşındadır (Şekil 3). En fazla istek “bir” yaşındaki çalışmalara yapılmıştır. Yeni yayımlanmış makalelere daha çok istek yapılmakta, makaleler yaşlandıkça istek yapılma oranı düşmektedir. OSR’de sıfır yaş istekleri için dönemlerdeki oranlar birbirine yakın iken diğer yaşlarda üç dönemin farklı dağılım gösterdiği görülmektedir (Şekil 4). Bir yaşındaki istekler için en yüksek oran %9 ile 2004/05, iki yaşındaki istekler için en yüksek oran %15 ile 2002/03 döneminde görülmektedir. 2002/03 dönemi için 5 ve 8, 2003/04 dönemi için 6 ve 9, 2004/05 dönemi için 7 ve 10 yaşındaki istekler için sağlanma ya da kullanım oranları %1’lere düşmektedir. OSR için dönemlerdeki bu düşüş ve OSR’de BS’ye göre daha genç makalelerin daha sık kullanılması beklenirken tam tersi bir şekilde BS’de bir, OSR’de ise iki yaşındaki makalelerin daha çok kullanılması daha önce de belirtildiği üzere 1995 ve 1998 yıllarında ULAKBİM’deki dergi aboneliklerinin yenilenememesi ile açıklanabilir.

Şekil 3. ULAKBİM BS isteklerinin dönemlere göre yaş dağılımı (20 yaş üzeri gösterilmedi)

Şekil 4. ULAKBİM OSR isteklerinin dönemlere göre yaş dağılımı (21 yaş üzeri gösterilmedi)

3.1.1.2. Elektronik Dergi Veri Tabanları

ULAKBİM'in abone olduğu ve tüm TÜBİTAK tarafından erişilen elektronik dergi veri tabanlarından 2002-2006 yılları arasında 8420 farklı dergiden indirilen (kişisel, belge sağlama, vd.) 785.468 tam metin makale ile ilgili veriler değerlendirilmiştir. Makalelerin 106.869'unda (%14) dergi adı belirtilmemiş, sadece hangi veri tabanlarına ait olduğu bilgisi verilmiştir. Tablo 4'te veri tabanlarından indirilen makale sayıları,

dergi adı belirtilen makalelerin indirildiği dergi sayıları ve ULAKBİM'in veri tabanlarına aboneliğinin başladığı yıl bilgileri verilmektedir.

Tablo 4. ULAKBİM’de veri tabanlarından indirilen makale ve kullanılan dergi sayıları

Veri tabanı	İndirilen makale sayısı		Makalelerin indirildiği dergi sayısı	Aboneliğin başladığı yıl
	N	%		
ScienceDirect OnSite	483.140 ¹	61,5	2115	2002
IEEE Xplore	96.876 ²	12,3	207	2003
SpringerLink	38.700 ³	4,9	1001	2003
Blackwell-Synergy	28.080	3,6	716	2005
Wiley Interscience	26.606	3,4	440	2003
OVID-LWW	23.775	3,0	264	2005
ABI/INFORM	23.508	3,0	2431	2003
Kluwer	19.860 ⁴	2,5	633	2002
Taylor & Francis	13.052	1,7	818	2004
OCLC Wilson Select Plus	12.954 ⁵	1,6	375	2003
IoP	8316	1,1	66	2005
OUP	6330	0,8	156	2005
CUP	1749	0,2	134	2005
SPIE	1689	0,2	5	2006
ScienceDirect Bookseries	833	0,1	51	2005
Toplam	785.468	99,9	9412	

¹ Bu bölümdeki ScienceDirect elektronik dergi veri tabanı ile ilgili veriler ULAKBİM'in kendi sunucularından geldiği için "ScienceDirect OnSite" diye belirtilmiştir. Sonraki kısımlardaki ScienceDirect verileri ise Elsevier Yayınevi sunucularından alındığı için tüm Türkiye'deki kullanımı ifade etmektedir.

² IEEE Xplore veri tabanından indirilen 81.961 makalede dergi adı belirtilmemiştir.

³ SpringerLink veri tabanından indirilen 7921 makalede dergi adı belirtilmemiştir.

⁴ Kluwer veri tabanından indirilen 5471 makalede dergi adı belirtilmemiştir.

⁵ OCLC Wilson Select Plus veri tabanından indirilen 11.516 makalede dergi adı belirtilmemiştir.

Not 1: Yuvarlama hatasından dolayı toplam %100'den farklıdır.

Not 2: Bazı dergilerin veri tabanı değiştiği için aynı dergi birden fazla veri tabanı adı altında yer alabilmektedir. Bu nedenle tablodaki toplam dergi sayısı kullanılan toplam dergi sayısından yüksektir.

ScienceDirect OnSite %61,5 ile ilk, IEEE Xplore %12,3'lük kullanım payıyla ikinci sıradadır. Sadece ULAKBİM’de değil tüm üniversitelerde kullanım sıklığı açısından ilk sırada olan ScienceDirect ile diğer veri tabanları arasındaki kullanım farkı dikkati çekmektedir. Veri tabanlarından indirilen makale sayılarında yıldan yıla artış görülmektedir (Tablo 5). Bu durum kullanıcıların elektronik ortama yatkınlık derecelerindeki gelişme, ULAKBİM’in abone olduğu veri tabanı sayısındaki artış gibi nedenlerle açıklanabilir.

Tablo 5. ULAKBİM’de yıllara göre veri tabanlarından indirilen tam metin makale sayıları

Yıl	N	%
2002	79.793	9
2003	155.851	18
2004	182.586	22
2005	225.860	27
2006	204.095	24
Toplam	848.185	100

Not: 2006 yılının son üç ayı için, önceki yılların Ekim, Kasım ve Aralık aylarındaki ortalama artış oranları temel alınarak, tahmini rakamlar eklenmiştir.

3.1.2. ScienceDirect Elektronik Dergi Veri Tabanı

Elsevier Yayınevinin ScienceDirect elektronik dergi veri tabanı 2500’ün üzerinde dergide yayımlanan makalelerin tam metinlerini içermektedir. Ülkemizde 2001-2007 yılları arasında ScienceDirect veri tabanındaki 2097 farklı dergiden 25.145.293 makale indirilmiştir. Toplu değerlendirmede dergilerin %6’sından, yıllara göre değerlendirmede ise 2001’de %8, 2002’de %12, 2003, 2004 ve 2005’te %3, 2006’da %5 ve 2007’de %10’undan sadece 1 ile 20 arasında makale indirilmiştir. İndirilen makale sayısında yıldan yıla artış görülmektedir (Tablo 6). 2001 ve 2002 yıllarında diğer yıllara göre nispeten düşük olan makale indirme oranının 2003 yılından itibaren büyük bir artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 6. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından ScienceDirect veri tabanından indirilen tam metin makale sayılarının yıllara göre dağılımı

Yıl	N	%
2001	810.203	3
2002	1.362.934	5
2003	3.346.381	12
2004	4.575.094	17
2005	5.264.423	20
2006	5.652.780	21
2007	5.843.049	22
Toplam	26.854.864	100

Not: 2007 yılının son üç ayına ait kullanım sayısı tahminidir. Tahmin için önceki yılların aynı aylarındaki ortalama büyüme oranı temel alınmıştır. Bu nedenle “toplam” metin içinde belirtilen toplamdan farklıdır.

3.1.3. SpringerLink Elektronik Dergi Veri Tabanı

Bu kısımda 2004 yılında 61, 2005 yılında 63, 2006 yılında 72 ve 2007 yılında 76 üyenin SpringerLink elektronik dergi veri tabanından PDF (Portable Document Format) ve HTML (HyperText Markup Language) formatında indirdikleri tam metin makaleler ile ilgili veriler değerlendirilmiştir. Altı üye hariç üyelerin tamamı üniversite kütüphanesidir. 2004-2007 yılları arasında SpringerLink elektronik dergi veri tabanına ait 1779 farklı dergiden 1.715.164 makale indirilmiştir (Tablo 7). Toplu değerlendirmede dergilerin %20'sinden, yıllara göre değerlendirmede ise 2004'te %12, 2005'te %20, 2006'da %13 ve 2007'de %23'ünden sadece 1 ile 20 arasında makale indirilmiştir. Tablo 8 ve Şekil 5'te indirilen makalelerin 2004-2007 yılları toplu değerlendirmesindeki toplam 78¹ üyeye dağılımı gösterilmektedir. Makalelerin yaklaşık yarısı (%49) 10, %81'i 27 üye tarafından indirilmiştir. Diğer 51 üye ise makalelerin %19'unu indirmiştir. Genel olarak, üniversitelerin indirdikleri makale sayıları tüm yıllarda benzer dağılım göstermekte ve doğru orantılı olarak artmaktadır.

Tablo 7. Türkiye'deki üye kütüphaneler tarafından SpringerLink veri tabanından indirilen tam metin makale sayılarının yıllara göre dağılımı

Yıl	N	%
2004	242.333	14
2005	261.028	15
2006	483.010	28
2007	728.793	42
Toplam	1.715.164	99

Not: Yuvarlama hatasından dolayı toplam %100'den farklıdır.

¹ Üyeler yıllara göre farklılık gösterdiği için toplam üye sayısı yıl bazındaki üye sayılarından daha fazladır.

Tablo 8. 2004-2007 yılları arasında SpringerLink veri tabanından indirilen tam metin makalelerin üniversitelere göre dağılımı

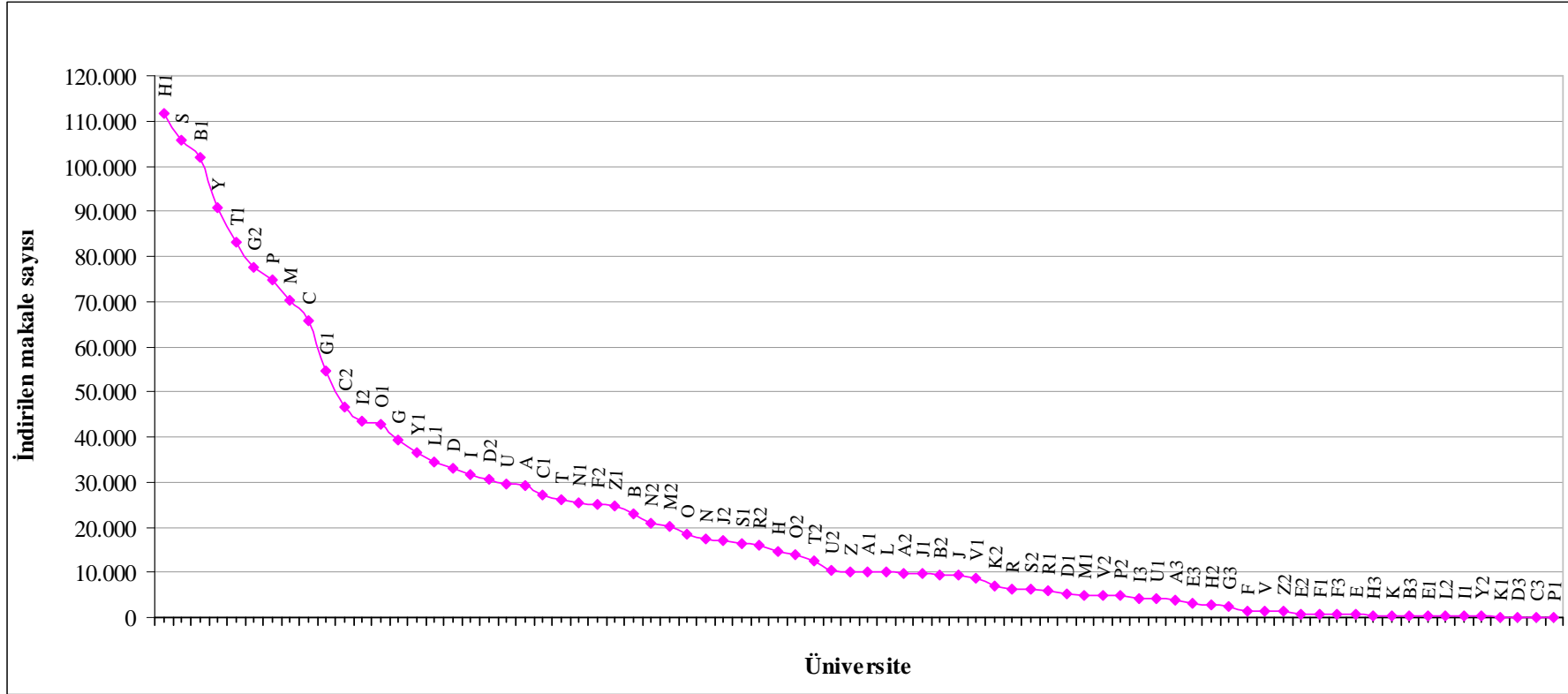
Üniversite	İndirilen makale sayısı		Üniversite	İndirilen makale sayısı	
	N	%		N	%
H*	111.775	6,5	L	9979	0,6
S	105.616	6,2	A2	9887	0,6
B1	101.814	5,9	J1	9884	0,6
Y	90.672	5,3	B2	9429	0,5
T1	83.177	4,8	J	9419	0,5
G2	77.514	4,5	V1	8671	0,5
P	74.789	4,4	K2	7058	0,4
M	70.126	4,1	R	6375	0,4
C	65.578	3,8	S2	6092	0,4
G1	54.664	3,2	R1	5978	0,3
C2	46.491	2,7	D1	5371	0,3
I2	43.652	2,5	M1	4975	0,3
O1	42.609	2,5	V2	4898	0,3
G	39.243	2,3	P2	4824	0,3
Y1	36.364	2,1	I3	4272	0,2
L1	34.401	2,0	U1	4163	0,2
D	33.094	1,9	A3	3673	0,2
I	31.671	1,8	E3	2969	0,2
D2	30.518	1,8	H2	2880	0,2
U	29.458	1,7	G3	2406	0,1
A	29.099	1,7	F	1503	0,1
C1	27.197	1,6	V	1500	0,1
T	26.188	1,5	Z2	1419	0,1
N1	25.478	1,5	E2	769	0,0
F2	25.089	1,5	F1	762	0,0
Z1	24.793	1,4	F3	662	0,0
B	23.040	1,3	E	644	0,0
N2	20.732	1,2	H3	458	0,0
M2	20.309	1,2	K	449	0,0
O	18.502	1,1	B3	401	0,0
N	17.475	1,0	E1	385	0,0
J2	17.026	1,0	L2	322	0,0
S1	16.438	1,0	I1	227	0,0
R2	15.837	0,9	Y2	227	0,0
H	14.539	0,8	K1	154	0,0
O2	13.860	0,8	D3	70	0,0
T2	12.455	0,7	C3	38	0,0
U2	10.310	0,6	P1	0	0,0
Z	10.237	0,6	Toplam	1.715.253	99,4
A1	10.230	0,6			

* Üniversite kütüphanelerinin isteği üzerine üniversite adları açık olarak verilmemiştir.

Not 1: Altı üye üniversite kütüphanesi değildir fakat ayrı başlık altında belirtilmemiştir.

Not 2: Toplamın 1.715.253 olmasının nedeni üye bazındaki verilerle toplu veriler arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Not 3: Yuvarlama hatasından dolayı toplam %100'den farklıdır.

Şekil 5. 2004-2007 toplu değerlendirmesi için SpringerLink veri tabanından indirilen makalelerin üniversitelere göre dağılımı

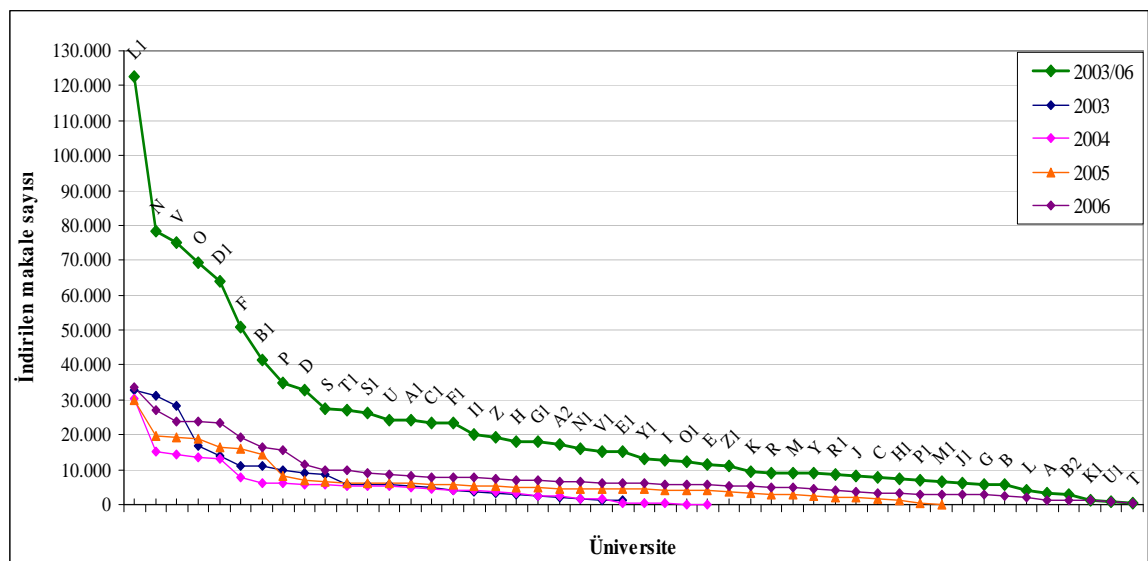
3.1.4. Wiley InterScience Elektronik Dergi Veri Tabanı

Wiley InterScience veri tabanından 2003-2006 yılları arasında toplam 1.055.741 tam metin makale indirilmiştir. Makaleler, 2003 yılında 24, 2004 yılında 28, 2005 yılında 39 ve 2006 yılında 48 üye tarafından indirilmiştir. Toplu değerlendirmede dergilerin %6'sından, yıllara göre değerlendirmede ise 2003'te %5, 2004'te %9, 2005'te %10 ve 2006'da %12'sinden 1 ile 20 arasında makale indirilmiştir. 2003 yılında, 2004 yılına göre daha az üye olmasına rağmen, indirilen makale sayısı 2004 yılından daha fazladır (Tablo 9).

Tablo 9. Türkiye'deki üye kütüphaneler tarafından Wiley InterScience veri tabanından indirilen tam metin makale sayılarının yıllara göre dağılımı

Yıl	N	%
2003	223.280	21
2004	168.693	16
2005	270.341	26
2006	393.427	37
Toplam	1.055.741	100

Makalelerin %51'i sekiz üye tarafından indirilmiştir (Şekil 6 ve Tablo 10). Üye kütüphanelerin yaklaşık yarısının kullanımı toplam kullanımın %1'inden daha düşüktür.

Şekil 6. Wiley InterScience veri tabanından indirilen makalelerin üniversitelere göre dağılımı

Tablo 10. 2003-2006 yılları arasında Wiley InterScience veri tabanından indirilen makalelerin üniversitelere göre dağılımı

Üniversite	İndirilen makale sayısı		Üniversite	İndirilen makale sayısı	
	N	%		N	%
L1*	122.429	11,6	I	12.538	1,2
N	78.443	7,4	O1	12.393	1,2
V	74.941	7,1	E	11.669	1,1
O	69.413	6,6	Z1	10.944	1,0
D1	63.821	6,0	K	9554	0,9
F	50.783	4,8	R	8893	0,8
B1	41.314	3,9	M	8866	0,8
P	34.713	3,3	Y	8826	0,8
D	32.644	3,1	R1	8780	0,8
S	27.361	2,6	J	8166	0,8
T1	27.010	2,6	C	7965	0,8
S1	26.180	2,5	H1	7372	0,7
U	24.375	2,3	P1	6807	0,6
A1	24.373	2,3	M1	6433	0,6
C1	23.385	2,2	J1	6093	0,6
F1	23.273	2,2	G	5865	0,6
I1	19.957	1,9	B	5594	0,5
Z	19.366	1,8	L	4015	0,4
H	18.087	1,7	A	3076	0,3
G1	18.037	1,7	B2	2793	0,3
A2	17.325	1,6	K1	1378	0,1
N1	15.826	1,5	U1	808	0,1
V1	15.273	1,4	T	363	0,0
E1	15.046	1,4	Toplam	1.055.741	99,7
Y1	13.175	1,2			

*Üniversite kütüphanelerinin isteği üzerine üniversite adları açık olarak verilmemiştir.

Not 1: Beş üye üniversite kütüphanesi değildir fakat ayrı başlık altında belirtilmemişlerdir.

Not 2: Yuvarlama hatasından dolayı toplam %100'den farklıdır.

3.1.5. EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanı

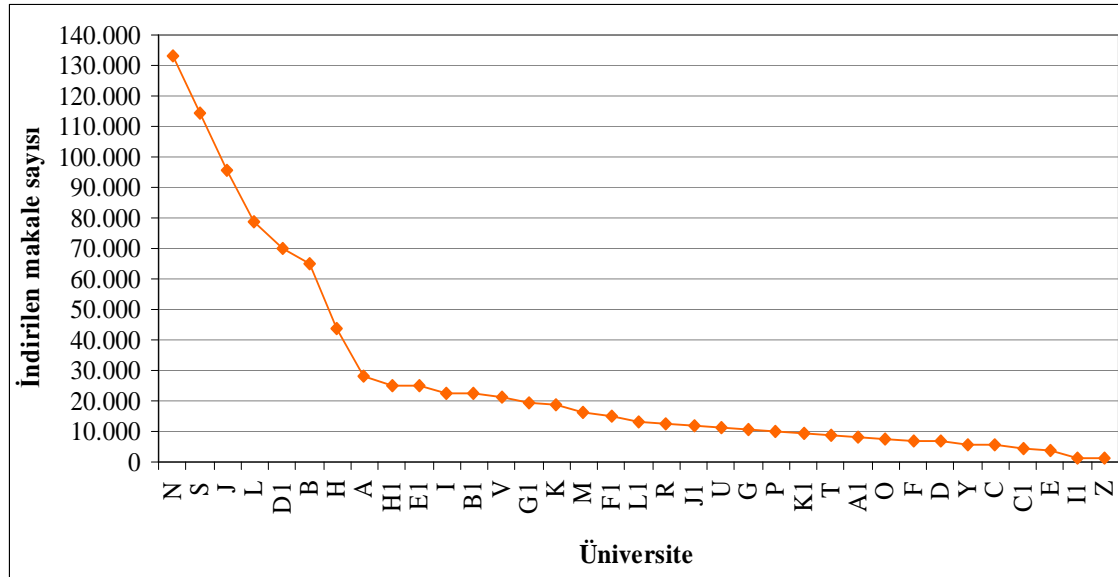
Ülkemizdeki 35 üniversite kütüphanesinin Ocak 2005-Aralık 2007 tarihleri arasında bilimsel dergilerin yanı sıra magazin türü yayınları da içeren derleme bir veri tabanı olan EBSCOHost'tan PDF formatında indirdikleri tam metin makaleler ile ilgili veriler değerlendirilmiştir. Veri tabanındaki 8902 farklı dergiden toplam 952.440 makale indirilmiştir. Dergilerin yaklaşık yarısından (%49) sadece 1 ile 20 arasında makale indirilmiştir. Makalelerin yarıdan fazlası (%52) beş üniversite tarafından indirilmiştir. Toplam 35 üniversiteden yaklaşık yarısının (17) EBSCOHost elektronik dergi veri tabanından indirdikleri makale sayısı toplam makalelerin sadece %13'ünü

oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, bu gruptaki her üniversitenin bireysel EBSCOHost kullanımını toplam kullanımın %1'i civarındadır (Tablo 11 ve Şekil 7).

Tablo 11. Ocak 2005-Aralık 2007 tarihleri arasında EBSCOHost veri tabanından indirilen makalelerin üniversitelere göre dağılımı

Üniversite	İndirilen makale sayısı		Üniversite	İndirilen makale sayısı	
	N	%		N	%
N*	132.958	14	R	12.233	1
S	114.669	12	J1	11.649	1
J	95.625	10	U	11.062	1
L	79.031	8	G	10.468	1
D1	70.145	7	P	9922	1
B	64.978	7	K1	9165	1
H	43.522	5	T	8474	1
A	28.212	3	A1	8224	1
H1	24.960	3	O	7777	1
E1	24.835	3	F	6788	1
I	22.726	2	D	6612	1
B1	22.589	2	Y	5791	1
V	21.226	2	C	5373	1
G1	19.445	2	C1	4659	0
K	19.005	2	E	3662	0
M	16.187	2	I1	994	0
F1	15.102	2	Z	960	0
L1	13.412	2	Toplam	952.440	100

*Üniversite kütüphanelerinin isteği üzerine üniversite adları açık olarak verilmemiştir.

Şekil 7. Ocak 2005-Aralık 2007 tarihleri arasında EBSCOHost veri tabanından indirilen makalelerin üniversitelere göre dağılımı

3.2. DERGİLERLE İLGİLİ DAĞILIMLAR

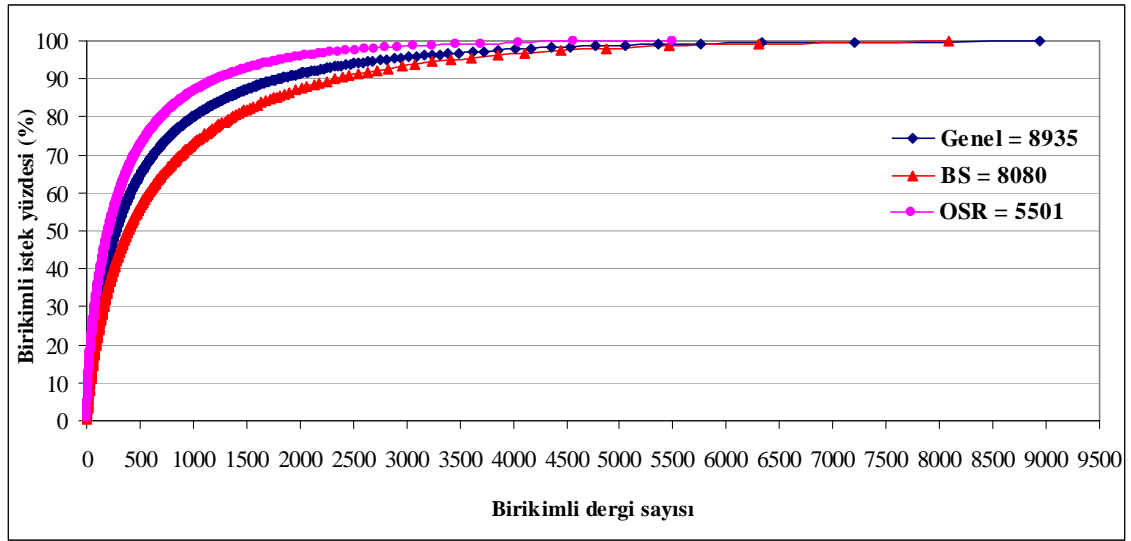
Bu kısımda ULAKBİM’de kullanılan ve ULAKBİM’in abone olduğu elektronik dergi veri tabanlarından makale indirilen dergilerin ve ülkemizdeki üyelerin makale indirdikleri ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost elektronik veri tabanlarındaki dergilerin dağılımları ve bu dağılımların Bradford ve Price Yasalarına, 80/20 Kuralına uyumu ve çekirdek dergilerle ilgili bulgular sunulmaktadır.

3.2.1. Dağılımlar ve Bradford Yasasına Uyum

Bu kısımda istek sağlanan ya da makale indirilen dergi dağılımlarının Bradford Yasasına uygun bir dağılım gösterip göstermediği ile ilgili bulgular sunulmaktadır.

3.2.1.1. ULAKBİM Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi

26 Haziran 2000 - 30 Haziran 2005 tarihleri arasında BS’ye yapılan istekler 8080, 21 Mayıs 2002 - 30 Haziran 2005 tarihleri arasında OSR’ye yapılan istekler 5501, isteklerin tamamı ise (BS artı OSR) 8935 farklı dergiden sağlanmıştır (7528 istekte (%0,9) dergi adı belirtilmemiştir). İsteklerin sağlandığı dergilerle ilgili dağılım Şekil 8’de gösterilmektedir. Genel değerlendirmede isteklerin %50’si 8935 derginin %3’ünden (271 dergi), %80’i %11’inden (993 dergi) sağlanmıştır. BS’de isteklerin %50’si 8080 derginin %4,8’inden (390 dergi), %80’i %17’sinden (1376 dergi), OSR’de ise %50’si 5501 derginin %3,7’sinden (206 dergi), %80’i %13’ünden (702 dergi) sağlanmıştır.

Şekil 8. ULAKBİM Genel, BS ve OSR istekleri Bradford eğrileri

İsteklerin sağlandığı dergiler yaklaşık olarak eşit istek içeren üç bölgeye ayrılmıştır. BS için birinci bölgede 184 (tüm dergilerin %2,3'ü), ikinci bölgede 576 (%7,1), üçüncü bölgede 7320 (%90,6) dergi yer almaktadır. (Tüm belge sağlama isteklerinin üçte birini karşılayan 184 çekirdek derginin listesi için bkz. Ek 1.) OSR için ilk bölgede 97 (%1,8), ikinci bölgede 300 (%5,4), üçüncü bölgede 5104 (%92,8) dergi yer almaktadır. (OSR'deki tüm isteklerin üçte birini karşılayan 97 çekirdek derginin listesi için bkz. Ek 2) İsteklerin tamamı için ise ilk bölgede 127 (%1,4), ikinci bölgede 415 (%4,6), üçüncü bölgede 8393 (%93,9) dergi yer almaktadır. Bölgelerdeki dergi sayıları birbirinden çok farklıdır. İlk bölgede yer alan ve “çekirdek dergiler” diye adlandırılan en verimli dergi grubu isteklerin büyük bir kısmını karşılamaktadır. Başka bir deyişle, “ULAKBİM kullanıcılarının bilimsel dergilerde yayımlanan makalelere yaptıkları isteklerin büyük bir kısmı dergi koleksiyonunda yer alan nispeten az sayıda çekirdek dergiden karşılanmaktadır.” OSR'de BS'ye göre daha çok istek daha az dergiden sağlanmıştır. OSR çekirdek dergi sayısı BS çekirdek dergi sayısının yarısı kadardır.

Egghe ve Rousseau'nun önerdiği formül² kullanılarak, bölgelerdeki dergi dağılımlarının Bradford Yasasına uygunluğu test edilmiştir (Tablo 12). Verilerden elde edilen ilk bölgedeki çekirdek dergi sayıları Bradford Yasasına göre olması gereken sayılardan daha yüksek, ikinci bölgedeki dergi sayıları ise Yasada öngörülen sayılara yakındır.

² İlgili formül 1. Bölümde verilmiştir.

ULAKBİM ülke çapında tüm kullanıcılardan ve çeşitli konularda gelen istekleri karşıladığından isteklerin önemli bir kısmının sağlandığı ilk bölgedeki çekirdek dergi sayısı nispeten daha yüksektir.

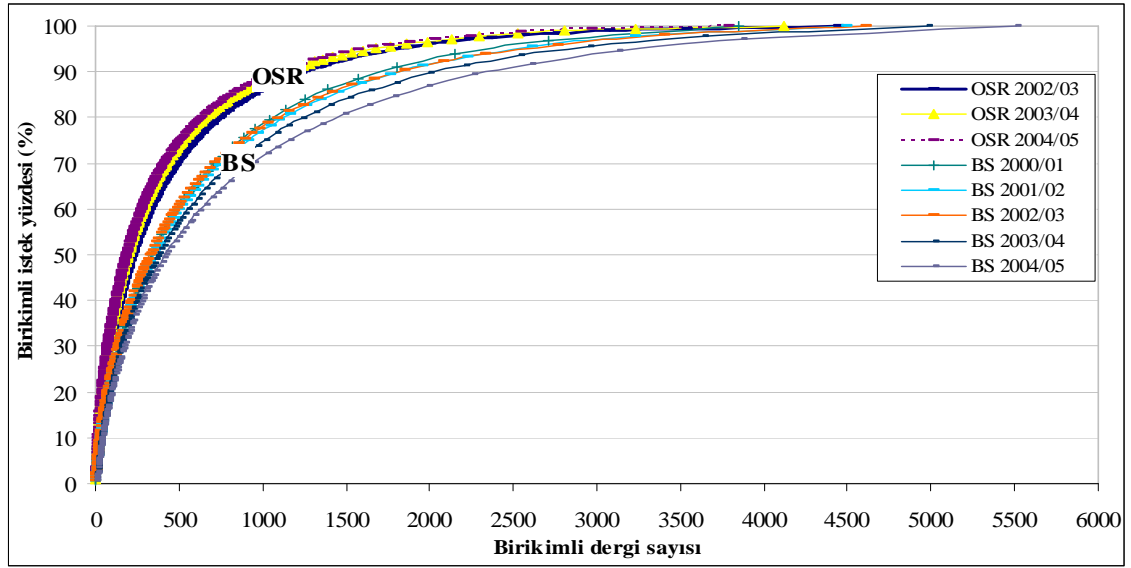
Tablo 12. ULAKBİM verilerine ve Bradford Yasasına göre bölgelerdeki dergi dağılımları

Bölge	ULAKBİM verilerine göre dergi sayıları						Bradford Yasasına göre dergi sayıları					
	Genel		BS		OSR		Genel		BS		OSR	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	127	1,4	184	2,3	97	1,8	20	0,2	38	0,5	14	0,3
2	415	4,6	576	7,1	300	5,4	409	4,6	535	6,6	274	5,0
3	8393	93,9	7320	90,6	5104	92,8	8507	95,2	7506	92,9	5213	94,8
Toplam	8935	99,9	8080	100,0	5501	100,0	8936	100,0	8079	100,0	5491	100,1

Not: Bazı toplamlar yuvarlama hatasından dolayı %100'den farklıdır.

3.2.1.1.1. Dönemlere Göre Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi

Çalışmamızda her biri bir yıllık süreyi kapsayacak şekilde BS'ye yapılan istekler beş, OSR'ye yapılan istekler üç döneme ayrılmış ve toplu değerlendirmeler dönemlere göre ayrıca yapılmıştır. Şekil 9'da dönemlere göre BS ve OSR isteklerinin sağlandığı dergilerle ilgili dağılımlar gösterilmektedir. OSR'de isteklerin %50'si dergilerin yaklaşık %5'inden, BS'de ise yaklaşık %7 ile %9'undan sağlanmıştır. BS ve OSR için dergi dağılımlarının kendi aralarında çok benzer olduğu görülmektedir. OSR'de her üç dönemde de BS'ye göre az sayıda dergiden çok sayıda istek sağlanmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere OSR kütüphane içi kullanım olduğu için daha çok istek daha az dergiden sağlanmıştır. Sağlanan istekler yaklaşık sayıda istek içeren üç bölgeye ayrılmış ve dönemlere göre bölgelerdeki dergi dağılımlarının birbirine benzediği görülmüştür (Tablo 13). BS için tüm dönemlerde isteklerin üçte biri toplam dergi sayısının yaklaşık %4'ü tarafından sağlanmıştır. İkinci bölgede bu oran %10-%12, üçüncü bölgede ise %84-%86 civarındadır. OSR için ise her üç dönemde de isteklerin üçte biri toplam dergi sayısının sadece %2'lik bir kısmından sağlanmıştır. İkinci bölgede bu oran yaklaşık %7, üçüncü bölgede ise %91 civarındadır.

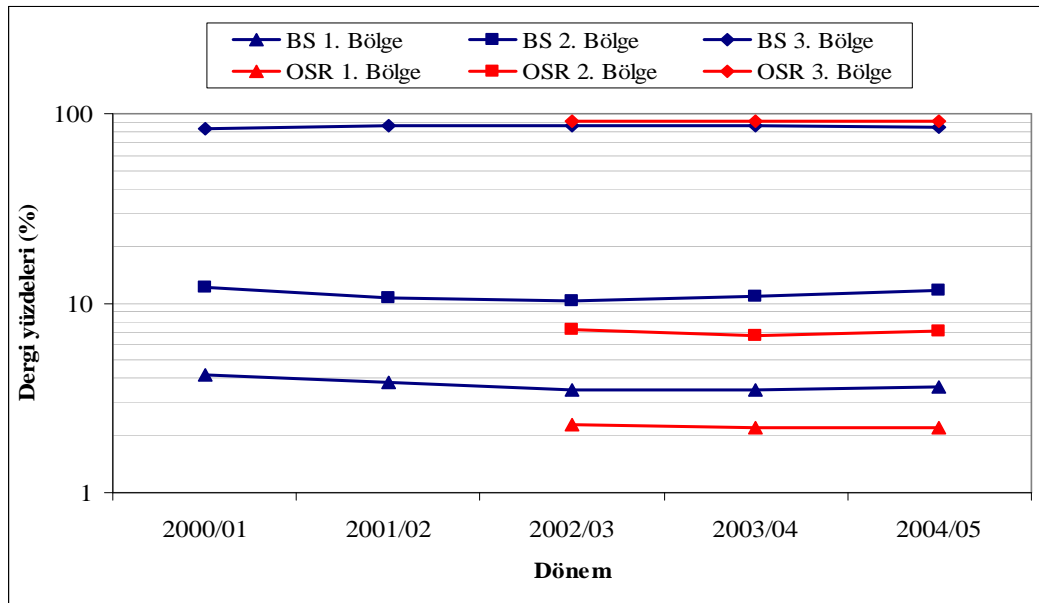
Şekil 9. Dönemlere göre ULAKBİM BS ve OSR istekleri Bradford eğrileri ($N = BS$ 2000/01 3850, 2001/02 4492, 2002/03 4610, 2003/04 4975, 2004/05 5512; OSR 2002/03 4444, 2003/04 4119, 2004/05 3795)

Tablo 13. Dönemlere göre ULAKBİM BS ve OSR için bölgelerdeki dergi dağılımları

Dönem	Birim	Bölgelere göre dergi sayıları							
		1. Bölge		2. Bölge		3. Bölge		Toplam	
		N	%	N	%	N	%	N	%
2000/01	BS	160	4,2	467	12,1	3223	83,7	3850	100,0
2001/02	BS	169	3,8	479	10,7	3844	85,6	4492	100,0
2002/03	BS	161	3,5	476	10,3	3973	86,2	4610	100,0
	OSR	104	2,3	318	7,2	4022	90,5	4444	100,0
2003/04	BS	174	3,5	544	10,9	4257	85,6	4975	100,0
	OSR	90	2,2	281	6,8	3748	91,0	4119	100,0
2004/05	BS	198	3,6	642	11,6	4672	84,8	5512	100,0
	OSR	85	2,2	270	7,1	3440	90,6	3795	99,9

Not: Yuvarlama hatasından dolayı toplam %100'den farklıdır.

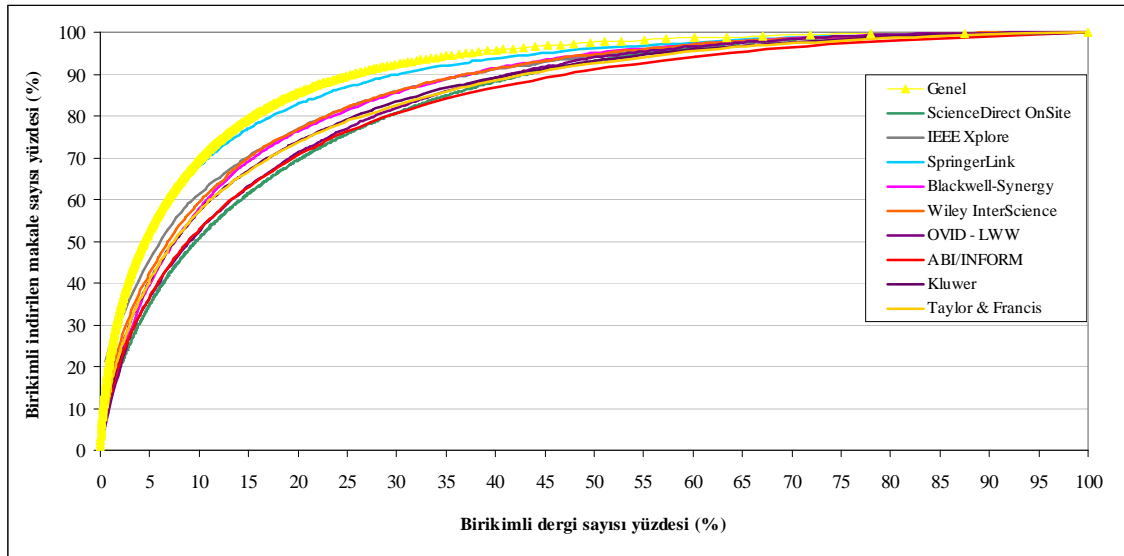
BS ve OSR için dönemlere göre isteklerin ilk üçte birini (1. bölge), ikinci üçte birini (2. bölge) ve geri kalanını (3. bölge) karşılayan dergi sayısının toplam dergi sayısına oranları Şekil 10'da gösterilmektedir. BS ve OSR'de isteklerin önemli bir kısmını karşılayan bölgelerdeki çekirdek dergi sayılarındaki farklılık Şekil 10'da daha iyi görülmektedir.

Şekil 10. Dönemlere göre ULAKBİM BS ve OSR için bölgelerdeki dergi dağılımları (logaritmik)

3.2.1.2. ULAKBİM Elektronik Dergi Veri Tabanları

ULAKBİM’de veri tabanlarından indirilen makaleler hem veri tabanlarına göre ayrı ayrı hem de tüm veri tabanı verileri birleştirilerek (genel) topluca değerlendirilmiştir. İndirilen makalelerin dergilere dağılımı Şekil 11’de gösterilmektedir. Veri tabanlarından indirilen 678.599 makalenin (106.869 makalede dergi adı belirtilmediği için toplam farklıdır) %50’si 8420 derginin %4’ünden (374), %80’i ise %15’inden (1295) indirilmiştir. Her bir veri tabanı için dergilerin yaklaşık %5’i ile %10’u makalelerin %50’sini, %17’si ile %30’u %80’ini karşılamaktadır. Veri tabanlarından indirilen makale sayıları çok farklı olmasına rağmen, dergi dağılımları benzerlik göstermektedir.

Şekil 11. ULAKBİM’de kullanılan elektronik dergi veri tabanlarının Bradford Eğrileri (Veri tabanlarının hepsi gösterilmedi).

Bölgelerdeki dergi dağılımları, ilk bölge için yaklaşık %2-%5, ikinci bölge için %7-%14 ve üçüncü bölge için %83-%91 arasında değişmektedir (Tablo 14). Dağılımlar, BS ve OSR dağılımlarına benzerlik göstermekte ve hem elektronik hem de basılı dergiler için kullanımın belli dergiler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

En çok makale indirilen ilk 10 dergi ve bu dergilerin hangi veri tabanına ait olduğu Tablo 15’te gösterilmektedir. Söz konusu 10 dergi toplam kullanımın %5’ini (35.832 makale) karşılamaktadır ve *IEEE Transactions on Information Theory* dergisi dışında hepsi ScienceDirect OnSite dergileridir. Bazı dergiler çok az kullanılmıştır. Sadece bir defa kullanılan dergiler tüm dergilerin %13’ünü (1057 dergi), iki defa kullanılanlar %9’unu (794 dergi) oluşturmaktadır.

Tablo 14. ULAKBİM’de kullanılan elektronik dergi veri tabanları için bölgelerdeki dergi dağılımları

Veri Tabanları	Bölgelere göre dergi sayıları							
	1. Bölge		2. Bölge		3. Bölge		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Genel	165	2,0	584	6,9	7671	91,1	8420	100,0
ABI/INFORM	92	3,8	299	12,3	2040	83,9	2431	100,0
ScienceDirect OnSite	98	4,6	287	13,6	1730	81,8	2115	100,0
SpringerLink	20	2,0	73	7,3	908	90,7	1001	100,0
Taylor & Francis	29	3,5	91	11,1	698	85,3	818	99,9
Blackwell-Synergy	27	3,8	70	9,8	619	86,5	716	100,1
Kluwer	22	3,5	71	11,2	540	85,3	633	100,0
Wiley Interscience	14	3,2	45	10,2	381	86,6	440	100,0
OVID-LWW	11	4,2	34	12,9	219	83,0	264	100,1
IEEE Xplore	5	2,4	21	10,1	181	87,4	207	99,9

Not 1: Veri tabanlarının hepsi gösterilmedi

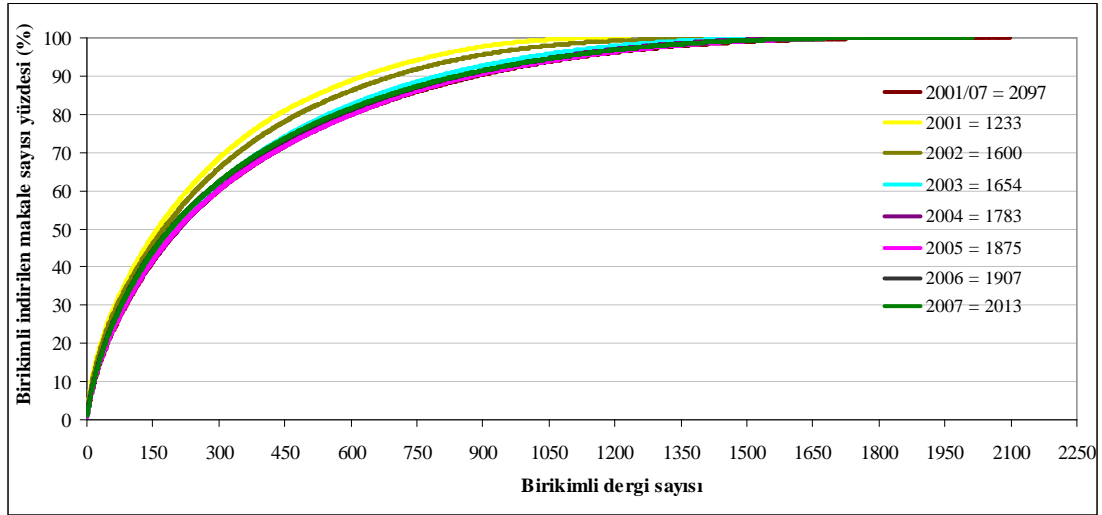
Not 2: Bazı toplamalar yuvarlama hatasından dolayı %100’den farklıdır.

Tablo 15. ULAKBİM elektronik dergi veri tabanlarından en çok makale indirilen ilk 10 dergi

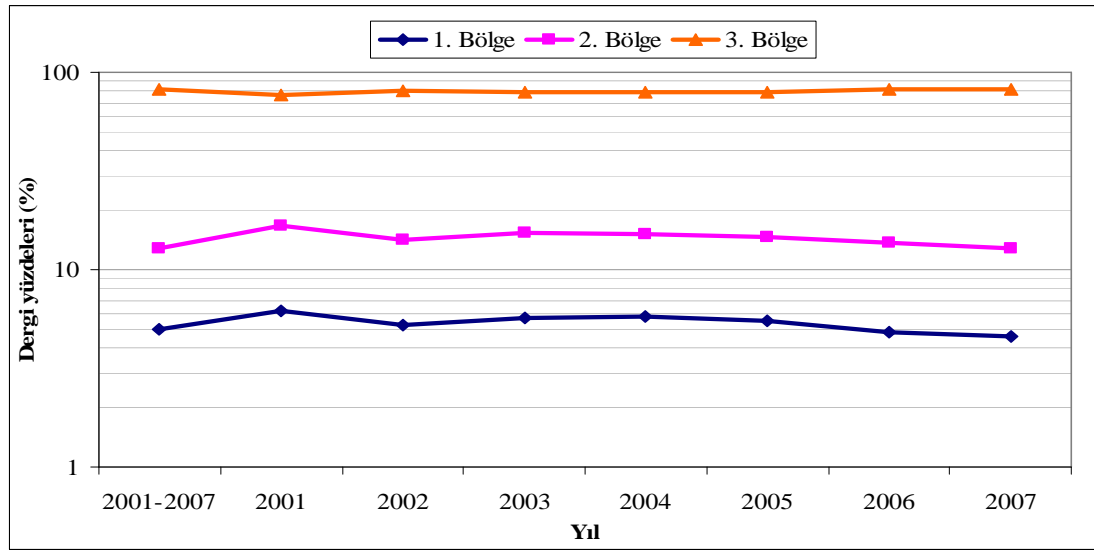
Dergi	Veri tabanı	Kullanım sayısı
Journal of Power Sources	ScienceDirect OnSite	5378
Journal of Chromatography A	ScienceDirect OnSite	4794
European Journal of Operational Research	ScienceDirect OnSite	3731
International Journal of Food Microbiology	ScienceDirect OnSite	3636
Obstetrics and Gynecology	ScienceDirect OnSite, OVID-LWW	3285
Lancet	ScienceDirect OnSite	3164
Information Theory, IEEE Transactions on	IEEE Xplore	3157
Ophthalmology	ScienceDirect OnSite	2962
Sensors and Actuators B: Chemical	ScienceDirect OnSite	2897
American Journal of Ophthalmology	ScienceDirect OnSite	2828

3.2.1.3. ScienceDirect Elektronik Dergi Veri Tabanı

Değerlendirmeler hem 2001-2007 yıllarını kapsayacak şekilde topluca hem de yıllara göre ayrı ayrı yapılmıştır. Dergilerin sadece %10’undan (208 dergi), yaklaşık 25 milyon makalenin %50’si, %29’undan da (602 dergi) %80’i indirilmiştir. Yıl bazındaki değerlendirmelerde de benzer bir dağılım ortaya çıkmakta ve makalelerin yarısı dergilerin yaklaşık %9 ile %13’lük bir grubundan karşılanmaktadır (Şekil 12 ve 13).

Şekil 12. Türkiye'deki üye kütüphanelerin ScienceDirect dergileri kullanımının Bradford Eğrileri

Şekil 13. ScienceDirect veri tabanından indirilen makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları (logaritmik)

Toplu değerlendirme için, makalelerin üçte biri (8.399.948 makale) sadece 105 (%5), diğer üçte biri (8.365.374 makale) 273 (%13), geri kalanı ise (8.379.971 makale) 1719 (%82) farklı dergiden indirilmiştir (ScienceDirect veri tabanından indirilen tüm makalelerin üçte birini karşılayan 105 çekirdek derginin listesi için bkz. Ek 3). Tüm değerlendirmeler için bölgelerdeki dergi oranları ilk bölge için %5-%6, ikinci bölge için %13-%17, üçüncü bölge için %77-%83 arasında değişmektedir (Tablo 16).

Tablo 16. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından ScienceDirect veri tabanından indirilen makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları

Bölge	Dergi Sayıları															
	2001-2007		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	105	5,0	77	6,2	83	5,2	95	5,7	103	5,8	103	5,5	92	4,8	93	4,6
2	273	12,9	206	16,7	225	14,1	255	15,4	271	15,2	274	14,6	262	13,7	257	12,8
3	1719	82,1	950	77,0	1292	80,8	1304	78,8	1409	79,0	1498	79,9	1553	81,4	1663	82,6
Toplam	2097	100,0	1233	99,9	1600	100,1	1654	99,9	1783	100,0	1875	100,0	1907	99,9	2013	100,0

Not: Bazı toplamlar yuvarlama hatasından dolayı %100’den farklıdır.

Tablo 17. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından ScienceDirect veri tabanından indirilen makaleler için Bradford Yasasına göre bölgelerdeki dergi dağılımları

Bölge	Dergi Sayıları															
	2001-2007		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	1	0,0	1	0,1	1	0,1	1	0,1	1	0,1	1	0,1	1	0,1	1	0
2	29	1,4	41	3,3	45	2,8	45	2,7	43	2,4	43	2,3	33	1,7	48	2,4
3	2068	98,6	1189	96,6	1553	97,1	1607	97,2	1739	97,5	1831	97,7	1875	98,2	1964	97,6
Toplam	2097	100,0	1231	100,0	1599	100,0	1653	100,0	1783	100,0	1875	100,1	1909	100,0	2013	100,0

Not 1: Bazı toplamlar yuvarlama hatasından dolayı %100’den farklıdır.

Not 2: 2001-2007 için formüle göre 0,406 çıkan r_0 (ilk bölgedeki dergi sayısı) 1 şeklinde gösterilmiştir

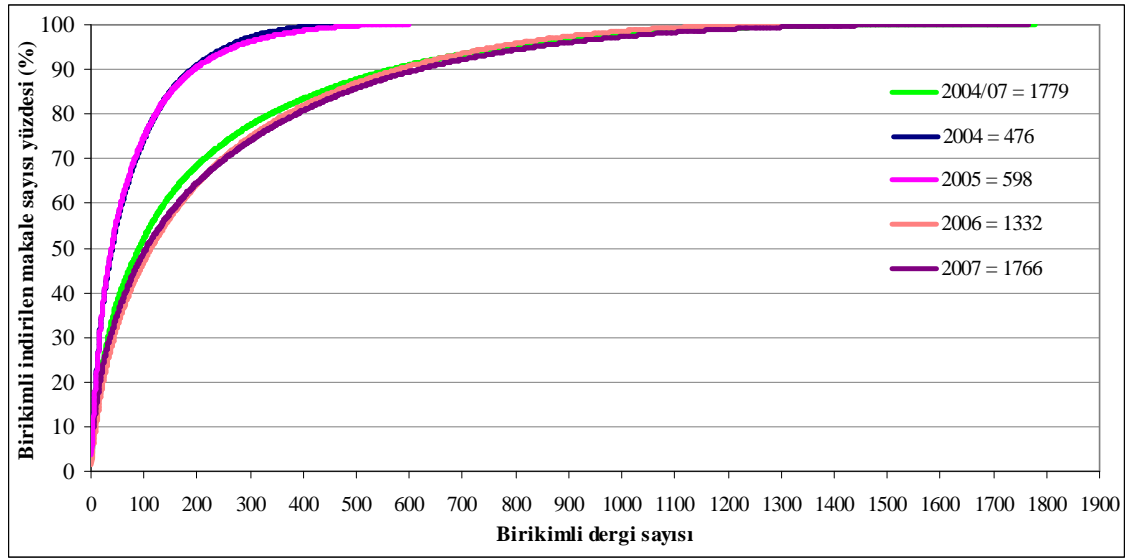
ULAKBİM belge sağlama verileri ile ilgili değerlendirmede olduğu gibi, ScienceDirect kullanım istatistikleri de, kullanımın belli çekirdek dergiler üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir.

Dağılımın Bradford Yasasına uymadığı görülmektedir (Tablo 17). Örneğin 2001 yılı için, Yasaya göre ilk bölgede 1, ikinci bölgede 41, üçüncü bölgede 1189 dergi yer alması gerekirken, verilerden elde edilen dağılımda ilk bölgede 77, ikinci bölgede 206, üçüncü bölgede 950 dergi yer almaktadır. Verilerin tüm Türkiye genelindeki pek çok farklı üniversite ve bölümden gelmesinin dağılımın Yasaya uygunluğunu olumsuz etkilediği düşünülebilir.

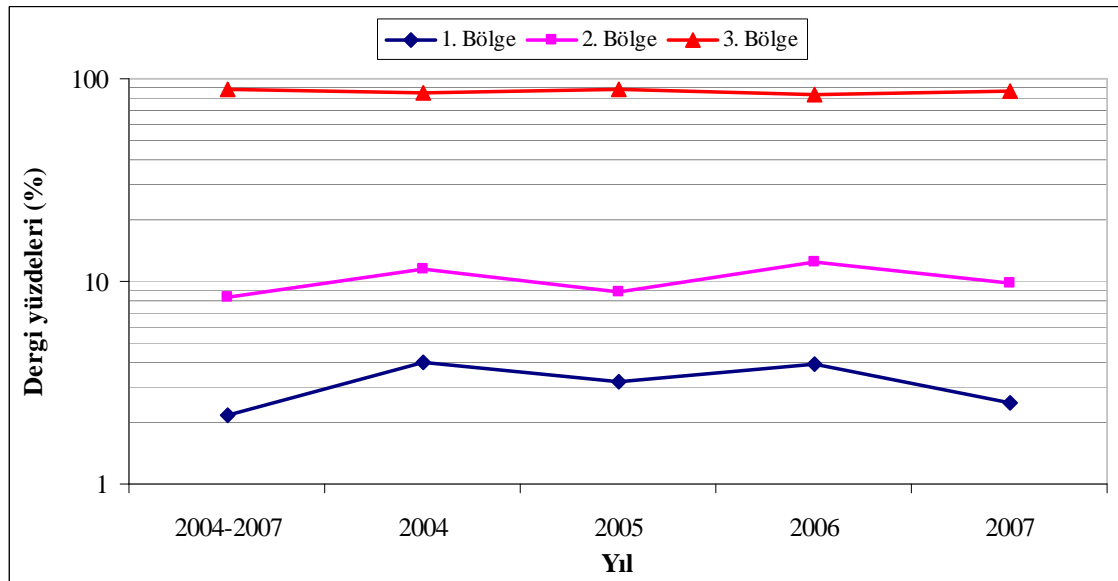
3.2.1.4. SpringerLink Elektronik Dergi Veri Tabanı

Değerlendirmeler hem 2004-2007 yıllarını kapsayacak şekilde topluca hem de yıllara göre ayrı ayrı yapılmıştır. 2004-2007 yılları arasında indirilen makaleler 1779, 2004 yılında 476, 2005 yılında 598, 2006 yılında 1332, 2007 yılında ise 1766 farklı dergiden indirilmiştir. Toplam 1.715.164 makalenin %50'si dergilerin sadece %5'inden (90 dergi), %80'i ise %19'undan (337 dergi) indirilmiştir. Yıl bazında değerlendirildiğinde ise makalelerin %50'si dergilerin %6 ile %8, %80'i ise dergilerin %20 ile %28'lik bir grubundan indirilmiştir.

Şekil 14'te dergi kullanımlarının Bradford eğrileri, Şekil 15'te bölgelerdeki dergi oranları gösterilmektedir. İndirilen makale sayısı az olduğu için Şekil 14'te 2004, 2005 yılları Bradford eğrileri diğer yıllardan biraz farklı dağılıyor gibi görünmekle birlikte, Şekil 15'te de görüldüğü üzere, tüm yıllar ve toplu değerlendirmeler için bölgelerdeki dergi oranları benzerlik göstermektedir.

Şekil 14. Türkiye'deki üye kütüphanelerin SpringerLink dergileri kullanımı Bradford Eğrileri

Şekil 15. SpringerLink veri tabanından indirilen makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları (logaritmik)

Toplu değerlendirme için makalelerin üçte biri (575.268) sadece 39 dergiden (%2,2), diğer üçte biri (571.486) 147 (%8,3), geri kalanı ise (568.410) 1593 dergiden (%89,5) indirilmiştir (Tablo 18). (SpringerLink veri tabanından indirilen tüm makalelerin üçte birini karşılayan 39 çekirdek derginin listesi için bkz. Ek 4) Bu veri tabanında da, daha önceki değerlendirmelere (ULAKBİM, ScienceDirect gibi) benzer bir dağılım

görülmekte ve makalelerin büyük bir kısmı az sayıda dergiden indirilmektedir. Dağılım Bradford Yasasına uymamaktadır. Örneğin, 2007 yılı için verilere göre ilk bölgede 45, ikinci bölgede 174 dergi yer alırken, Yasaya göre ilk bölgede 2, ikinci bölgede 52 dergi yer alması gerekmektedir.

Tablo 18. Türkiye’deki üye kütüphaneler tarafından SpringerLink veri tabanından indirilen makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları

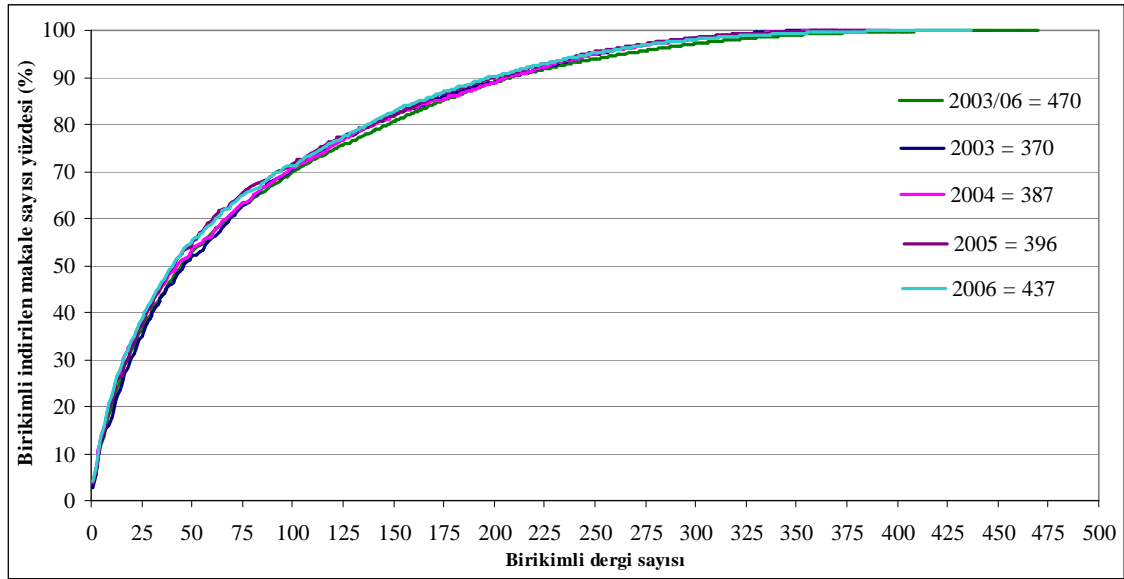
Bölge	Dergi sayıları									
	2004-2007		2004		2005		2006		2007	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	39	2,2	19	4,0	19	3,2	52	3,9	45	2,5
2	147	8,3	55	11,6	53	8,9	165	12,4	174	9,9
3	1593	89,5	402	84,5	526	88,0	1115	83,7	1547	87,6
Toplam	1779	100,0	476	100,1	598	100,1	1332	100,0	1766	100,0

Not: Bazı toplamlar yuvarlama hatasından dolayı %100’den farklıdır.

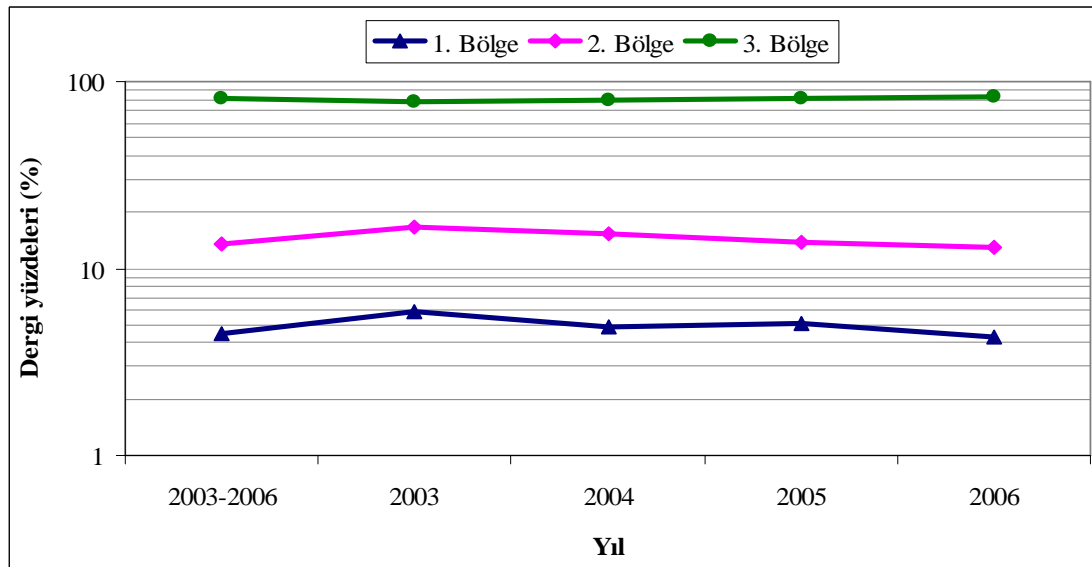
3.2.1.5. Wiley InterScience Elektronik Dergi Veri Tabanı

Değerlendirmeler hem 2003-2006 yıllarını kapsayacak şekilde topluca hem de yıllara göre ayrı ayrı yapılmıştır. Makaleler 2003-2006 yılları arasında 470, 2003 yılında 370, 2004 yılında 387, 2005 yılında 396, 2006 yılında ise 437 farklı dergiden indirilmiştir. Yaklaşık bir milyon makalenin %50’si dergilerin %10’undan (45 dergi), %80’i ise %31’inden (147 dergi) indirilmiştir. Yıllara göre değerlendirmelerde ise makalelerin %50’si dergilerin %9 ile %12’sinden, %80’i ise dergilerin %32 ile %38’inden indirilmiştir.

Dergi kullanımlarının Bradford eğrileri Şekil 16’da, bölgelere göre dağılımı ise Şekil 17’de gösterilmektedir. Tüm değerlendirmelerde dergilerin yaklaşık %4 ile %6’sı indirilen makalelerin üçte birini karşılamaktadır. Dağılımlar, hem toplu değerlendirmede hem de yıllara göre değerlendirmede benzerlik göstermekte, makalelerin birçoğu az sayıda dergiden indirilmektedir.

Şekil 16. Türkiye'deki üye kütüphanelerin Wiley InterScience dergileri kullanımının Bradford Eğrileri

Şekil 17. Türkiye'deki üye kütüphanelerin Wiley InterScience veri tabanından indirdikleri makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları (logaritmik)

Toplu değerlendirme için makalelerin üçte biri (348.300) 21 (%4,5), diğer üçte biri (351.810) 64 (%13,6), geri kalanı ise (355.631) 385 (%81,9) dergiden indirilmiştir (Tablo 19). (Wiley InterScience veri tabanından indirilen tüm makalelerin üçte birini karşılayan 21 çekirdek derginin listesi için bkz. Ek 5) Dağılım Bradford Yasasına uymamaktadır. Örneğin, 2005 yılı için verilere göre ilk bölgede 20, ikinci bölgede 55

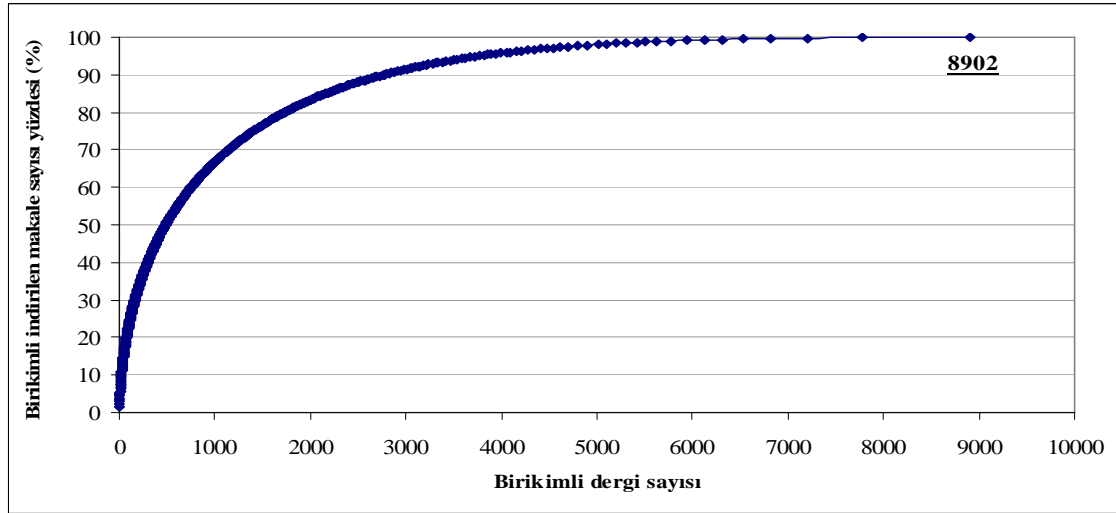
dergi yer alırken, Yasaya göre ilk bölgede 1, ikinci bölgede 15 dergi yer alması gerekmektedir. Diğer veri tabanları ile karşılaştırıldığında ilk bölgedeki çekirdek dergi sayısının çok az olduğu düşünülebilir. Fakat bu veri tabanında hem çekirdek dergi sayısı yüzdesi hem de kullanılan toplam dergi sayısı diğerlerinden daha düşüktür. Wiley InterScience'ta toplam dergi sayısı sadece 470 iken, ScienceDirect veri tabanında 2097, SpringerLink'te 1779 ve toplama bir veri tabanı olan EBSCOHost'da 8902'dir.

Tablo 19. Türkiye'deki üye kütüphaneler tarafından Wiley InterScience veri tabanından indirilen makaleler için bölgelerdeki dergi dağılımları

Bölge	Dergi sayıları									
	2003-2006		2003		2004		2005		2006	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	21	4,5	22	5,9	19	4,9	20	5,1	19	4,3
2	64	13,6	62	16,8	59	15,2	55	13,9	57	13,0
3	385	81,9	286	77,3	309	79,8	321	81,1	361	82,6
Toplam	470	100,0	370	100,0	387	99,0	396	100,1	437	99,0

3.2.1.6. EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanı

EBSCOHost elektronik dergi veri tabanı ile ilgili verilerimiz yıllara göre ayrı ayrı olmadığı için, 2005-2007 yılları arasında indirilen makaleler topluca değerlendirilmiştir. Veri tabanındaki 8902 farklı dergiden 2005-2007 yılları arasında toplam 952.440 makale indirilmiştir. Makalelerin %50'si toplam dergi sayısının sadece %5'inden (483 dergi), %80'i ise dergilerin %19'undan (1727 dergi) indirilmiştir (Şekil 18). Makalelerin yaklaşık üçte biri veri tabanındaki 201 dergiden (%2,3), ikinci üçte biri 793 dergiden (%8,9) ve diğer üçte biri ise 7908 dergiden (%88,8) indirilmiştir (Tablo 20). (EBSCOHost veri tabanından indirilen tüm makalelerin üçte birini karşılayan 201 çekirdek derginin listesi için bkz. Ek 6) Bölgelerdeki dergiler azalan verimlilikte sıralanmaktadır. Dağılım Bradford Yasasına uygunluk göstermemektedir.

Şekil 18. Türkiye'deki üye kütüphanelerin EBSCOHost dergileri kullanımının Bradford Eğrisi

Tablo 20. Türkiye'deki üye kütüphaneler tarafından EBSCOHost veri tabanından indirilen makaleler için mevcut verilere ve Bradford Yasasına göre bölgelerdeki dergi dağılımları

Bölge	EBSCOHost verilerine göre				Bradford Yasasına göre	
	Dergi sayısı		İndirilen makale sayısı		Dergi sayısı	
	N	%	N	%	N	%
1	201	2,3	317.598	33,3	10	0,1
2	793	8,9	317.697	33,4	286	3,2
3	7908	88,8	317.145	33,3	8611	96,7
Toplam	8902	100,0	952.440	100,0	8907	100,0

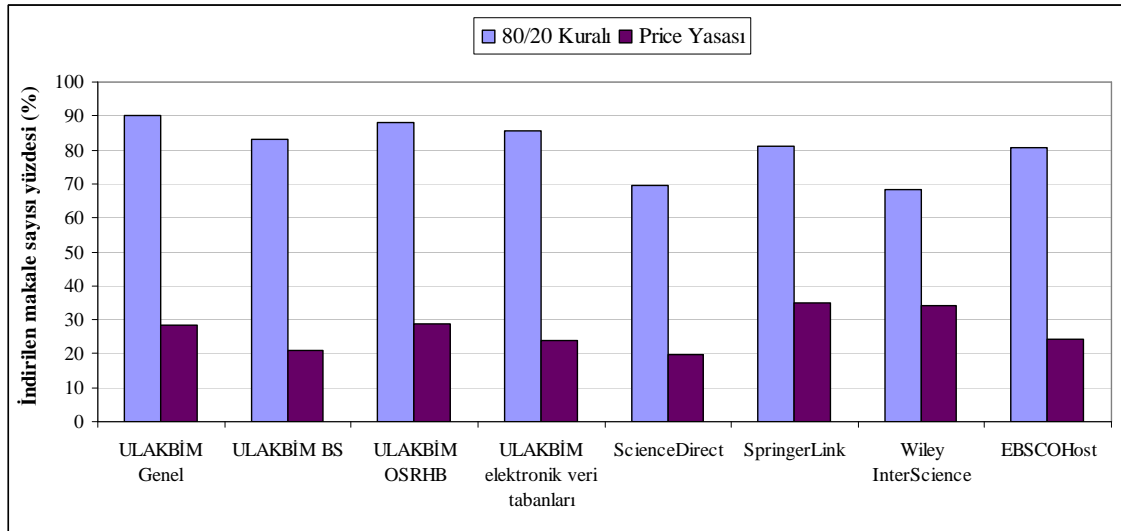
3.2.2. Dağılımların 80/20 Kuralına ve Price Yasasına Uyumu

Toplu değerlendirmelerin, dergilerin %20'sinden indirilen ya da sağlanan makalelerin toplam isteklerin %80'ini karşılaması gerektiğini öngören "80/20 Kuralı"na ve toplam dergi sayısının karekökü kadar derginin toplam isteklerin yarısını karşılaması gerektiğini öngören Price Yasasına uygunluğu araştırılmıştır (Tablo 21, Şekil 19). Hem ULAKBİM hem de veri tabanları toplu değerlendirmeleri için genel olarak makalelerin dergilere dağılımı 80/20 Kuralına ve Price Yasasına uymamaktadır. SpringerLink ve EBSCOHost veri tabanları %81-%19 ile 80/20 Kuralına en yakın orana sahiptirler. Veriler Price Yasasının öngördüğü %50 değerine yakın değildir (veri tabanlarına göre oranlar %20 ile %35 arasında değişmektedir). EBSCOHost'un derleme bir veri tabanı

olması ve içerisinde, diğer veri tabanı paketlerine oranla daha fazla dergi bulunması 80/20 Kuralına yakın dağılım göstermesinde etken olabilir.

Tablo 21. Toplu değerlendirmeler için dağılımların 80/20 Kuralına ve Price Yasasına uyumu

	Toplam dergilerin %20'si makalelerin % kaçını karşılıyor	Toplam dergi sayısının karekökü kadar dergi makalelerin % kaçını karşılıyor	Toplam dergi sayısı
ULAKBİM			
Genel	90	28	8935
BS	83	21	8080
OSR	88	29	5501
Elektronik veri tabanları	86	24	8420
ScienceDirect	70	20	2097
SpringerLink	81	35	1779
Wiley InterScience	68	34	470
EBSCOHost	81	24	8902

Şekil 19. Toplu değerlendirmeler için dağılımların 80/20 Kuralına ve Price Yasasına uyumu

Dağılımlar Price Yasasına ve 80/20 Kuralına tam olarak uymasa da, tüm değerlendirmeler için ortak nokta az sayıda dergiden çok sayıda makale karşılandığı ve kullanımın belli dergiler üzerinde yoğunlaştığıdır. Daha önce de belirtildiği üzere, verilerin tüm Türkiye'yi kapsamaması ve dolayısıyla pek çok farklı kişinin farklı amaçlarla makale indirmesi ya da istek yapması, belge sağlama verileri olması, belli bir konu ya

da kurumu kapsamaması dağılımların Yasaya ya da Kurala uymamasının nedenleri olarak gösterilebilir kanısındayız.

3.2.3. Çekirdek Dergiler

Bu kısımda ULAKBİM için isteklerin, veri tabanları için indirilen makalelerin üçte birini karşılayan ilk bölgedeki çekirdek dergilerle ilgili genel değerlendirmeler ve bu dergiler için kullanım sıklığı ile etki faktörü, toplam atıf sayısı, yarı-yaşam arasındaki ilişkilerle ilgili istatistikî sonuçlar sunulmaktadır.

3.2.3.1. ULAKBİM

Genel değerlendirmede 127 (%1,4), BS’de 184 (%2,3), OSR’de ise sadece 97 dergi (%1,8) isteklerin üçte birini karşılamıştır. BS’de ilk sırada “cerrahi”, ikinci sırada “diş hekimliği, ağız diş çene hastalıkları cerrahisi ve tıp”, OSR’de ise yine ilk sırada “cerrahi”, ikinci sırada “dermatoloji” ve “kulak burun boğaz” konularındaki dergiler yer almaktadır. Dergilerin tamamına yakını İngilizcedir. ISI tarafından yayımlanan Journal Citations Report (JCR) 2004 verilerine göre BS çekirdek dergilerinin etki faktörleri 0,369 ile 38,570, OSR çekirdek dergilerinin ise 0,518 ile 38,570 arasında değişmektedir. Kullanım sıklığına göre BS’de 8. OSR’de 4. sırada yer alan *New England Journal of Medicine* adlı dergi 38,570 etki faktörü ile ilk sırada gelmektedir.

BS ve OSR’de kullanılan çekirdek dergilerin “kullanım sayısı” ile aynı dergiler için JCR 2004’ten alınan “etki faktörü” ve “toplam atıf sayısı” arasındaki ilişki araştırılmıştır (ilgili tanımlar 1. Bölümde açıklanmıştır). BS çekirdek dergilerinin “kullanım sayısı” ile “etki faktörü” (Pearson’s $r = 0,128$, $N = 182$)³ ve “kullanım sayısı” ile “toplam atıf sayısı” (Pearson’s $r = 0,145$, $N = 182$) arasında ilişki yoktur. OSR çekirdek dergileri için kullanım sayısı ile etki faktörü arasında ilişki yoktur (Pearson’s $r = 0,187$, $N = 97$). Kullanım sayısı ile toplam atıf sayısı arasında ise düşük bir ilişki vardır (Pearson’s $r = 0,280$, $N = 97$). Dergilerin Birimlerdeki kullanım sayısına göre sırası ile JCR 2004’ten alınan etki faktörüne göre sırası arasında bir ilişki yoktur.

³ Çekirdek dergi sayısı 184’tür fakat 2 dergi JCR 2004’te yer almamaktadır.

Kullanım sayısına göre sıra ile toplam atıf sayısına göre sıra arasında ise düşük bir ilişki vardır (BS Spearman's $\rho = 0,265$, $N = 182$, OSR Spearman's $\rho = 0,303$, $N = 97$).

BS ve OSR'de kullanılan her bir çekirdek dergi için kullanıma göre yarı-yaşam hesaplanmıştır. BS'de kullanılan çekirdek dergiler için yarı-yaşam ortalaması 10,3'tür ($s.s. = 3,2$, ortanca = 10, min. = 4 (*Journal of Cataract and Refractive Surgery*), maks. = 28 (*American Chemical Society. Journal*)). BS'de kullanılan tüm dergiler için de yarı-yaşam ortalaması 10 yıldır. Kullanıma göre hesaplanmış yarı-yaşam açısından çekirdek dergilerle isteklerin sağlandığı tüm dergiler açısından bir farklılık yoktur.

Çekirdek dergiler için JCR 2004'ten alınan ve atıf sayısına göre hesaplanan yarı-yaşam ortalaması 7,8'dir ($s.s. = 1,7$, ortanca = 7,6, $N = 182$).⁴ Bu dergilerde yayımlanan makalelere 2004 yılında yapılan atıfların yarısını son sekiz yılda (1997-2004) yayımlanmış makaleler almıştır. Çekirdek dergiler için JCR 2004'ten alınan yarı-yaşam ile kullanıma göre hesaplanmış yarı-yaşam arasında orta düzeyde bir ilişki vardır (Pearson's $r = 0,434$, $N = 182$). Yani istek yapılan dergilerin yayımlanma yılı ile bu dergilerde yayımlanan makalelere yapılan atıfların yılı arasında orta düzeyde bir ilişki vardır. Daha yeni makalelere hem daha çok istek hem de daha çok atıf yapılmaktadır.

OSR çekirdek dergileri için kullanıma göre hesaplanmış yarı-yaşam ortalaması 7,6'dır ($s.s. = 2,1$, ortanca = 7, min. = 3 (*Journal of Cataract and Refractive Surgery* ve *Otolaryngology Head and Neck Surgery*), maks. = 13 (*Clinical Orthopaedics and Related Research, Gastroenterology, Journal of Bone and Joint Surgery. American Edition* ve *Radiology*), $N = 97$). Tüm OSR verileri için ise yarı-yaşam ortalaması 9 yıldır. Bu Birimde kullanılan çekirdek dergiler için yarı-yaşam ortalaması BS'de kullanılanlara göre biraz daha düşüktür.

⁴ JCR 2004'te 35 dergi için ">10" şeklinde verilen yarı-yaşam değerlendirmelerde "=10" kabul edilmiştir.

Çekirdek dergiler için JCR 2004'ten alınan yarı-yaşam ortalaması 7,6'dır ($s.s. = 1,6$, ortanca = 7,5, $N = 97$).⁵ BS'de olduğu gibi, OSR'de de çekirdek dergiler için JCR 2004'ten alınan yarı-yaşam ile kullanıma göre hesaplanmış yarı-yaşam arasında ilişki vardır (Pearson's $r = 0,499$, $N = 97$). Bu Birimde de dergilerin hem daha güncel sayıları kullanılmakta hem de bu dergilerde yayımlanan makalelere yapılan atıfların yarısı son yıllarda yayımlanan makalelerden oluşmaktadır.

Tablo 22'de genel, BS ve OSR için ortak çekirdek dergi sayıları ve sağladıkları istek sayısına göre sıraları arasındaki ilişki gösterilmektedir. Dergilerin büyük bir kısmı ortaktır ve ortak çekirdek dergilerin kullanım sıklığına göre sıralamaları arasında ilişki vardır. Bir derginin genel değerlendirmedeki kullanım sayısı ya da kullanıma göre oluşturulmuş sırası, BS ya da OSR'deki kullanım sayısı ya da sırasıyla, BS'deki kullanımı OSR'deki kullanımı ile doğru orantılıdır. ULAKBİM Okuyucu Salonunda sık kullanılan dergiler dış kullanıcıların belge sağlama isteklerinin önemli bir kısmını da karşılamaktadır.

Tablo 22. ULAKBİM Genel, BS ve OSR için yıllara göre ortak çekirdek dergilerinin kullanım sıraları arasındaki ilişki

	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi	Spearman sıra ilişki katsayısı (ρ)
Genel ile BS	127-184	112	61	0,683
Genel ile OSR	127-97	95	98	0,948
BS ile OSR	184-97	87	90	0,633

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 2. sayıya bölünerek (örneğin, $112/184 = 0,61$) elde edilmiştir.

Tablo 23'te hem genel hem de BS ve OSR çekirdek listesinde yer alan ortak 85 dergi ve kullanım sıklığına göre sıraları gösterilmektedir.

⁵ JCR 2004'te 15 dergi için ">10" şeklinde verilen yarı-yaşam değerlendirmelerde "=10" kabul edilmiştir.

Ortak çekirdek dergilerin kullanım sıklığına göre sıraları arasındaki ilişkilerle ilgili değerlendirmeler dönemlere göre ayrıca yapılmıştır. Tablo 24’te BS ve OSR’de birbirini takip eden dönemler, Tablo 25’te ise tüm BS ve OSR çekirdek dergileri ile dönemler arasındaki ilişkiler gösterilmektedir. Tüm karşılaştırmalar için çekirdek dergilerin birçoğu ortaktır ve kullanım sıklığına göre sıraları arasında, birçoğu için de yüksek düzeyde ilişki vardır. Dergilerin kullanım sıklıkları hem yıl bazında hem de toplu değerlendirmelerde benzerlik göstermektedir. Belli bir zamanda çok kullanılan dergi diğer zamanlarda da çok kullanılmaktadır denilebilir.

Tablo 24. Dönemlere göre ULAKBİM BS ve OSR çekirdek dergilerinin kullanım sıraları arasındaki ilişki

Birim	Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi	Spearman sıra ilişki katsayısı (ρ)
BS	2000/01 ile 01/02	160-169	117	69	0,481
BS	2001/02 ile 02/03	169-161	125	78	0,695
BS	2002/03 ile 03/04	161-174	128	74	0,703
BS	2003/04 ile 04/05	174-198	140	71	0,590
OSR	2002/03 ile 03/04	104-90	81	90	0,819
OSR	2003/04 ile 04/05	90-85	73	86	0,893

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 2. sayıya bölünerek (örneğin, $117/169 = 0,69$) elde edilmiştir.

Tablo 25. Tüm ULAKBİM BS ve OSR çekirdek dergileri ile dönemler arasındaki ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki

Birim	Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi	Spearman sıra ilişki katsayısı (ρ)
BS	Hepsi ile 2000/01	184-160	124	67	0,543
BS	Hepsi ile 2001/02	184-169	144	78	0,808
BS	Hepsi ile 2002/03	184-161	141	77	0,831
BS	Hepsi ile 2003/04	184-174	151	82	0,781
BS	Hepsi ile 2004/05	184-198	146	79	0,689
OSR	Hepsi ile 2002/03	97-104	88	91	0,906
OSR	Hepsi ile 2003/04	97-90	84	87	0,953
OSR	Hepsi ile 2004/05	97-85	71	73	0,900

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 1. sayıya bölünerek (örneğin, $124/184 = 0,67$) elde edilmiştir.

Tablo 26’da BS ve OSR için toplu değerlendirmedeki çekirdek dergilerle birikimli ve birbirini takip eden dönemler için ortak çekirdek dergi sayıları gösterilmektedir. BS’de 73, OSR’de ise 65 çekirdek dergi hem toplu değerlendirmelerde hem de dönem değerlendirmelerinde yer almaktadır.

Tablo 26. ULAKBİM BS ve OSR’de birikimli ve birbirini takip eden dönemler için ortak çekirdek dergi sayıları

Birim	Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	
			N	%
BS	Hepsi, 04/05	184-198	146	79
BS	Hepsi, 04/05, 03/04	184-198-174	129	70
BS	Hepsi, 04/05, 03/04, 02/03	184-198-174-161	107	58
BS	Hepsi, 04/05, 03/04, 02/03, 01/02	184-198-174-161-169	94	51
BS	Hepsi, 04/05, 03/04, 02/03, 01/02, 00/01	184-198-174-161-169-160	73	40
OSR	Hepsi, 04/05	97-85	71	73
OSR	Hepsi, 04/05, 03/04	97-85-90	69	71
OSR	Hepsi, 04/05, 03/04, 02/03	97-85-90-104	65	67

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 1. sayıya bölünerek (örneğin, $146/184 = 0,79$) elde edilmiştir.

3.2.3.2. ScienceDirect Elektronik Dergi Veri Tabanı

JCR 2006’ya göre 2001-2007 toplu değerlendirmesinde en çok kullanılan dergilerin %77’si İngilizce, %23’ü çok dillidir. İlk sırada “malzeme bilimleri, disiplinlerarası”, ikinci sırada “enerji ve yakıt”, “gıda bilimleri ve teknoloji”, “eczacılık ve farmakoloji” konularında yer alan dergiler gelmektedir. Dergilerin etki faktörleri 0,615 ile 25,8 arasında değişmektedir. İndirilen makale sayısı açısından 3. sırada yer alan *Lancet* adlı dergi 25,8 etki faktörü ile ilk sırada, 8. sırada yer alan *Journal of the American College of Cardiology* adlı dergi ise 9,701 etki faktörü ile 2. sırada yer almaktadır.

En çok makale indirilen 104⁶ derginin kullanım sayısı ile etki faktörü (Pearson’s $r = 0,318$, $N = 104$) ve kullanım sayısı ile toplam atıf sayısı (Pearson’s $r = 0,368$, $N = 104$) arasında düşük bir ilişki vardır.

⁶ Çekirdek dergi sayısı 105’tir fakat 1 dergi JCR 2006’da yer almamaktadır.

İndirilen makale sayısına göre sıra ile etki faktörüne göre sıra arasında bir ilişki yoktur. İndirilen makale sayısına göre sıra ile toplam atıf sayısına göre sıra arasında ise düşük bir ilişki vardır (Spearman's $\rho = 0,253$, $N = 104$).

Aynı çekirdek dergiler için JCR 2006'dan alınan yarı-yaşam ortalaması 6,6'dır (s.s. = 1,6, ortanca = 6,3, $N = 104$).⁷ Çok kullanılan dergilerde son yıllarda yayımlanan makalelere daha çok atıf yapıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 27'de birbirini takip eden yıllar için, Tablo 28'de 2001-2007 toplu değerlendirmesi ile diğer yıllar için ortak olan çekirdek dergilerin indirilen makale sayısına göre sıraları arasındaki ilişki gösterilmektedir. Her iki değerlendirmede de çekirdek dergilerin birçoğu ortaktır. Dergilerin kullanım sıklıklarına göre sıraları arasında ilişki vardır. Birbirini takip eden yıllar için, gerek ortak çekirdek dergi sayısı yüzdeleri gerekse Spearman ilişki katsayıları, yıllara göre makale indirilen çekirdek dergiler arasındaki benzerliğin giderek arttığını göstermektedir. Genel olarak, indirilen makale sayısı arttıkça çekirdek dergiler de daha homojen hale gelmektedir.

Tablo 27. ScienceDirect veri tabanı için yıllara göre ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki

Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi	Spearman sıra ilişki katsayısı (ρ)
2001 ile 2002	77-83	49	59	0,402
2002 ile 2003	83-95	65	68	0,706
2003 ile 2004	95-103	75	73	0,778
2004 ile 2005	103-103	85	83	0,780
2005 ile 2006	103-92	81	88	0,791
2006 ile 2007	92-93	79	85	0,874

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 2. sayıya bölünerek (örneğin, 49/83 = 0,59) elde edilmiştir. 2007'ye ait son üç ayın kullanım istatistikleri dahil değildir.

⁷ Altı dergi için yarı-yaşam >10 şeklinde verilmektedir. Bu veriler =10 şeklinde değerlendirilmiştir.

Tablo 28. ScienceDirect veri tabanı için 2001-2007 ile diğer yıllar arasındaki ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki

Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi	Spearman sıra ilişki katsayısı (ρ)
2001/07 ile 2001	105-77	48	46	0,525
2001/07 ile 2002	105-83	64	61	0,744
2001/07 ile 2003	105-95	74	71	0,725
2001/07 ile 2004	105-103	86	82	0,821
2001/07 ile 2005	105-103	90	86	0,895
2001/07 ile 2006	105-92	84	80	0,786
2001/07 ile 2007	105-93	75	71	0,682

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 1. sayıya bölünerek (örneğin, 48/105 = 0,45) elde edilmiştir. 2007'ye ait son üç ayın kullanım istatistikleri dahil değildir.

Tablo 29'da, 2001-2007 toplu değerlendirmesine ait 105 çekirdek dergi ile birikimli ve birbirini takip eden şekilde diğer yıllara ait çekirdek dergilerin ne kadarının ortak olduğu gösterilmektedir. Birlikte değerlendirilen yıl sayısı arttıkça ortak çekirdek dergi sayısında düşüş görülse de, dergilerin birçoğunun tüm yıllarda çok kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 29. ScienceDirect veri tabanı için 2001-2007 ile birikimli ve birbirini takip eden yıllar için ortak çekirdek dergi sayıları

Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi
2001/07, 07	105-93	75	71
2001/07, 07, 06	105-93-92	73	70
2001/07, 07, 06, 05	105-93-92-103	68	65
2001/07, 07, 06, 05, 04	105-93-92-103-103	58	55
2001/07, 07, 06, 05, 04, 03	105-93-92-103-103-95	45	43
2001/07, 07, 06, 05, 04, 03, 02	105-93-92-103-103-95-83	37	35
2001/07, 07, 06, 05, 04, 03, 02, 01	105-93-92-103-103-95-83-77	29	28

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 1. sayıya bölünerek (örneğin, 75/105 = 0,71) elde edilmiştir. 2007'ye ait son üç ayın kullanım istatistikleri dahil değildir.

2001-2007 toplu değerlendirmesine ait 29 çekirdek dergi (%28), diğer bütün yılların çekirdek dergi listesinde yer almaktadır (Tablo 30). Dergilerden indirilen makale sayıları arttıkça, çekirdek dergilerin sıralarının birbirine daha yakın olduğu, indirilen makale sayısı azaldıkça sıralamaların daha farklı olduğu görülmektedir. Örneğin 2004-2007 yılları arasında en çok kullanılan ilk beş ScienceDirect dergisinin tamamının

indirilen makale sayısına göre sıraları 1. ile 8. sıra arasında değişirken, 2002’de ilk sırada olan *Brain Research* adlı derginin 2006’da 70. sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 30. ScienceDirect veri tabanı için 2001-2007 toplu değerlendirmesi ve diğer tüm yıllarda ortak çekirdek dergiler ve kullanım sayısına göre sıraları

Dergi	Yıllara göre sıra							
	2001/07	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Food Chemistry	1	9	9	12	1	1	2	1
European Journal of Operational Research	2	5	5	4	2	2	3	2
Lancet, The	3	29	11	1	3	3	5	6
Journal of Materials Processing Technology	4	6	2	2	4	6	7	3
Journal of Food Engineering	5	26	24	21	6	8	4	5
Tetrahedron Letters	6	19	13	15	12	4	10	15
Journal of Chromatography A	7	13	10	11	10	11	9	14
Analytica Chimica Acta	10	7	12	6	18	17	12	13
Water Research	11	3	4	10	15	16	22	30
Cement and Concrete Research	12	27	6	5	19	5	30	52
Materials Science and Engineering A	13	15	23	19	16	20	17	8
Tetrahedron	15	32	27	23	25	7	14	17
Polymer	16	18	22	16	23	19	15	11
Biomaterials	17	49	19	20	14	15	20	26
Surface and Coatings Technology	18	24	16	36	26	18	18	10
Bioresource Technology	20	36	28	39	28	21	16	7
Chemosphere	24	50	38	32	29	22	26	22
Energy Conversion and Management	25	37	26	24	22	23	31	32
Aquaculture	26	10	29	38	9	24	52	63
International Journal of Production Economics	28	11	25	34	21	26	37	42
Thin Solid Films	29	34	59	70	47	28	25	12
Brain Research	30	66	1	22	50	48	70	73
Talanta	32	14	33	53	34	33	35	25
International Journal of Food Microbiology	33	17	15	25	27	39	43	54
International Journal of Heat and Mass Transfer	35	4	41	31	40	42	63	51
European Journal of Pharmacology	39	56	8	17	64	79	72	69
Renewable Energy	43	28	63	59	45	49	71	58
Journal of Membrane Science	70	57	49	80	95	67	67	86
Enzyme and Microbial Technology	80	58	56	78	96	92	80	83

Türkiye’deki üniversitelerde en çok kullanılan ScienceDirect dergilerinin kullanımları aynı dergilerin tüm dünyadaki kullanımlarına benzerlik göstermektedir. Kasım 2006 itibariyle dünya çapında ScienceDirect dergilerinden indirilen makale sayısının 1 milyardan fazla olacağı belirtilmektedir (ScienceDirect Info, 2008). Tablo 31’de dünya

çapında en çok kullanılan ilk 10 ScienceDirect dergisinin 2001-2007 yılları arasında Türkiye’deki kullanım oranları ve sıraları gösterilmektedir. Dünyada çok kullanılan *The Lancet*, *Tetrahedron Letters*, *Journal of Chromatography A* ve *Journal of the American College of Cardiology* adlı dergiler Türkiye’de en çok kullanılan ilk 10 ScienceDirect dergisi arasında yer alırken, dünyada en çok kullanılanlar arasında yer alan *Cell*, *Journal of Molecular Biology* adlı dergilerin ülkemizdeki kullanım oranlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 31. En çok kullanılan ilk 10 ScienceDirect dergisi

Dergi	Dünya çapında		Türkiye (2001-2007)	
	Sıra	%	Sıra	%
The Lancet	1	1.56	3	0.71
Tetrahedron Letters	2	1.55	6	0.55
Cell	3	0.99	919	0.03
Biochemical & Biophysical Research Communications	4	0.97	47	0.27
Tetrahedron	5	0.93	15	0.47
FEBS Letters	6	0.87	96	0.21
Journal of Chromatography A	7	0.67	7	0.54
Journal of Molecular Biology	8	0.60	309	0.09
Journal of the American College of Cardiology	9	0.58	8	0.54
Brain Research	10	0.55	30	0.36

Not: İlk iki sütündeki veriler http://www.info.sciencedirect.com/news/archive/2006/news_billionth.asp adresinden alınmıştır.

3.2.3.3. SpringerLink Elektronik Dergi Veri Tabanı

Toplu değerlendirmeye göre en çok kullanılan ilk 39 derginin tamamı İngilizcedir ve ilk sırada “cerrahi”, ikinci sırada “pediatri”, “radyoloji, nükleer tıp ve medikal görüntüleme” konularındaki dergiler yer almaktadır. Etki faktörleri 0,418 ile 5,247 arasında değişmektedir. İndirilen makale sayısına göre 31. sırada yer alan *Diabetologia* adlı dergi etki faktörüne göre ilk sırada, ilk sırada yer alan *Journal of Intelligent Manufacturing* adlı dergi ise 0,598 etki faktörü ile son sıralarda yer almaktadır. Dergilerin kullanım sayısı ile JCR 2006’dan alınan etki faktörü ve toplam atıf sayısı

arasında ve aynı değişkenlerin sıraları arasında bir ilişki yoktur. Çekirdek dergiler için JCR 2006'dan alınan yarı yaşam ortalaması 6,4'tür ($s.s. = 1,7$, ortanca = 6,1, $N = 39$).⁸

Tablo 32'de ardışık yıllar, Tablo 33'te 2004-2007 toplu değerlendirmesi ile diğer yıllar arasında ortak olan çekirdek dergilerin indirilen makale sayısına göre sıraları arasındaki ilişki gösterilmektedir. Çekirdek dergi sayısının 2005'te 19, 2006'da 52 olması nedeniyle ortak çekirdek dergi yüzdesi düşük olmakla birlikte, hem birbirini takip eden yıllar için, hem de 2004-2007 ile diğer yıllar için, çekirdek dergilerin indirilen makale sayısına göre sıraları arasında ilişki vardır. Çok kullanılan dergilerin kullanım sıklıkları tüm yıllarda benzerlik göstermektedir.

Tablo 32. SpringerLink veri tabanı için yıllara göre çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki

Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi	Spearman sıra ilişki katsayısı (ρ)
2004 ile 2005	19-19	15	79	0,836
2005 ile 2006	19-52	19	37	0,505
2006 ile 2007	52-45	35	78	0,781

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 2. sayıya bölünerek (örneğin, $15/19 = 0,79$) elde edilmiştir.

Tablo 33. SpringerLink veri tabanı için 2004-2007 ile diğer yıllar arasındaki ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki

Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi	Spearman sıra ilişki katsayısı (ρ)
2004/07 ile 2004	39-19	19	49	0,733
2004/07 ile 2005	39-19	19	49	0,849
2004/07 ile 2006	39-52	36	92	0,700
2004/07 ile 2007	39-45	33	85	0,491

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 1. sayıya bölünerek (örneğin, $19/39 = 0,49$) elde edilmiştir.

Tablo 34, toplu değerlendirmedeki 39 çekirdek derginin, birikimli ve birbirini takip eden diğer yıllardaki çekirdek dergilerle benzerliğini göstermektedir. 2004 ve 2005 yıllarındaki çekirdek dergi sayısının düşük olması nedeniyle yıldan yıla ortak çekirdek

⁸ Bir dergi için yarı-yaşam >10 şeklinde verilmektedir. Bu veri =10 şeklinde değerlendirilmiştir.

dergi yüzdesi düşmektedir fakat çekirdek dergilerin %36'sı (14 dergi) hem toplu değerlendirmenin hem de diğer tüm yılların listesinde yer almaktadır (Tablo 35).

Tablo 34. SpringerLink veri tabanı için 2004-2007 ile birikimli ve birbirini takip eden yıllar için ortak çekirdek dergi sayıları

Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi
2004/07, 07	39-45	33	85
2004/07, 07, 06	39-45-52	30	77
2004/07, 07, 06, 05	39-45-52-19	18	46
2004/07, 07, 06, 05, 04	39-45-52-19-19	14	36

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 1. sayıya bölünerek (örneğin, 33/39 = 0,85) elde edilmiştir.

Tablo 35. SpringerLink veri tabanı için 2004-2007 toplu değerlendirmesi ve diğer tüm yıllarda ortak çekirdek dergiler ve kullanım sayısına göre sıraları

Dergi	Yıllara göre sıra				
	2004/07	2004	2005	2006	2007
European Radiology	2	1	1	2	7
Pediatric Nephrology	3	2	2	3	4
World Journal of Surgery	4	3	4	5	5
Pediatric Surgery International	5	6	6	1	11
Pediatric Radiology	6	7	9	16	9
Intensive Care Medicine	7	5	7	17	14
Journal of Neurology	9	4	5	25	32
European Food Research and Technology	11	12	14	10	12
European Journal of Pediatrics	12	11	11	20	17
Surgical Endoscopy	13	14	10	11	20
Rheumatology International	15	17	12	19	23
European Journal of Nuclear Medicine and Molecular Imaging	17	10	17	24	25
Osteoporosis International	20	13	8	27	40
Surgery Today	25	15	13	31	43

3.2.3.4. Wiley InterScience Elektronik Dergi Veri Tabanı

Toplu değerlendirmeye göre en çok kullanılan 18 derginin⁹ tamamı İngilizcedir ve ilk sıralarda, “eğitim ve eğitim araştırmaları”, “kadın hastalıkları ve doğum” ve “onkoloji”

⁹ Çekirdek dergi sayısı 21'dir fakat 3 dergi JCR 2006'da yer almamaktadır.

konularında yer alan dergiler gelmektedir. Dergilerin etki faktörleri 0,568 ile 10,446 arasında değişmektedir. İndirilen makale sayısına göre sırasıyla, 5. ve 15. sırada yer alan *Hepatology* ve *Angewandte Chemie - International Edition*, etki faktörü en yüksek ilk iki dergidir. Çekirdek dergilerin kullanım sayısı ile JCR 2006'dan alınan etki faktörü ve toplam atıf sayısı ve sıraları arasında ilişki yoktur. Yarı-yaşam ortalamaları 7,2'dir (*s.s.* = 2,3, ortanca = 7,5, *N* = 18).¹⁰

Hem birbirini takip eden yıllar için (Tablo 36), hem de toplu değerlendirme ile diğer yıllar için (Tablo 37), çekirdek dergilerin büyük bir kısmının ortak olduğu görülmektedir. 2003/06 ile 2003 yılı dergileri hariç, diğer değerlendirmelerde dergilerin kullanım sıklıklarına göre sıraları arasında ilişki vardır. Diğer veri tabanlarında olduğu gibi, bu veri tabanı için de paketteki dergilerin kullanım sıklıkları genelde ve tüm yıllarda benzerlik göstermektedir.

Tablo 36. Wiley InterScience veri tabanı için yıllara göre ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki

Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi	Spearman sıra ilişki katsayısı (ρ)
2003 ile 2004	22-19	16	84	0,556
2004 ile 2005	19-20	15	75	0,796
2005 ile 2006	20-19	17	90	0,760

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 2. sayıya bölünerek (örneğin, 16/19 = 0,84) elde edilmiştir.

Tablo 37. Wiley InterScience veri tabanı için 2003-2006 ile diğer yıllar arasındaki ortak çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasındaki ilişki

Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi	Spearman sıra ilişki katsayısı (ρ)
2003/06 ile 2003	21-22	17	81	0,400
2003/06 ile 2004	21-19	18	86	0,808
2003/06 ile 2005	21-20	17	81	0,855
2003/06 ile 2006	21-19	19	91	0,711

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 1. sayıya bölünerek (örneğin, 17/21 = 0,81) elde edilmiştir.

¹⁰ Bir dergi için yarı-yaşam >10 şeklinde verilmektedir. Bu veri =10 şeklinde değerlendirilmiştir.

Tablo 38’de 2003-2006’ya ait çekirdek dergilerle, birikimli ve birbirini takip eden şekilde diğer yıllara ait çekirdek dergilerin ne kadarının ortak olduğu gösterilmektedir. Yıl sayısı arttıkça ortak dergi sayısında düşüş olmakla birlikte, ortak çekirdek dergi yüzdesi oldukça yüksektir. Makalelerin birçoğu, tüm yıllarda, veri tabanındaki aynı 13 dergiden indirilmektedir (Tablo 39).

Tablo 38. Wiley InterScience veri tabanı için 2003-2006 ile birikimli ve birbirini takip eden yıllar için ortak çekirdek dergi sayıları

Yıl	Çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi sayısı	Ortak çekirdek dergi yüzdesi
2003/06, 06	21-19	19	90
2003/06, 06, 05	21-19-20	17	81
2003/06, 06, 05, 04	21-19-20-19	15	71
2003/06, 06, 05, 04, 03	21-19-20-19-22	13	62

Not: Ortak çekirdek dergi yüzdesi 3. sütundaki sayı ikinci sütundaki 1. sayıya bölünerek (örneğin, $19/21 = 0,90$) elde edilmiştir.

Tablo 39. Wiley InterScience veri tabanı için 2003-2006 toplu değerlendirmesi ve diğer tüm yıllarda ortak çekirdek dergiler ve kullanım sayısına göre sıraları

Dergi	Yıllara göre sıra				
	2003/06	2003	2004	2005	2006
Journal of Applied Polymer Science	1	3	1	1	1
Cancer	2	2	3	3	2
American Journal of Medical Genetics	3	6	5	4	4
Journal of Polymer Science	4	15	6	5	5
Arthritis & Rheumatism	6	14	4	7	8
Journal of Research in Science Teaching	8	7	9	8	10
Muscle & Nerve	10	4	7	18	18
Science Education	11	9	16	12	12
Journal of Biomedical Materials Research	12	22	12	11	11
Earthquake Engineering & Structural Dynamics	13	8	8	13	17
Biotechnology and Bioengineering	16	20	13	9	15
Pediatric Blood & Cancer	17	12	17	16	14
British Journal of Surgery	18	10	10	20	19

Birikimli ve birbirini takip eden yıllar için karşılaştırılan yıl sayısı arttıkça ortak çekirdek dergi yüzdelerinde düşüş görülmektedir. ScienceDirect için karşılaştırma yedi yıl üzerinden yapılmıştır ve tüm yıllarda ortak olan çekirdek dergi yüzdesi %28 ile en

düşüktür. OSR’de üç dönem karşılaştırılmıştır ve ortak çekirdek dergi yüzdesi %67 ile en yüksektir. Karşılaştırılan yıl sayısı aynı olmasına rağmen, ortak çekirdek dergi yüzdesi SpringerLink için %36, Wiley InterScience içinse %62’dir. Yüzdelerdeki fark SpringerLink için 2005 yılındaki çekirdek dergi sayısının diğer yıllara göre daha düşük olmasından ve bu durumun ortalamayı düşürüyor olmasından kaynaklanmaktadır.

3.2.3.5. EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanı

Çok kullanılan dergilerin tamamına yakını İngilizcedir ve ekonomi, yönetim, eğitim, psikoloji konularındaki dergiler kullanım sıklığı açısından ilk sıralarda yer almaktadır. Dergilerin etki faktörleri 0,075 ile 26,681 arasında değişmektedir ve *Nature* adlı dergi 26,681 ile ilk sırada, *Lancet* 25,800 ile ikinci sırada yer almaktadır. İndirilen makale sayısı ile etki faktörü ve indirilen makale sayısına göre sıra ile etki faktörüne göre sıra arasında ilişki yoktur. İndirilen makale sayısı ile toplam atıf sayısı arasında da ilişki yoktur fakat sıraları arasında zayıf bir ilişki vardır (Spearman’s $\rho = 0,258$, $N = 146$).¹¹ JCR 2006 verilerine göre çekirdek dergiler için yarı-yaşam ortalaması 8,3’tür ($s.s. = 1,9$, ortanca = 9,1, $N = 144$).¹² En çok makale indirilen dergilerin başında *Harvard Business Review* gelmektedir (Tablo 40). Daha önce de belirtildiği üzere EBSCOHost sadece bilimsel dergileri değil magazin türü yayınları da içermektedir.

Tablo 40. EBSCOHost veri tabanı için en fazla makale indirilen ilk 10 dergi

Dergi	İndirilen makale	
	N	%
Harvard Business Review	15.321	1,6
Journal of Marketing	5.970	0,6
Annals of Internal Medicine	5.622	0,5
Child Development	5.221	0,5
Journal of Finance	5.160	0,5
Pediatrics	4.853	0,5
Academy of Management Journal	4.746	0,5
Academy of Management Review	4.225	0,4
Educational Leadership	3.878	0,4
Journal of Bone & Joint Surgery, American Volume	3.669	0,4

¹¹ Çekirdek dergi sayısı 201’dir fakat JCR 2006’da 146 derginin bilgileri yer almaktadır.

¹² Elli yedi dergi için yarı-yaşam >10 şeklinde verilmektedir. Bu veriler =10 şeklinde değerlendirilmiştir.

3.3. URQUHART YASASI

Bu kısımda ULAKBİM’de kullanılan dergilerin kullanım sıklıklarının, bu dergilerin Türkiye’deki toplam kullanım değerinin bir göstergesi olup olmadığı sorusunu yanıtlamak ve Urquhart Yasasının uygunluğunu test etmek için ScienceDirect, SpringerLink ve Wiley InterScience elektronik dergi veri tabanlarındaki dergilerin üye kütüphanelerdeki kullanım sıklıkları ile aynı dergilerin, aynı tarihlerde ULAKBİM’deki kullanım sıklıkları arasındaki ilişki ile ilgili bulgular sunulmaktadır.

3.3.1. ScienceDirect Elektronik Dergi Veri Tabanı

ULAKBİM BS ve OSR’de kullanılan ScienceDirect dergilerinin kullanım sıklıklarının, ülkemizdeki üniversite kütüphanelerindeki kullanım sıklıklarına benzer olup olmadığı analiz edilmiştir. Aynı tarihleri kapsayacak şekilde, ülkemizdeki üniversite kütüphanelerinin makale indirdiği ScienceDirect dergilerinin kullanım sıklıklarına göre sıraları ile aynı dergilerin ULAKBİM’deki kullanım sıklıklarına göre sıraları arasındaki ilişki araştırılmıştır. 1 Haziran 2002 - 30 Haziran 2005 tarihleri arasında ScienceDirect veri tabanındaki 1864 farklı dergiden tüm Türkiye’de toplam 11.450.647 makale indirilmiştir. Bu dergilerin 1384’ü ULAKBİM BS ve OSR birimlerinde 123.893 makale isteğini karşılamak için kullanılmıştır. 1 Haziran 2002 - 30 Haziran 2005 tarihleri arasında hem ULAKBİM’de kullanılan hem de ScienceDirect veri tabanı aracılığıyla makale indirilen ve aynı olan dergilerin kullanım sıklıklarına göre sıraları arasında ilişki vardır (Spearman’s $\rho = 0,489$, $N = 1384$).

Daha önceki kısımlarda anlatıldığı üzere ULAKBİM, Elsevier Yayınevine ait satın aldığı dergilerin elektronik sürümlerinin tam metinlerini (ScienceDirect OnSite) kendi sunucuları üzerinden TÜBİTAK kullanıcılarının erişimine sunmaktadır. Önceki kısımlardaki ScienceDirect veri tabanı ile ilgili değerlendirmelerimize ULAKBİM’in ScienceDirect OnSite kullanım istatistikleri dahil değildir. Bu nedenle ULAKBİM hariç tüm Türkiye için ScienceDirect dergilerinin kullanım sıklıklarına göre sıralarıyla ULAKBİM’in kendi sunucusundan gelen ScienceDirect OnSite dergilerinin kullanım

sıklıklarına göre sıraları arasındaki ilişki araştırılmıştır. 2002-2006 yılları arasında tüm Türkiye’de 1948 farklı ScienceDirect dergisinden 20.201.612 tam metin makale indirilmiştir. ULAKBİM’de ise 2115 farklı ScienceDirect dergisinden 483.140 makale indirilmiştir. Aynı dergilerin kullanım sıklıklarına göre sıraları arasında yüksek düzeyde bir ilişki vardır (Spearman’s $\rho = 0,833$, $N = 1702$).

3.3.2. SpringerLink Elektronik Dergi Veri Tabanı

SpringerLink dergilerinin ULAKBİM’deki kullanım sıklıklarına göre sıraları ile aynı dergilerin, aynı tarihlerde, üniversitelerdeki kullanım sıklıklarına göre sıraları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Sonuçlar Tablo 41’de gösterilmektedir. Değerlendirmeler veri tabanına üye 60 üniversite için yapılmıştır. ULAKBİM’de kullanılan SpringerLink dergilerinin kullanım sıklıklarına göre sıraları ile aynı dergilerin 36 üniversitedeki (%60) kullanım sıklıklarına göre sıraları arasında ilişki vardır ve Spearman sıra ilişki katsayıları (ρ) 0,814 ile 0,230 arasında değişmektedir. Dergilerin kullanım sıklıklarıyla ilgili olarak, üniversitelerin yarısından fazlası ile ULAKBİM arasında ilişki vardır.

Tablo 41. ULAKBİM’de ve üniversitelerde kullanılan SpringerLink dergilerinin kullanım sıraları arasındaki ilişki

Üniversite	ULAKBİM’de ve Üniversitede kullanılan ortak dergi sayısı	Spearman sıra ilişkisi katsayısı (ρ)	Üniversite	ULAKBİM’de ve Üniversitede kullanılan ortak dergi sayısı	Spearman sıra ilişkisi katsayısı (ρ)
A	189	0,576	K2	162	0,133
A1	106	0,016	L	170	0,643
A2	100	0,132	L1	208	0,476
B	156	0,586	L2	4	-0,316
B1	215	0,672	M	216	0,431
B2	36	-0,166	M1	86	0,419
C	218	0,643	M2	104	-0,102
C1	208	0,646	N	188	0,465
C2	208	0,547	N1	178	0,561
D	200	0,578	N2	181	0,552
D1	26	0,116	O	184	0,533
D2	210	0,483	O1	160	0,659
E	20	-0,001	O2	136	0,466
E1	3	-0,866	P	218	0,594
E2	5	0,000	P2	111	0,261
F1	15	-0,052	R	52	-0,315
F2	193	0,532	R1	186	0,556
G	164	0,569	R2	123	0,230
G1	176	-0,280	S	223	0,638
H	118	-0,047	S1	158	0,548
H1	222	0,684	T	156	0,475
H2	28	0,123	T1	217	0,045
I	188	0,060	U	207	0,554
I1	7	-0,482	U1	62	-0,241
I2	210	0,573	V	20	-0,202
J	65	0,209	V1	129	0,154
J1	120	0,002	Y	219	0,664
J2	167	0,576	Y1	206	0,669
K	8	0,015	Z	156	0,389
K1	8	0,814	Z1	191	0,598

3.3.3. Wiley InterScience Elektronik Dergi Veri Tabanı

Wiley InterScience veri tabanı dergilerinin üye 28 üniversitedeki kullanım sıklıklarına göre sıraları ile aynı dergilerin, aynı tarihlerde ULAKBİM’deki kullanım sıklıklarına göre sıraları arasındaki ilişki araştırılmıştır (Tablo 42).

Tablo 42. ULAKBİM’de ve üniversitelerde kullanılan Wiley InterScience dergilerinin kullanım sıraları arasındaki ilişki

Üniversite	ULAKBİM’de ve Üniversitede kullanılan ortak dergi sayısı	Spearman sıra ilişki katsayısı (ρ)
A1	195	0,076
A2	200	0,445
D1	195	-0,200
E1	155	-0,123
F	199	0,578
F1	195	0,354
G	138	-0,132
G1	189	0,391
H	174	0,135
H1	169	0,092
I1	196	0,607
J	152	0,516
L1	208	0,399
M	139	-0,074
N	207	0,557
N1	181	0,418
O	208	0,650
O1	160	0,033
P	202	0,448
P1	49	0,224
S	202	0,504
S1	190	0,412
T1	205	0,497
U	153	0,664
V	208	0,562
Y	138	0,153
Z	168	0,381
Z1	53	0,064

ULAKBİM’de kullanılan Wiley InterScience dergilerinin kullanım sıklıklarına göre sıraları ile aynı dergilerin 17 (%61) üniversitedeki kullanım sıklıklarına göre sıraları arasında ilişki vardır ve ilişki katsayıları (ρ) 0,664 ile 0,354 arasında değişmektedir. ULAKBİM’de kullanılan Wiley InterScience veri tabanı dergilerinin kullanımı, üye üniversitelerin yarısından fazlasında benzerlik göstermektedir. Dergilerin, ULAKBİM’deki kullanımı, üniversitelerdeki kullanımını yansıtmaktadır ve tüm Türkiye için toplam kullanımın bir göstergesidir. ULAKBİM’le aralarında ilişki çıkmayan üniversiteler için bir genelleme yapmak mümkün değildir. Üniversiteler arasında vakıf üniversiteleri olduğu kadar devlet üniversiteleri de ya da yeni kurulmuş küçük üniversiteler olduğu kadar nispeten büyük ya da eski üniversiteler de yer almaktadır.

3.4. ÖZET

Bu bölümde, ULAKBİM belge sağlama, okuyucu salonu ve elektronik dergi veri tabanları kullanım istatistikleri ile konsorsiyum kapsamında ülkemizdeki tüm üyelerinin ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost veri tabanlarından indirdikleri makalelerle ilgili verilerin değerlendirilmesi sonucu elde edilen bulgular sunulmuştur. Yıllara göre hem ayrı ayrı ve hem de toplu olarak değerlendirilen verilerle ilgili olarak, isteklerin ya da indirilen makalelerin dönemlere ya da yıllara göre dağılımları, dergi kullanım sayıları, dergilerin yayın yıllarına göre dağılımları, konsorsiyum kapsamında indirilen makalelerin üniversitelere göre dağılımları gibi tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. İndirilen makale sayılarında ve sağlanan istek sayılarında yıldan yıla artış yaşandığı, son yıllarda yayımlanmış makalelerin daha çok indirildiği ya da sağlandığı, dergilerin büyük bir kısmının kullanım sayısının çok düşük olduğu, veri tabanlarından indirilen makalelerin büyük bir kısmının konsorsiyuma üye az sayıda kütüphane tarafından indirildiği görülmüştür. Dergilerle ilgili dağılımlar araştırılmış ve tüm değerlendirmeler için dergiler eşit sayıda makale sağlama ya da indirme oranlarına göre bölgelere ayrıldığında bölgelerdeki dergi dağılımlarının çok farklı olduğu ve ilk bölgedeki çok az sayıda derginin isteklerin büyük bir kısmını karşıladığı görülmüştür. Dağılımların Bradford ve Price Yasalarına, 80/20 Kuralına uygun dağılım göstermediği görülmüştür. En çok kullanılan çekirdek dergiler için kullanım sıklığı ile etki faktörü, toplam atıf sayısı, yarı-yaşam gibi bibliyometrik göstergeler arasındaki ilişkiler, çekirdek dergilerin yıldan yıla değişim oranları araştırılmıştır. Genel olarak bibliyometrik göstergelerle çekirdek dergilerin kullanım sıklıkları arasında ilişki olmadığı ve çekirdek dergilerin birçoğunun tüm yıllarda ortak olduğu görülmüştür. Konsorsiyum aracılığıyla abone olunan ScienceDirect, SpringerLink ve Wiley InterScience veri tabanı dergilerinin konsorsiyuma üye kütüphanelerdeki kullanımları ile ULAKBİM'deki kullanımları arasındaki ilişki araştırılmış ve aynı dergiler için üyelerin birçoğunun kullanımı ile ULAKBİM'in kullanımının benzer olduğu, aralarında ilişki olduğu görülmüştür.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde ULAKBİM belge sağlama istekleri, kütüphane içi kullanım verileri ve ULAKBİM'in abone olduğu elektronik dergi veri tabanlarından indirilen makale verileri ile ülkemizdeki tüm konsorsiyum üyelerinin ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost elektronik dergi veri tabanlarından indirdikleri makale verilerinin analizi sonucu elde edilen bulgular tartışılmakta ve yorumlanmaktadır.

4.1. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Bu kısımda ULAKBİM belge sağlama ve kütüphane içi kullanım istekleri ile ULAKBİM'in abone olduğu elektronik dergi veri tabanlarından ve ülkemizdeki üyelerin ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost elektronik dergi veri tabanlarından indirdikleri makalelerle ilgili tanımlayıcı istatistiklerin bulguları tartışılmakta ve yorumlanmaktadır.

4.1.1. ULAKBİM Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi

Araştırmamızda ULAKBİM belge sağlama istekleri ve kütüphane içi kullanım verileri hem ayrı ayrı hem de birleştirilerek topluca (genel) değerlendirilmiştir. Her iki Birim için de yapılan istek sayısında yıldan yıla düşüş yaşanırken sağlanma oranlarında artış yaşanmıştır. Literatürde konuyla ilgili yapılmış diğer pek çok çalışmada da benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir (Bador ve diğerleri, 2007; Boukacem, 2003; Echeverria ve Barredo, 2005; Goodier ve Dean, 2004; Kidd, 2003; Yue ve Syring, 2004). Belge sağlama ve kütüphanelerarası ödünç verme isteği sayılarındaki bu düşüş elektronik dergilerin ya da veri tabanlarının ortaya çıkması ve kullanıcıların ya da

kütüphanelerin günümüzde ihtiyaç duydukları kaynaklara çok daha çabuk ve kolay erişim sağlamaları ile açıklanabilir. Büyük ticaret anlaşmaları ve konsorsiyumlar aracılığıyla kütüphanelerin ve kullanıcılarının ihtiyaç duydukları kaynaklara kendi kütüphaneleri aracılığıyla erişebilmeleri bu hizmetlere olan ihtiyacı azaltmıştır.

Dergilerin büyük bir kısmının hem BS'de hem de OSR'de çok az kullanıldığı ve az sayıda dergiden çok sayıda istek sağlandığı görülmüştür. Sonuçlar dergi kullanımları ile ilgili daha önce yapılmış pek çok çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Urquhart, 1959a; Kurth, 1962; aktaran: Bensman, 2005a; Salaün ve diğerleri, 2000; Wiley ve Chrzastowski, 2002; Tonta ve Ünal, 2005). BS'de kullanılan tüm dergilerin yaklaşık yarısından (%49), OSR'de ise %41'inden sadece bir ile beş defa arasında makale sağlanmıştır. 1956 yılında Urquhart tarafından gerçekleştirilen ve SML'deki süreli yayınların kullanımlarının analiz edildiği çalışmada isteklerin tamamını karşılayan toplam 7064 derginin %31'inin sadece bir defa kullanıldığı görülmüştür (Urquhart, 1959a). Benzer bir şekilde 1959 yılında NLM'de yapılan çalışmada da isteklerin tamamını karşılayan 4347 derginin yaklaşık %28'inin sadece bir defa kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Kurth, 1962; aktaran: Bensman, 2005a, s. 202). Illinois Konsorsiyum Kütüphanelerine yapılan belge sağlama isteklerinin incelendiği çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiş, dergilerin büyük bir kısmının sadece bir defa kullanıldığı ve son yıllara ait az sayıdaki çekirdek dergiden çok sayıda istek sağlandığı görülmüştür (Wiley ve Chrzastowski, 2002). Fransa'daki belge sağlama kuruluşu INIST'e yapılan isteklerin incelendiği çalışmada ise sadece bir istek yapılan dergilerin oranının %52-%55, 10'dan fazla istek yapılanların oranının ise %3-%4 olduğu belirtilmiştir (Salaün ve diğerleri, 2000).

Beş yıllık BS, üç yıllık OSR verileri her biri bir yılı kapsayan dönemler halinde değerlendirildiğinde de dergi kullanımları ile ilgili dağılımların hem toplu değerlendirmelere benzerlik gösterdiği hem de kendi aralarında benzer oldukları görülmektedir. BS'de tüm dönemlerde dergilerin %60-%64'ünden OSR'de ise %47-%51'inden sadece bir ile beş defa arasında makale sağlanmıştır. Tüm değerlendirmelerde az sayıda dergiden çok sayıda istek sağlandığı ve koleksiyondaki pek çok derginin çok az sayıda kullanıldığı görülmektedir. Hiç kullanılmayan dergilerin bu değerlendirmelere dahil olmadığı da göz önünde bulundurulursa koleksiyondaki

dergilerin büyük bir kısmının kullanım oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Koleksiyon geliştirme için az kullanılan ya da hiç kullanılmayan bu dergilerle ilgili verilerin mutlaka dikkate alınması ve bu dergilerin koleksiyonda tutulmasına gerek olup olmadığının düşünülmesi gerekmektedir.

BS'ye yapılan istekler için yarı-yaşam 10 yıl, OSR ve genel değerlendirme içinse 9 yıldır. BS'de en fazla istek beş yaşındaki, OSR ve genel değerlendirmede ise dört yaşındaki dergilerde yayımlanan çalışmalara yapılmıştır. OSR için yarı-yaşam ve en çok istek yapılan dergilerle ilgili bulguların BS'ye göre nispeten biraz daha genç olması OSR'nin kütüphane içi kullanım, BS'nin ise Türkiye'nin her tarafından gelen ve genelde insanların kendi kütüphanelerinde bulamadıkları ya da kendi imkânları ile erişemedikleri kaynaklar için yaptıkları belge sağlama istekleri olmasından kaynaklanmaktadır. Yine de OSR'nin yaş ile ilgili bulgularının beklenenden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum ULAKBİM'in ulusal bir bilgi merkezi olması ve sahip olduğu süreli yayınlar koleksiyonunun zenginliği ile açıklanabilir.

Genel olarak güncel makalelere daha çok istek yapılması beklenen bir sonuçtur ve literatürdeki pek çok çalışmada da benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir (Tsay, 1999; Wiley ve Chrzastowski, 2002; Schloegl ve Gorraiz, 2006). Almanya'daki bir belge sağlama merkezine yapılan istekler için yarı-yaşamın 8 yıl olduğu ve yeni makalelere daha çok istek yapıldığı (Schloegl ve Gorraiz, 2006), Illinois Konsorsiyum Kütüphanelerine yapılan belge sağlama isteklerinin değerlendirildiği çalışmada da güncel dergilerin daha çok kullanıldığı görülmüştür (Wiley ve Chrzastowski, 2002). Bulguları araştırmamızın bulgularından çok daha düşük olmakla birlikte, bir tıp kütüphanesindeki dergilerin kullanımının analiz edildiği çalışmada en fazla bir yaşındaki dergilerin kullanıldığı ve kullanılan dergilerin yarısının dört, %82'sinin ise 10 ve daha küçük yaşlarda olduğu görülmüştür (Tsay, 1999). Genel olarak pek çok çalışmada daha genç makalelerin daha çok kullanıldığı görülmektedir. Değerlerdeki farklılıklar ise daha önce de belirtildiği üzere bu araştırmadaki verilerin belge sağlama verileri olmasından ve ULAKBİM'in Türkiye'deki en zengin süreli yayınlar koleksiyonuna sahip ulusal bir bilgi merkezi olması nedeniyle çok geniş bir kullanıcı kitlesine hizmet veriyor olmasından kaynaklanmaktadır. Kullanıcılar kendi kütüphanelerinde bulamadıkları dergiler için bu Merkeze başvurmaktadırlar.

4.1.2. ULAKBİM Elektronik Dergi Veri Tabanları

ULAKBİM'in abone olduğu elektronik dergi veri tabanlarından 2002-2006 yılları arasında toplam 8420 farklı dergiden 785.468 makale indirilmiştir. Elektronik veri tabanları sayısındaki artış ve elektronik kaynakların kullanıcılar tarafından kabul görmesine paralel olarak veri tabanlarından indirilen makale sayılarında da yıldan yıla artış görülmektedir. ScienceDirect OnSite %61,5 kullanım ile ilk sırada gelmektedir ve diğer veri tabanları ile arasında oldukça yüksek bir kullanım farkı mevcuttur. Örneğin, kendisinden sonra gelen IEEE Xplore ile arasındaki fark yaklaşık %50 oranındadır. Sadece ULAKBİM'de değil tüm üniversitelerde kullanım sıklığı açısından ilk sırada olan ScienceDirect ile diğer veri tabanları arasındaki kullanım farkı dikkat çekicidir. ANKOS kullanım istatistiklerine göre ScienceDirect'ten indirilen makale sayısı toplam indirilen makale sayısının 2004'te %56'sını (Karasözen, 2006), 2005'te %49'unu (İstatistik Çalışma Grubu, 2006), 2006'da ise yaklaşık %53'ünü (Kullanım İstatistikleri Çalışma Grubu, 2007) oluşturmaktadır. ScienceDirect, sanat, sosyal bilimler, mühendislik, tıp ve temel bilimler gibi pek çok farklı disipline ait dergileri içermesi nedeniyle farklı kullanıcı gruplarının ilgisini çekmekte, bu durum kullanıma yansımaktadır. ScienceDirect dergilerinin kullanım sıklığı açısından diğer pek çok çalışmada da ilk sırada geldiği görülmektedir (Rusch-Feja ve Siebky, 1999). ABI/INFORM, IoP gibi veri tabanları ise daha özel kullanıcı gruplarına hitap ettiği için daha az kullanılmaktadır.

4.1.3. ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanları

ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost elektronik dergi veri tabanlarından indirilen makalelerin dergilere dağılımları ULAKBİM'le ilgili dağılımlarla benzerlik göstermektedir. Veri tabanlarından indirilen makalelerin büyük bir kısmı, veri tabanlarının koleksiyonlarındaki az sayıda dergiden indirilmekte ve kullanımlar belli dergiler üzerinde yoğunlaşmaktadır. ScienceDirect'ten indirilen yaklaşık 25 milyon makalenin yarısı veri tabanındaki dergilerin sadece %10'undan (208 dergi), SpringerLink'ten indirilen yaklaşık 1.700.000 makalenin yarısı dergilerin sadece

%5'inden (90 dergi), Wiley InterScience'dan indirilen yaklaşık bir milyon makalenin yarısı dergilerin %10'undan (45 dergi) ve EBSCOHost'tan indirilen yaklaşık bir milyon makalenin yarısı dergilerin %5'inden (483 dergi) indirilmiştir. Tüm veri tabanları için indirilen makaleler yıllara göre ayrı ayrı değerlendirildiğinde de benzer sonuçlar elde edilmektedir. Büyük ticaret anlaşmaları ile paket halinde alınan elektronik dergi veri tabanlarındaki dergilerin büyük bir kısmının kullanım oranının çok az olduğu görülmektedir. İndirilen makale sayısı çok fazla da olsa, çok az da olsa veri tabanlarındaki dergilerin sadece %5 ile %10'luk bir kısmı ihtiyacın yarısını karşılamaktadır. Örneğin ScienceDirect veri tabanının Türkiye'deki bütün üyelerinin yedi yıl boyunca indirdiği milyonlarca makalenin yarısı sadece 208 dergiden indirilmiştir.

Dağılımların ULAKBİM ile ilgili dağılımlara benzerlik göstermesi basılı koleksiyonda da elektronik koleksiyonda da dergilerin büyük bir kısmının çok az kullanıldığını ve az sayıda derginin kullanıcı ihtiyaçlarının büyük bir kısmını karşıladığını göstermektedir.

4.2. DERGİLERLE İLGİLİ DAĞILIMLAR

Bu kısımda ULAKBİM'de kullanılan ve ULAKBİM'in abone olduğu elektronik dergi veri tabanlarından makale indirilen dergilerin ve ülkemizdeki üyelerin makale indirdikleri ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost elektronik veri tabanlarındaki dergilerin dağılımları ile ilgili bulguları tartışılmakta ve yorumlanmaktadır.

4.2.1. Dağılımlar ve Bradford Yasasına Uyum

Bu kısımda istek sağlanan ya da makale indirilen dergi dağılımlarının Bradford Yasasına uyumu ile ilgili bulgular tartışılmakta ve yorumlanmaktadır.

4.2.1.1. ULAKBİM Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi ve Elektronik Dergi Veri Tabanları

BS istekleri 8080, OSR istekleri 5501, isteklerin tamamı ise 8935 farklı dergiden sağlanmıştır. İsteklerin büyük bir kısmı az sayıda çekirdek dergiden sağlanmış, birçok dergi ise çok az kullanılmıştır. Tüm değerlendirmeler için isteklerin %50'sini BS'de dergilerin yaklaşık %5'i, OSR'de yaklaşık %4'ü ve genel değerlendirmede %3'ü karşılamıştır. Bulgular literatürdeki pek çok çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir (Urquhart ve Bunn, 1959; Kurth, 1962; aktaran: Bensman, 2005a; Wiley ve Chrzastowski, 2002; Tonta ve Ünal, 2005). Urquhart'ın çalışmasında isteklerin yarısının yaklaşık 350 dergiden, %80'inin 1200 dergiden karşılandığı (Urquhart ve Bunn, 1959), NLM'de yapılan çalışmada ise isteklerin tamamının koleksiyondaki toplam dergi sayısının sadece %12'sinden karşılandığı görülmüştür (Kurth, 1962; aktaran: Bensman, 2005a). Illinois Konsorsiyum Kütüphaneleri (Wiley ve Chrzastowski, 2002) ve ULAKBİM belge sağlama isteklerine ait iki yıllık verilerin (Tonta ve Ünal, 2005) dergilere dağılımının araştırıldığı daha önceki çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiş ve isteklerin büyük bir kısmının az sayıda çekirdek dergiden sağlandığı görülmüştür.

İsteklerin sağlandığı dergiler yaklaşık olarak eşit istek içeren üç bölgeye ayrıldığında, bölgelerdeki dergi sayılarının birbirinden çok farklı olduğu ve ilk bölgedeki çok az sayıdaki çekirdek derginin isteklerin üçte birini karşıladığı görülmektedir. Örneğin BS için ilk bölgedeki 184 derginin (%2,3), ikinci bölgedeki 576 derginin (%7,1) ve üçüncü bölgedeki 7320 derginin de (%90,6) karşıladığı istek sayıları aynıdır. OSR isteklerinin üçte birini karşılayan çekirdek dergi sayısı ise sadece 97'dir (%1,8). ULAKBİM'deki toplam BS ve OSR isteklerinin üçte biri ise 127 (%1,4) dergiden karşılanmıştır. OSR'de hem isteklerin tamamının sağlandığı dergi sayısı hem de isteklerin üçte birini karşılayan çekirdek dergi sayısı BS'ye göre daha azdır. OSR çekirdek dergi sayısı (97) BS çekirdek dergi sayısının (184) yaklaşık yarısı kadardır. Daha önce de belirtildiği üzere BS'ye Türkiye'nin her tarafından ve özellikle akademik sektörden istek gelmektedir. ULAKBİM'in zengin ve 1983 yılına kadar giden bir süreli yayın koleksiyonu vardır. Birçok üniversite kütüphanesinin ULAKBİM kadar zengin ve eskiye giden bir dergi koleksiyonu olmadığından ve kullanıcılar kendi kütüphanelerinde bulamadıkları istekler

için BS'ye başvurduklarından, BS'de kullanılan dergi sayısı OSR'de kullanılanlardan daha yüksektir.

Dönemlere göre dergi dağılımlarına bakıldığında BS ve OSR için dergi dağılımlarının çok benzer olduğu görülmektedir. Değerlendirmeler beş ya da üç yıl üzerinden yapılırsa da bir yıl üzerinden yapılırsa da dergi kullanım sıklıkları ile ilgili dağılımlar değişmemektedir. Toplu değerlendirmelerde olduğu gibi dönemlere göre değerlendirmelerde de OSR'de BS'ye göre daha az sayıda dergiden daha çok sayıda istek sağlanmıştır.

ULAKBİM'in abone olduğu elektronik dergi veri tabanlarından indirilen makalelerin dergi dağılımlarına bakıldığında ise, indirilen dergi sayıları çok farklı olmasına rağmen, tüm veri tabanları için indirilen makalelerin dergilere dağılımlarının benzerlik gösterdiği ve makalelerin büyük bir kısmının az sayıda dergiden indirildiği görülmektedir. Tüm veri tabanlarından indirilen toplam makale sayısının %50'si dergilerin %4'ünden (374) indirilmiştir. Veri tabanlarına göre ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise indirilen makalelerin yarısı dergilerin yaklaşık %5 ile %10'undan indirilmiştir. Bölgelerdeki dergi dağılımları BS ve OSR dağılımlarına benzerlik göstermektedir ve elektronik dergiler için de basılı dergiler için de kullanımın belli dergiler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Kullanıcıların bilimsel dergilerde yayımlanan makalelere yaptıkları isteklerin ya da indirdikleri makalelerin büyük bir kısmı dergi koleksiyonunda yer alan nispeten az sayıda çekirdek dergiden karşılanmaktadır.

Bölgelerdeki dergi dağılımları Bradford Yasasına uygunluk göstermemektedir. İsteklerin önemli bir kısmını karşılayan ilk bölgedeki çekirdek dergi sayıları Yasaya göre olması gereken sayılardan nispeten biraz daha yüksektir. Dağılımların Yasaya uymaması ULAKBİM'de ülke çapındaki tüm kullanıcılardan çok çeşitli konularda gelen isteklerin karşılanması ile açıklanabilir.

4.2.1.2. ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanları

Ülkemizdeki üyelerin 2001-2007 yılları arasında ScienceDirect veri tabanından indirdikleri makaleler toplam 2097 farklı dergiden, 2004-2007 yılları arasında SpringerLink veri tabanından indirdikleri makaleler 1779 farklı dergiden, 2003-2006 yılları arasında Wiley InterScience veri tabanından indirdikleri makaleler 470 farklı dergiden ve 2005-2007 yılları arasında EBSCOHost veri tabanından indirdikleri makaleler 8902 farklı dergiden indirilmiştir. EBSCOHost derleme bir veri tabanı olduğu için makalelerin indirildiği dergi sayısı diğer veri tabanlarına göre çok daha fazladır. İsteklerin üçte biri ScienceDirect'te sadece 105 dergiden (%5), SpringerLink'te 39 dergiden (%2,2), Wiley InterScience'da 21 dergiden (%4,5), EBSCOHost'ta ise 201 (%2,3) dergiden indirilmiştir. Wiley InterScience'da diğer veri tabanları ile karşılaştırıldığında ilk bölgedeki çekirdek dergi sayısının çok az olduğu düşünülebilir. Fakat bu veri tabanında hem çekirdek dergi sayısı yüzdesi hem de kullanılan toplam dergi sayısı (470) diğerlerinden daha düşüktür. ScienceDirect dergilerinin kullanım istatistikleri, ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesinde yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermekte ve kullanılan ScienceDirect dergilerinin ODTÜ'de %14'ü, Hacettepe'de %15'i makalelerin üçte ikisini karşılamaktadır (Batı, 2006; Al ve Tonta 2007). Bir diğer çalışmada ise kullanılan ScienceDirect dergilerinin %12'si indirilen makalelerin yaklaşık yarısını karşılamaktadır (Hamaker, 2003). Katalonya Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu üyelerinin elektronik dergi kullanımlarının analiz edildiği bir çalışmada, Wiley InterScience dergilerinin kullanımı ile ilgili sonuçlar, çalışmamızdan elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir (Urbano ve diğerleri, 2004).

Tüm veri tabanları için isteklerin büyük bir kısmını karşılayan çekirdek dergi sayılarının az sayıda olması ve elektronik dergi paketlerindeki dergilerin büyük bir kısmının kullanım oranlarının düşük olması “büyük ticaret” ya da “kârlı iş” olarak adlandırılan anlaşmaların kütüphaneler açısından amacı ne kadar karşılayıp karşılamadığının bir göstergesidir. Örneğin hem ülkemizde hem de diğer ülkelerde yüksek kullanım oranına sahip olan ve koleksiyonunda 2000'den fazla elektronik dergi bulunan ScienceDirect veri tabanındaki dergilerin %82'sinin kullanım oranının oldukça düşük olduğu ve veri

tabanının koleksiyonundaki 105 dergiden de, 1719 dergiden de yaklaşık olarak aynı sayıda makale indirildiği görülmektedir. Diğer veri tabanları için de kullanım oranları farklı değildir. Bulgular kütüphanelerin ya da konsorsiyumların, paket halinde alınıyor olsa bile, elektronik dergi veri tabanlarındaki dergilerin kullanımları ile ilgili çalışmaları yapmalarının ve sonuçları anlaşmalarda mutlaka kullanmalarının gerekliliğini çok açık bir şekilde göstermektedir. Verilerin hem tüm Türkiye genelini hem de uzun dönemli kullanımları yansıtıyor olması bulgularımızın sonuçlarını güçlü ve geçerli kılmaktadır. Belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise tüm üyelerin veri tabanlarını aynı oranda kullanmadığı, bazı üniversitelerin kullanım oranlarının çok düşük olduğu ve veri tabanlarının yoğun olarak az sayıdaki belli başlı üniversiteler tarafından kullanıldığıdır. Kütüphaneler ya da konsorsiyumlar, az kullanılan ya da hiç kullanılmayan dergilerin paketlerden çıkarılması konusunda yayınevlerine karşı ısrarcı davranmalıdırlar. Anlaşmalar kullanılsa da kullanılmasa da tüm elektronik dergi paketinin alınması şeklinde değil, çok kullanılan dergilerin belirlenip mutlaka pakette bulunması, az kullanılanların ya da kullanılmayanların ise çıkarılması şeklinde yapılmalı ve fiyatlandırmalar da bu doğrultuda yapılandırılmalıdır.

Elektronik dergi veri tabanları için de dağılımların Bradford Yasasına uymadığı görülmektedir. Verilerin tüm Türkiye genelindeki pek çok farklı üniversite ve bölümden gelmesinin dağılımın Yasaya uygunluğunu olumsuz etkilediği düşünülebilir.

4.2.2. Dağılımların 80/20 Kuralına ve Price Yasasına Uyumu

Araştırmamızdaki toplu değerlendirme sonuçlarının genel olarak 80/20 Kuralına ve Price Yasasına uymadığı görülmektedir. 2006 yılı verilerine göre ANKOS'ta ScienceDirect, SpringerLink ve Wiley InterScience dergilerinden indirilen makalelerin %80'ini sırasıyla dergilerin %30'u, %27'si ve %17'si, ODTÜ'de ise %21'i, %23'ü ve %10'u karşılamıştır (Özen, 2007). Çalışmamızın bulgularına göre ise ScienceDirect dergilerinin %29'u, SpringerLink dergilerinin %19'u ve Wiley InterScience dergilerinin ise %31'i bu veritabanlarından indirilen makalelerin %80'ini karşılamaktadır. İşletme ve yönetim konusundaki dergileri içeren Emerald Management Xtra (EMX) koleksiyonundan indirilen dergilerin 80/20 Kuralına uygunluğunun araştırıldığı

çalışmalarda da dağılımların Kurala uymadığı grlmştir (Evans ve Peters, 2005; Urbano ve diğerleri, 2004). Araştırmamızdaki tüm değerlendirmeler en az bir defa kullanılan tüm dergiler üzerinden yapılmıştır. Eğer Yasaya uygunluk ULAKBİM’deki ya da veri tabanlarındaki kullanılsın ya da kullanılsın tüm dergiler üzerinden yapılsaydı sonuçlar 80/20’ye daha yakın ya da daha farklı olabilirdi. Bir kütüphanedeki ödünç verilen materyallerin 80/20 Kuralına uygunluğunun araştırıldığı ve sonuçların Yasaya uygun bulunduğu bir çalışmada, değerlendirilen verilerin ödünç verilsin ya da verilmesin kütüphanedeki bütün materyaller üzerinden yapıldığı, değerlendirmeler sadece ödünç verilenler üzerinden yapılırsa sonucun 80/44 olacağı belirtilmektedir (Britten, 1990).

Dağılımlar Yasaya ve 80/20 Kuralına tam olarak uymasalar da, tüm değerlendirmeler için ortak nokta az sayıda dergiden çok sayıda makale karşılandığı ve kullanımın belli dergiler üzerinde yoğunlaştığıdır. Daha önce de belirtildiği üzere, verilerin tüm Türkiye’yi kapsamaması ve dolayısıyla pek çok farklı kişinin farklı amaçlarla makale indirmesi ya da istek yapması, belge sağlama verileri olması, belli bir konu ya da kurumu kapsamaması dağılımların Yasaya ya da Kurala uymamasının nedenleri olarak gösterilebilir kanısındayız.

4.2.3. Çekirdek Dergiler

Bu kısımda çekirdek dergilerle ilgili genel değerlendirme sonuçları ve çekirdek dergilerin kullanım sıklığı ile etki faktörü, toplam atıf sayısı, yarı-yaşamı arasındaki ilişkilerle ilgili istatistikî sonuçlara yönelik bulgular tartışılmakta ve yorumlanmaktadır.

4.2.3.1. ULAKBİM

ULAKBİM’de isteklerin büyük bir kısmını karşılayan çekirdek dergi sayıları genel değerlendirme için 127 (%1,4), BS için 184 (%2,3) ve OSR için 97’dir (%1,8).

BS’de kullanılan çekirdek dergiler için “kullanım sayısı” ile “etki faktörü” ve “kullanım sayısı” ile “toplam atıf sayısı” arasında ilişki yoktur. OSR’de kullanılan çekirdek

dergiler için de “kullanım sayısı” ile “etki faktörü” arasında ilişki yoktur. “Kullanım sayısı” ile “toplam atıf sayısı” arasında ise düşük bir ilişki vardır. Dergilerin Birimlerdeki kullanım sayısına göre sırası ile JCR 2004’ten alınan etki faktörüne göre sırası arasında bir ilişki yoktur. Kullanım sayısına göre sıra ile toplam atıf sayısına göre sıra arasında ise düşük bir ilişki vardır.

Kullanım sayısı ve etki faktörü arasındaki ilişki ile ilgili bulgular literatürdeki bazı çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Britanya Ulusal Ödünç Verme Kütüphanesinde kullanılan dergilerin kullanım sıklıklarına göre sırası ile aynı dergilerin atıf sıklıklarına göre sırası arasında düşük bir ilişki bulunmuştur (Scales, 1976). Cooper ve McGregor’un (1994) çalışmasında dergi kullanım sıklıkları ile etki faktörü arasında negatif rastgele bir ilişki bulunmuş ve koleksiyon geliştirmede atıf yerine kullanım verilerinin dikkate alınması gerektiği önerilmiştir. İki yıllık ULAKBİM belge sağlama isteklerinin değerlendirildiği bir çalışmada da etki faktörü ve toplam atıf sayısı ile dergi kullanım sıklıkları arasında ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tonta ve Ünal, 2005). Almanya’daki bir belge sağlama merkezine yapılan isteklerle ilgili çalışmada dergi atıf verileri ile kullanım sıklıkları arasında düşük bir ilişki bulunmuş ve en çok istek yapılan ilk 100 dergi ile SCI JCR’daki ilk 100 derginin birbirine benzemediği görülmüştür (Schloegl ve Gorraiz, 2006).

Etki faktörüne alternatif olarak geliştirilen “okuma faktörü”, “kullanım etki faktörü” gibi ölçümlerle etki faktörü arasındaki ilişkilerin araştırıldığı çalışmalarda da etki faktörü ile yeni ölçümler arasında ilişki bulunamamıştır (Darmoni ve diğerleri, 2002; Bollen ve diğerleri, 2005). ISI etki faktörü gibi hesaplanan fakat atıf yerine indirme verilerinin kullanıldığı bir ölçümle hesaplanan kullanım etki faktörü ile ISI etki faktörü arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (Bollen ve Van de Sompel, 2008). 2003-2005 yılları arasında Kaliforniya Eyalet Üniversitesi kütüphanelerinden indirilen makale verilerinin kullanıldığı araştırmada, “kullanım etki faktörü” ile ISI “etki faktörü” karşılaştırılmış ve negatif ilişki bulunmuştur.

Her iki Birim için de “kullanım sayısı” ile “etki faktörü” arasında bir ilişki olmaması, bir derginin etki faktörünün yüksek olmasının, o derginin çok kullanılan bir dergi olacağı anlamına gelmediğini göstermektedir. Dergilerle ilgili değerlendirmelerde ya da

dergi seçimlerinde etki faktörünün dikkate alınmasının çok doğru olmadığı, kullanımın daha belirleyici olduğu sonucuna varılabilir. OSR için toplam atıf sayısı ile kullanım sayısı arasında düşük bir ilişki bulunmuş olsa da, toplam atıf sayısı da dergi değerlendirmeleri açısından belirleyici bir kriter değildir. Ayrıca toplam atıf sayısı ve etki faktörü birbirleriyle ilişkili değerler olduğu için benzer sonuçlara varılması normaldir. Değerlerin kendileri arasında ilişki olmadığı gibi, değerlere göre oluşturulan sıralamalar arasında da ilişki olmaması beklenen bir sonuçtur. Toplam atıf sayısı sırası ile kullanım sırası arasındaki ilişki de oldukça zayıftır. JCR'nin etki faktörü ya da toplam atıf sayısı sıralamasında ilk sıralarda yer alan dergilerin kullanım sayısına göre sıralamada da ilk sıralarda yer aldıklarını genelde söylemek mümkün değildir.

BS'de kullanılan çekirdek dergiler için kullanıma göre hesaplanmış yarı-yaşam açısından çekirdek dergilerle isteklerin sağlandığı tüm dergiler açısından bir farklılık yoktur (10 yıl). BS çekirdek dergileri için atıfa göre hesaplanmış yarı-yaşam (7,8 yıl) ile kullanıma göre hesaplanmış yarı-yaşam (10 yıl) arasında orta düzeyde bir ilişki vardır. OSR çekirdek dergilerinin yarı-yaşamı (7,6 yıl) OSR'de kullanılan tüm dergilerin yarı-yaşamından (9 yıl) daha düşüktür. OSR çekirdek dergilerinin yarı-yaşamı BS çekirdek dergilerinden biraz daha düşüktür. BS'ye kullanıcıların genelde kendi kütüphanelerinde bulamadıkları makaleler için başvurduklarını ve kullanıcı kitlesinin daha geniş olduğunu varsayar ve OSR'deki kullanımı normal bir kütüphane içi kullanım olarak değerlendirirsek, BS'deki yarı-yaşam ortalamasının biraz daha yüksek olması normal bir sonuçtur. OSR çekirdek dergileri için de atıfa göre hesaplanmış yarı-yaşam ile kullanıma göre hesaplanmış yarı-yaşam arasında ilişki vardır. Hem BS'de hem de OSR'de yeni yayımlanmış makalelerin istek ve atıf alma oranı, yayımlanma tarihi daha eski olan makalelere oranla daha yüksektir.

ULAKBİM'de her iki Birimde de sık kullanılan dergilerin birçoğu ortaktır. BS, OSR ve genel değerlendirme için ortak çekirdek dergi sayısı 85'tir. OSR'de kullanılan çekirdek dergilerin hemen hemen tamamı BS çekirdek dergileri içinde yer almaktadır. Aynı zamanda çekirdek dergilerin kullanım sıklıkları da benzerlik göstermektedir ve aralarında ilişki vardır. *Lancet*, *New England Journal of Medicine*, *Cancer* gibi çok kullanılan dergilerin birçoğu daha önce yapılmış diğer pek çalışmada da ilk sıralarda yer almaktadır (Salaün ve diğerleri, 2000; Schloegl ve Gorraiz, 2006; Tsay 1999; Scales

1976). Güney Kaliforniya Üniversitesinde bir tıp kütüphanesindeki dergilerin basılı ve elektronik kopyalarının kullanımlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada kullanımın yarıdan fazlasını karşılayan 39 derginin (%20) 25'ini aynı dergiler oluşturmaktadır ve kullanılan basılı dergilerin 21'i, elektronik dergilerin 20'si ULAKBİM'de en çok kullanılan dergilerle (Tablo 22) aynıdır (Morse ve Clintworth, 2000). Garfield'in (1972, s. 532-533) çalışmasındaki Science Citation Index tarafından dizinlenen dergilerdeki makalelerin kaynakçalarında yer alan ve atıfların %50'sini karşılayan 152 derginin de 21'i ULAKBİM'de en çok kullanılan dergiler arasında yer almaktadır (Tablo 22). *Journal of Urology*, *New England Journal of Medicine*, *Lancet*, *Radiology*, *Cancer*, *American Journal of Roentgenology* gibi çok kullanılan dergiler Garfield'in çalışmasında da en çok atıf alan dergiler arasında yer almaktadır.

Çekirdek dergilerin birçoğu tüm dönemler için ortaktır ve kullanım sıklıkları benzerlik göstermektedir. Bir dönemde çok kullanılan dergilerin birçoğu diğer dönemlerde de çok kullanılmaktadır. Bazı dergilerin hem her iki Birimde hem de yıllık ya da toplu değerlendirmelerde çok kullanıldığı görülmektedir.

4.2.3.2. ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost Elektronik Dergi Veri Tabanları

ScienceDirect çekirdek dergilerinin kullanım sayısı ile etki faktörü ve kullanım sayısı ile toplam atıf sayısı arasında düşük bir ilişki vardır. Dergilerin indirilen makale sayılarına göre sıraları ile etki faktörüne göre sıraları arasında ilişki yoktur. Fakat indirilen makale sayılarına göre sıraları ile toplam atıf sayısına göre sıraları arasında düşük bir ilişki vardır. EBSCOHost çekirdek dergileri için de benzer sonuçlar elde edilmiştir. SpringerLink ve Wiley InterScience çekirdek dergileri için kullanım ile etki faktörü, toplam atıf sayısı ve bu değerlere göre oluşturulmuş sıralar arasında ilişki yoktur. Bu bulgular literatürdeki bazı çalışmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir (Duy ve Vaughan, 2006).

Tüm veri tabanları için hem toplu değerlendirmelerde hem de yıl bazında yapılan değerlendirmelerde çekirdek dergilerin pek çoğunun aynı olduğu ve kullanım sıklıklarının da benzer olduğu görülmektedir. Birbirini takip eden yıllar için

benzerliklerin ve ilişki katsayılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Academic Press IDEAL veri tabanındaki elektronik dergilerin NorthEast Araştırma Kütüphaneleri Konsorsiyumu üyeleri tarafından kullanımının analiz edildiği bir çalışmada da, 2000 ve 2001 yıllarında kullanılan dergilerin indirilen makale sayısına göre sıraları arasında çok yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür (Davis, 2002).

ScienceDirect dergilerinin tüm Türkiye genelindeki kullanımı ile ilgili sonuçlar üniversite bazında yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Veri tabanının 2001-2004 yılları arasında ODTÜ'deki (Batı, 2006), 2002-2006 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi'ndeki (Al ve Tonta, 2007) kullanımının incelendiği çalışmalar da az sayıda dergiden çok sayıda istek sağlandığını, kullanımın belli dergiler üzerinde yoğunlaştığını göstermiştir. Türkiye genelinde en çok kullanılan 29 ScienceDirect dergisinin 11'i 2001-2004 yılları arasında ODTÜ'de, 9'u ise 2002-2006 yılları arasında Hacettepe Üniversitesinde en sık kullanılan 30 ScienceDirect dergisi içerisinde yer almaktadır. Hacettepe Üniversitesi için; etki faktörü ile kullanım arasında oldukça zayıf bir ilişki bulunmuştur. Yıllara göre çekirdek dergilerin kullanım sıraları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Özellikle birbirini takip eden yıllardaki korelasyon daha yüksektir (Al ve Tonta, 2007). En çok kullanılan EBSCOHost dergilerinin 7'si 2000-2004 yılları arasında ODTÜ'de de en sık kullanılanlar arasında yer almaktadır (Batı, 2006).

4.3. URQUHART YASASI

Araştırmamızda Türkiye'de ilk defa dergilerin "kütüphane ötesi kullanım"larının, bu dergilerin "kütüphane içi kullanım"larına benzer olduğunu ve kütüphane ötesi ve kütüphane içi kullanımın "toplam" kütüphane kullanımının bileşenleri olduğunu ifade eden Urquhart Yasası test edilmiş ve doğrulanmıştır. Literatürde Yasanın geçerliliği ile ilgili yapılmış araştırma sayısı oldukça azdır. Öte yandan, Elsevier ScienceDirect, SpringerLink ve Wiley InterScience elektronik dergi paketlerindeki dergilerin ULAKBİM'deki yerel kullanımlarıyla ülkemizdeki konsorsiyum üyesi bütün kütüphanelerin kullanımlarının karşılaştırıldığı bu çalışma, bildiğimiz kadarıyla,

elektronik dergilerin konsorsiyal kullanımının Urquhart Yasasına uyduğunun saptandığı ilk çalışmadır. Bu nedenle araştırmamızdan elde edilen sonuçlar hem ülkemizde bu konuda ve bu ölçekte yapılmış ilk çalışma hem de Urquhart Yasasının ulusal elektronik dergi kullanım verileri üzerinde test edildiği büyük ölçekli ilk çalışma olması nedeniyle önem taşımaktadır.

ScienceDirect, SpringerLink ve Wiley InterScience veri tabanlarındaki dergilerin üniversitelerdeki kullanım sıklıkları ile aynı dergilerin ULAKBİM BS ve OSR'deki kullanım sıklıkları arasında ilişki bulunmuştur. Ayrıca ULAKBİM hariç tüm Türkiye'nin ScienceDirect dergileri kullanım sıklıkları ile ULAKBİM'in kendi sunucularından gelen ScienceDirect OnSite dergileri kullanım sıklıkları arasında yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Türkiye'deki toplam kullanımın yarıdan fazlasını karşılayan ScienceDirect dergileri ile SpringerLink ve Wiley InterScience dergilerinin ülke genelindeki kullanımı ile ULAKBİM'deki kullanımları arasındaki ilişkiler dergilerin ULAKBİM'deki kullanım sıklıklarının tüm Türkiye'deki kullanım sıklıklarına benzer olduğunu ve değerlendirme sonuçlarımızın Urquhart Yasasına uygun olduğunu göstermektedir.

Üniversitelerin kullanım istatistikleriyle ULAKBİM'in yerel kullanım istatistikleri arasında gözlenen anlamlı ilişkilerin sadece veri tabanı bazında değil dergi bazında da değerlendirilmesi gerekmektedir. Dergilerin üniversitelerdeki kullanımı yerel kullanım, ULAKBİM'deki kullanımı ise genel kullanımın bir göstergesidir. Çalışmamızdan çıkan sonuçlara göre bu iki tür kullanım birbiriyle doğru orantılıdır ve toplam kullanımın bir göstergesidir.

Birçok üniversitenin dergi kullanım sıklıkları ile aynı dergilerin ULAKBİM'deki kullanım sıklıkları arasında ilişki vardır. İlişki çıkmayan üniversiteler içinse yeni kurulmuş, vakıf ya da devlet üniversitesi gibi genellemeler yapmak mümkün değildir. Aralarında yeni kurulmuş, indirdikleri makale sayısı oldukça düşük üniversiteler olduğu kadar, indirilen makale sayısı açısından ilk sıralarda yer alan Türkiye'nin büyük ve saygın üniversiteleri de yer almaktadır.

ULAKBİM'in zengin süreli yayınlar koleksiyonuna sahip ulusal bir bilgi merkezi olduğu ve Türkiye'nin her yerinden kullanıcılara belge sağlama hizmeti sunduğu göz önünde bulundurulursa, dergilerin ULAKBİM'deki kullanımının aslında Türkiye genelindeki kullanımının bir göstergesi olduğunu söylemek yanlış olmaz. Nitekim çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlar da bu genellemeyi doğrulamaktadır. Daha önce de değinildiği gibi, Urquhart Yasasının formüle edilmesi ve eski adıyla Ulusal Fen ve Teknoloji Ödünç Verme Kütüphanesi (NLL), yeni adıyla Britanya Ulusal Kütüphanesi Belge Sağlama Merkezi'nin (BLDSC) kurulması da benzer bir çalışmaya dayanmaktadır. Urquhart, 1956 yılında SML'den sağlanan ödünç verme isteklerini analiz etmiş ve bir derginin SML'den ödünç alınma sayısı ile, aynı derginin Britanya Süreli Yayınlar Toplu Kataloğundaki (BUCOP) kütüphane mevcutları arasında olması arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dergilerin SML'deki kullanımının Birleşik Krallık'taki kullanımını yansıttığı, SML'de çok kullanılan dergilerin diğer kütüphanelerde de çok kullanıldığı ve mevcut olduğu, az kullanılanların ise kullanım ile doğru orantılı olarak az sayıda kütüphanede olduğu görülmüştür (Urquhart, 1959a). Urquhart'ın bu çalışmasından sonra Chicago Üniversitesinde ve Newcastle Üniversitesinde benzer araştırmalar yapılmış ve Urquhart'ın bulgularına benzer bulgular elde edilmiştir (Fussler ve Simon, 1969; aktaran Bensman, 2005a; Urquhart ve Urquhart, 1976; aktaran: Bensman 2005d). Yukarıda da vurgulandığı gibi, bu araştırmada Urquhart Yasasının sadece basılı dergilerin kullanımı açısından değil konsorsiyal ortamda elektronik dergilerin kullanımı açısından da geçerli olduğu görülmüştür.

4.4. ÖZET

Bu bölümde; ULAKBİM'in Belge Sağlama, Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimi ve erişim sağladığı elektronik veri tabanları ile ilgili veriler ile ülkemizdeki üye kütüphanelerin ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost elektronik dergi veri tabanlarından indirdikleri makalelerle ilgili veriler değerlendirilmiştir. Hem ULAKBİM ile ilgili değerlendirmelerde hem de elektronik veri tabanları ile ilgili tüm değerlendirmelerde isteklerin ya da indirilen makalelerin

büyük bir kısmı az sayıda çekirdek dergiden sağlanmaktadır. Veriler birer yıllık dönemler halinde değerlendirildiğinde de dergi dağılımları benzerlik göstermekte ve kullanım belli çekirdek dergiler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sonuçlar “ULAKBİM koleksiyonunda ve elektronik dergi veri tabanlarında yer alan nispeten az sayıda ‘çekirdek’ dergi kullanıcı isteklerinin büyük bir kısmını karşılamaktadır” hipotezimizi doğrulamaktadır. ULAKBİM’de dergilerin yaklaşık yarısı sadece bir ile beş defa arasında kullanılmıştır. Dağılımlar Bradford Yasasına, 80/20 Kuralına ve Price Yasasına uymamaktadır.

Genelde tüm değerlendirmeler için çekirdek dergilerin kullanım sıklıkları ile etki faktörü ve toplam atıf sayısı arasında ve dergilerin sağlanan makale sayısına göre sıraları ile etki faktörüne ve toplam atıf sayısına göre sıraları arasında ilişki yoktur. Sadece birkaç değerlendirme için düşük düzeyde bir ilişki vardır. Sonuçlar “‘Etki faktörü’ ile ‘toplam atıf sayısı’ yüksek olan dergiler daha sık kullanılmaktadır” hipotezimizi desteklememektedir.

BS çekirdek dergileri için kullanıma göre hesaplanmış yarı-yaşam ortalaması OSR çekirdek dergilerinden daha uzundur. BS kullanıcıların kendi kütüphanelerinde bulamadıkları makaleler için yaptıkları isteklere cevap verdiği için, OSR ise kütüphane içi kullanımı yansıttığından sonuçlar normaldir. Tüm değerlendirmelerde çekirdek dergiler için JCR’den alınan ve atıf sayısına göre hesaplanan yarı-yaşam ortalaması yaklaşık 6 ile 8 yıl arasında değişmektedir. Güncel makaleler hem daha çok kullanılmakta hem de daha çok atıf almaktadır. “Belge sağlama ve kütüphane içi kullanım isteklerinin büyük bir kısmı dergilerin son yıllarda yayımlanan güncel sayılarından karşılanmaktadır” hipotezimiz doğrulanmıştır.

Çekirdek dergilerin birçoğu ortaktır. BS, OSR ve veri tabanları için hem toplu değerlendirmelerle birer yıllık veriler hem de birbirini takip eden dönemler arasındaki ortak çekirdek dergi yüzdeleri oldukça yüksektir ve kullanım sıraları arasında genelde yüksek düzeyde güçlü bir ilişki vardır. “Belge sağlama isteklerinin karşılandığı çekirdek dergi listesinde yer alan dergiler ile kütüphane içi kullanım isteklerinin karşılandığı çekirdek dergi listesinde yer alan dergiler birbirine benzemektedir” şeklinde ifade ettiğimiz hipotezimiz desteklenmiştir.

ScienceDirect, SpringerLink ve Wiley InterScience veri tabanındaki dergilerin üniversitelerdeki kullanım sıklıkları ile ULAKBİM'deki kullanım sıklıkları arasında ilişki vardır. Dergilerin ULAKBİM'deki kullanımları tüm Türkiye'deki kullanımlarını yansıtmaktadır. “Dergilerin ULAKBİM'deki kullanım sıklıkları, bu dergilerin Türkiye'deki toplam kullanım değerinin bir göstergesidir” şeklinde ifade ettiğimiz hipotezimiz doğrulanmıştır.

Araştırmamızda Türkiye'deki tüm üniversitelerin dergi kullanımları ile ilgili önemli bulgular elde edilmiştir. Bu araştırmada ulusal düzeyde büyük ölçekli verilerin analiz edilmesi, verilerin değerlendirildiği yıl aralığının geniş olması, verilerin ülkemizdeki en yüksek kullanım oranına sahip önemli veri tabanlarından ve en zengin süreli yayınlar koleksiyonuna sahip ulusal bir merkez olan ve belge sağlama hizmeti sunan ULAKBİM'den gelmesi araştırma sonuçlarını önemli ve güvenilir kılmaktadır. Bulgular ülkemizde kullanılan basılı ve elektronik dergiler, dergi kullanımları, yaşları, bibliyometrik yasalara ve dergileri değerlendirmede kullanılan kriterlere uygunlukları, kütüphane içi ve kütüphane ötesi kullanımları arasındaki ilişkiler konusunda önemli bilgiler sağlamaktadır. Bu bulgular konsorsiyal koleksiyon geliştirme ve politika oluşturma çalışmalarında, yayınevleri ile yapılan lisans anlaşmalarında mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızda koleksiyon geliştirme ve koleksiyon yönetiminde kullanılmak üzere belge sağlama, kütüphane içi kullanım ve elektronik dergi veri tabanları kullanım istatistikleri değerlendirilmiştir. Koleksiyondaki dergilerin kullanım oranları ve kullanımın büyük bir kısmının az sayıda çekirdek dergiden karşılanıp karşılanmadığı, çekirdek dergilerin yıldan yıla değişip değişmediği, belge sağlama isteklerinin karşılandığı çekirdek dergilerle kütüphane içi kullanım isteklerinin karşılandığı çekirdek dergilerin ne kadarının ortak olduğu, etki faktörü ve toplam atıf sayısı yüksek olan dergilerin daha sık kullanılıp kullanılmadığı, dergilerin yaş dağılımları araştırılmıştır. ULAKBİM’de kullanılan dergilerin kullanım sıklıkları ile aynı dergilerin konsorsiyum kapsamında Türkiye’deki tüm üniversitelerdeki kullanım sıklıkları karşılaştırılmıştır.

5.1. SONUÇ

ULAKBİM’de hem basılı dergilerden hem de elektronik dergi veri tabanlarından az sayıda çekirdek dergiden çok sayıda istek sağlanmıştır. Aynı şekilde konsorsiyum kapsamında abone olunan elektronik dergi veri tabanlarından indirilen makalelerin büyük bir kısmı veri tabanlarındaki çok az sayıda çekirdek dergiden indirilmiştir.

ULAKBİM Belge Sağlama ve Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimlerinde kullanılan çekirdek dergilerin büyük bir kısmını aynı dergiler oluşturmaktadır.

Genel olarak tüm değerlendirmeler için isteklerin sağlandığı çekirdek dergilerin kullanım sıklıkları ile etki faktörü, toplam atıf sayısı gibi bibliyometrik göstergeler arasında ilişki yoktur.

Hem ULAKBİM hem de elektronik veri tabanları için çekirdek dergilerin birçoğu tüm yıllarda ortaktır.

Belge Sağlama Hizmetleri Birimine yapılan istekler için yarı-yaşam 10 yıl, Okuyucu Salonu Referans Hizmetleri Birimine yapılan istekler için 9 yıldır. Belge sağlamada en fazla istek beş, kütüphane içi kullanımda ise dört yaşındaki çalışmalara yapılmaktadır. Birimlerdeki çekirdek dergiler için atıfa göre hesaplanmış yarı-yaşam ile kullanıma göre hesaplanmış yarı-yaşam arasında ilişki vardır. Birimlerde daha güncel makalelere daha çok istek yapılmaktadır.

Konsorsiyum üyesi tüm kütüphanelerin makale indirdiği ScienceDirect, SpringerLink ve Wiley InterScience elektronik dergi veri tabanlarındaki dergilerin kullanım sıklıkları ile aynı dergilerin ULAKBİM'deki kullanım sıklıkları arasında ilişki vardır. Konsorsiyum kapsamındaki ScienceDirect elektronik veri tabanı dergilerinin tüm Türkiye'deki kullanım sıklıkları ile ULAKBİM'deki ScienceDirect OnSite dergilerinin kullanım sıklıkları arasında da yüksek düzeyde ilişki vardır. Dergilerin kütüphane içi ve kütüphane ötesi kullanımları benzerlik göstermektedir. Ulusal bir belge sağlama merkezi olan ULAKBİM'de sık kullanılan dergiler konsorsiyum üyesi üniversite kütüphanelerinde de sık kullanılmaktadır.

Araştırmamızdan elde edilen diğer sonuçlar şöyledir:

- ULAKBİM belge sağlama isteklerinin %71'i, kütüphane içi kullanım isteklerinin ise %92'si sağlanmıştır. Yılda yıla istek yapılma sayısında azalma, isteklerin sağlanma oranlarında ise artış görülmektedir. ULAKBİM'deki elektronik dergi veri tabanlarından indirilen makale oranlarında yıldı yıla artış görülmektedir.
- ULAKBİM'deki dergilerin büyük bir kısmından sadece bir istek sağlanmıştır. BS'de dergilerin yaklaşık yarısından, genel değerlendirme ve OSR'de ise %40'ından fazlasından bir ile beş defa arasında istek sağlanmıştır. Değerlendirmeler her biri birer yıllık veri içeren dönemlere göre yapıldığında da dergi kullanım sayıları açısından benzer sonuçlar elde edilmektedir.

- Hem BS'de hem de OSR'de en fazla istek 1996-2000 yılları arasında yayımlanan çalışmalara yapılmıştır.
- ULAKBİM'in abone olduğu elektronik dergi veri tabanları arasında ScienceDirect OnSite en yüksek kullanım oranına sahiptir.
- Toplu değerlendirmeler için ScienceDirect ve Wiley InterScience veri tabanlarındaki dergilerin %6'sından, SpringerLink veri tabanındaki dergilerin %20'sinden, derleme bir veri tabanı olan ve diğer veri tabanlarına oranla kapsamında çok daha fazla dergi bulunan EBSCOHost veri tabanındaki dergilerin ise yaklaşık yarısından indirilen makale sayısı 1 ile 20 arasındadır.
- Tüm değerlendirmeler için dergiler eşit sayıda makale karşılayacak şekilde bölgelere ayrıldığında bölgelerdeki dergi dağılımlarının çok farklı olduğu, ilk iki bölgedeki dergi sayıları ile üçüncü bölgedeki dergi sayısı arasında çok fark olduğu görülmektedir.
- Dergi dağılımları Bradford ve Price Yasalarına ve 80/20 Kuralına uymamaktadır.
- ULAKBİM BS ve OSR çekirdek dergilerinin kullanım sıklığına göre sıraları ile etki faktörlerine göre sıraları arasında bir ilişki yoktur. Dergilerin kullanım sıklığına göre sıraları ile toplam atıf sayısına göre sıraları arasında ise düşük bir ilişki vardır.
- Hem toplu hem de dönemlere göre değerlendirmeler için ULAKBİM genel, BS ve OSR çekirdek dergilerinin büyük bir kısmı ortaktır ve kullanım sıklığına göre sıraları arasında ilişki vardır.
- Genel olarak elektronik veri tabanları çekirdek dergileri için, dergilerin indirilen makale sayısına göre sıraları ile etki faktörüne ve toplam atıf sayısına göre sıraları arasında ilişki yoktur. Sadece ScienceDirect ve EBSCOHost çekirdek

dergileri için toplam atıf sayısına göre sıraları ile indirilen makale sayısına göre sıraları arasında düşük bir ilişki vardır.

- Elektronik veri tabanlarındaki çekirdek dergilerin son yıllarda yayımlanan makalelerine daha çok atıf yapılmaktadır.
- Elektronik veri tabanlarındaki çekirdek dergilerin birçoğu hem birbirini takip eden yıllarda hem de tüm yıllarda ortaktır ve çekirdek dergilerin yıllara göre kullanım sıklığı sıraları arasında genelde yüksek düzeyde ilişki vardır.
- Türkiye’de en çok makale indirilen ScienceDirect dergileri dünya çapında en çok makale indirilen ScienceDirect dergileri arasında yer almaktadır.
- Konsorsiyum kapsamında erişim sağlanan ve makale indirilen ScienceDirect dergileri ile ULAKBİM üzerinden erişim sağlanan ve makale indirilen ScienceDirect OnSite dergilerinin kullanım sıklıklarına göre sıraları arasında yüksek düzeyde ilişki vardır.
- ULAKBİM’de kullanılan SpringerLink dergilerinin kullanım sıklıklarına göre sıraları ile aynı dergilerin 36 üniversitedeki (%60) kullanım sıklıklarına göre sıraları arasında ilişki vardır.
- ULAKBİM’de kullanılan Wiley InterScience dergilerinin kullanım sıklıklarına göre sıraları ile aynı dergilerin 17 (%61) üniversitedeki kullanım sıklıklarına göre sıraları arasında ilişki vardır.

5.2. ÖNERİLER

Araştırmamızdan elde edilen sonuçlar doğrultusunda önerilerimiz aşağıda sunulmaktadır:

- Kütüphaneler koleksiyonlarındaki kaynakların, özellikle de süreli yayınların kullanımları ile ilgili analizleri yapmalı ve sonuçları koleksiyon geliştirme ve politika oluşturmada dikkate almalıdırlar.
- İsteklerin ya da indirilen makalelerin büyük bir kısmını karşılayan çekirdek dergiler belirlenmeli ve mutlaka koleksiyonda bulundurulmalıdır.
- Az kullanılan ya da hiç kullanılmayan dergiler belirlenmeli ve koleksiyondan çıkarılmalı, gerektiğinde bu dergiler kütüphanelerarası ödünç verme, belge sağlama vb. hizmetlerden yararlanarak sağlanmalıdır.
- Koleksiyon geliştirme ve dergi seçimlerinde dergileri değerlendirmede kullanılan etki faktörü, toplam atıf sayısı gibi bibliyometrik göstergeler yerine kullanım verileri dikkate alınmalıdır.
- Dergilerin hangi yıllara ait sayılarının koleksiyonda tutulması gerektiğine karar vermek için kullanılan dergilerin yıl bilgileri değerlendirilmeli, kullanılmayan eski sayılar koleksiyondan çıkarılmalıdır.
- Konsorsiyumlar aracılığıyla ya da kütüphanelerin bireysel olarak abone oldukları elektronik dergi paketlerindeki dergilerin kullanım analizleri mutlaka yapılmalı ve sonuçlar lisans anlaşmalarında kullanılmalıdır.
- Lisans anlaşmaları yapılırken, büyük ticaret anlaşmaları ile tek bir paket halinde sunulan elektronik dergi paketlerindeki az kullanılan ya da hiç kullanılmayan dergiler paketlerden çıkarılmalıdır. Kütüphanelere paketlerdeki dergilerle ilgili seçim yapma imkânı sunulmalıdır.

- Konsorsiyumlar aracılığıyla alınan elektronik dergi paketlerinin konsorsiyum üyeleri bazında kullanımları araştırılmalı ve karşılaştırılmalıdır. Lisans anlaşmaları bu doğrultuda yeniden şekillendirilmelidir. Tüm üyelerin eşit ücret ödeyerek abone olduğu veri tabanları ile ilgili fiyatlandırma politikaları yeniden gözden geçirilmelidir.
- Kütüphanelerin abone olduğu ve birden fazla veri tabanında bulunan aynı dergiler saptanmalı ve aynı dergi için farklı veri tabanlarına ödeme yapılmaması konusunda yayınevleri ile görüşülmelidir.
- Çekirdek dergilerle ilgili daha ayrıntılı araştırmalar yapılmalıdır. Hiç kullanılmayan ya da az kullanılan dergilerin neden kullanılmadığı araştırılmalıdır.
- Kullanılan dergilerle ilgili maliyet-yarar analizi çalışmaları yapılmalı ve sonuçlar lisans anlaşmalarında kullanılmalıdır.
- Kullanım analizi çalışmalarına süreklilik kazandırılmalıdır.

5.3. GELECEKTE YAPILABİLECEK ÇALIŞMALAR

- Konsorsiyum olarak ülke çapında bütün üniversitelerin kullanımı için lisans anlaşması imzalanan elektronik dergi paketleriyle ilgili maliyet-yarar analizi çalışmaları yapılmalıdır.
- Bu çalışmada kullanım istatistikleri incelenmeyen konsorsiyum bazında anlaşma imzalanan elektronik dergi veri tabanları için de benzeri değerlendirmeler yapılmalıdır.
- Hem elektronik dergi paketlerinde hem de ULAKBİM’de hiç kullanılmayan ya da az kullanılan dergilerle ilgili araştırmalar yapılmalıdır.

- Sadece belli bir disipline ait dergilerin yer aldığı veri tabanlarında da kullanımın az sayıda dergide yoğunlaşıp yoğunlaşmadığı araştırılmalıdır.
- Türk bilim insanlarının atıf yaptıkları çalışmaların yayımlandığı dergilerin aynı zamanda ülkemizde sık kullanılan dergiler arasında olup olmadığı araştırılmalıdır.
- Araştırmamızdan elde edilen Urquhart Yasası ile ilgili bulguların diğer konsorsiyumlar için de geçerli olup olmadığına yönelik araştırmalar yapılmalıdır.
- Araştırmamızda dergi dağılımlarının Bradford ve Price Yasalarına ve 80/20 Kuralına uymadığı görülmüştür. Dağılımların Leimkuhler, Simon gibi diğer dağılımlara uygunluğu araştırılmalıdır.

Araştırmamızda ULAKBİM belge sağlama istekleri, kütüphane içi kullanım verileri, ULAKBİM'in abone olduğu elektronik dergi veri tabanlarından indirilen makale verileri ve ülkemizdeki konsorsiyum üyesi tüm kütüphanelerin ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience ve EBSCOHost elektronik dergi veri tabanlarından indirdikleri makale verileri olmak üzere 30 milyonun üzerinde veri değerlendirilmiş ve ülkemizdeki koleksiyon geliştirme ve politika oluşturma çalışmalarında mutlaka dikkate alınması gereken önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Kaynakların etkin ve verimli kullanılabilmesi ve kullanıcılara en üst düzeyde hizmet verilebilmesi için hem araştırma sonuçlarımız hem de kütüphanelerin kendi yapacakları kullanım analizi çalışmaları koleksiyon geliştirme ve politika oluşturmada, konsorsiyal lisans anlaşmalarında mutlaka dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Agee, J. (2005). Collection evaluation: A foundation for collection development. *Collection Building*, 24 (3), 92-95.
- Al, U. ve Tonta, Y. (2007). Tam metin makale kullanım verilerinin bibliyometrik analizi. S. Kurbanoglu, Y. Tonta ve U. Al (Yay. haz.), *Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, 24-26 Ekim 2007, Ankara, Bildiriler içinde* (ss. 209-217). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- ANKOS kullanım istatistikleri: Kullanım istatistikleri çalışma grubu* (2007). ANKOS 7. Yıllık Toplantısı, 31 Mayıs - 2 Haziran 2007, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 30.04.2008 tarihinde <http://www.ankos.gen.tr/media/belgeler/sunumlar/istat.ppt> adresinden erişildi.
- Bador, P., Boukacem-Zeghmouri, C., Lafouge, T., Prost, H. ve Schöpfel, J. (2007). A cartographic analysis of the correlation between document supply and citations in pharmacology: A case study from INIST in France (part 2), *Interlending & Document Supply*, 35 (1), 7-14.
- Ball, D. (2004). What's the "big deal", and why is it a bad deal for universities? *Interlending & Document Supply*, 32 (2), 117-125.
- Batı, H. (2006). *Elektronik bilgi kaynaklarında maliyet-yarar analizi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi kütüphanesi üzerine bir değerlendirme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bayram (Gökkurt), Ö. (1998). Atıf verisi (citation data) ve enformetrik yasalar: Türk kütüphanecilik literatüründeki doktora tezleri üzerinde bir uygulama. *Türk Kütüphaneciliği*, 12 (1), 21-32.

- Bensman, S.J. (2005a). Urquhart and probability: The transition from librarianship to library and information science. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 56 (2), 189-214.
- Bensman, S.J. (2005b). Urquhart's Law: Probability and the management of scientific and technical journal collections: Part 1. The Law's initial formulation and statistical bases. *Science & Technology Libraries*, 26 (1), 31-68.
- Bensman, S.J. (2005c). Urquhart's Law: Probability and the management of scientific and technical journal collections: Part 2. Probability in the development and management of a central document delivery collection. *Science & Technology Libraries*, 26 (2), 5-31.
- Bensman, S.J. (2005d). Urquhart's Law: Probability and the management of scientific and technical journal collections: Part 3. The Law's final formulation and implications for library systems. *Science & Technology Libraries*, 26 (2), 33-69.
- Bensman, S.J. (2001). Urquhart's and Garfield's Laws: The British controversy over their validity. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 52 (9), 714-724.
- Bensman, S.J. (2000). Probability distributions in library and information science: A historical and practitioner viewpoint. *Journal of the American Society for Information Science*. 51 (9), 816-833.
- Bollen, J. ve Van De Sompel, H. (2008). Usage Impact Factor: the effects of sample characteristics on usage-based impact metrics. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 59 (1), 136-149.
- Bollen, J., Van de Sompel, H., Smith, J.A. ve Luce, R. (2005). Toward alternative metrics of journal impact: A comparison of download and citation data. *Information Processing and Management*, 41, 1419-1440.

- Boukacem, C. (2003). Inter-library loan services and access to electronic resources in French university libraries: a marriage of reason. *Interlending & Document Supply*, 31 (4), 218-227.
- Britten, W.A. (1990). A use statistic for collection management: the 80/20 rule revisited. *Library Acquisitions: Practice & Theory*, 14, 183-189.
- Brody, T., Harnad, S. ve Carr, L. (2006). Earlier web usage statistics as predictors of later citation impact. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 57 (8), 1060-1072.
- Brookes, B.C. (1970). The growth, utility, and obsolescence of scientific periodical literature. *Journal of Documentation*, 26 (4), 283-294.
- Buckland, M.K. (1972). Are obsolescence and scattering related? *Journal of Documentation*, 28 (3), 242-246.
- Burrell, Q.L. (1985). The 80/20 rule: library lore or statistical law? *Journal of Documentation*, 41 (1), 24-39.
- Burton, R.E. ve Kebler, R.W. (1960). The "half-life" of some scientific and technical literatures. *American Documentation*, 11, 18-22.
- Case, M.M. (2005). A snapshot in time: ARL libraries and electronic journal resources. *Journal of Library Administration*, 42 (2), 87-105.
- Chrzastowski, T.E. (2003). Making the transition from print to electronic serial collections: A new model for academic chemistry libraries? *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 54, 1141-1148.
- Cooper, M.D. ve McGregor, G.F. (1994). Using article photocopy data in bibliographic models for journal collection management. *Library Quarterly*, 64 (4), 386-413.

- Darmoni, S.J., Roussel, F., Benichou, J., Thirion, B. ve Pinhas, N. (2002). Reading factor: A new bibliometric criterion for managing digital libraries. *Journal of the Medical Library Association*, 90 (3), 323–327.
- Davis, P.M. (2002). Patterns in electronic journal usage: Challenging the composition of geographic consortia. *College & Research Libraries*, 484-497.
- Duranceau, E.F. (2004). Cornell and the future of the big deal: An interview with Ross Atkinson. *Serials Review*, 30 (2), 127-130.
- Duy, J. ve Vaughan, L. (2006). Can electronic journal usage data replace citation data as a measure of journal use? An empirical examination? *The Journal of Academic Librarianship*, 32 (5), 512-517.
- Earle, P. ve Vickery, B. (1969). Social science literature use in the UK as indicated by citations. *Journal of Documentation*, 25, 123-141.
- EBSCOHost*. (2008). 23.04.2008 tarihinde <http://www.ebscohost.com> adresinden erişildi.
- Echeverria, M. ve Barredo, P. (2005). Online journals: their impact on document delivery. *Interlending & Document Supply*, 33 (3), 145-149.
- Egghe, L. ve Rousseau, R. (1990). *Introduction to informetrics: Quantitative methods in library, documentation and information science*. Amsterdam: Elsevier Science Publishers.
- Enssle, H.R. ve Wilde M.L. (2002). So you have to cancel journals? Statistics that help. *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*, 26, 259-281.
- Erar, A. (2002). Bibliometrics or informetrics: Displaying regularity in scientific patterns by using statistical distributions. *Hacettepe Journal of Mathematics and Statistics*, 31, 113-125.

- Evans, E.G. (2000). *Developing Library and Information Center Collections* (4th ed.). Greenwood Village, Colorado: Libraries Unlimited.
- Evans, P. ve Peters. J. (2005). Analysis of the dispersal of use for journals in Emerald Management Xtra (EMX). *Interlending & Document Supply*, 33 (3), 155-157.
- Frazier, K. (March 2001). The librarians' dilemma: Contemplating the costs of the "big deal". *D-Lib Magazine*, 7 (3). 28.04.2008 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/march01/frazier/03frazier.html> adresinden erişildi.
- Fussler, H.H. ve Simon, J.L. (1969). *Patterns in the use of books in large research libraries*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gallagher, J., Bauer, K. ve Dolar, D.M. (2005). Evidence-based librarianship: Utilizing data from all available sources to make judicious print cancellation decisions. *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*, 29, 169-179.
- Garfield, E. (1983). *Citation indexing—its theory and application in science, technology, and humanities*. Philadelphia: ISI Press. 26.04.2008 tarihinde <http://www.garfield.library.upenn.edu/ci/title.pdf> adresinden erişildi.
- Garfield, E. (1980, May 12). Bradford's Law and related statistical patterns. *Current Contents*, 19, 5-12.
- Garfield, E. (1972). Citation analysis as a tool in journal evaluation. *Science*, 178, 471-479. 27.04.2008 tarihinde <http://garfield.library.upenn.edu/essays/V1p527y1962-73.pdf> adresinden erişildi.
- Gatten, J.N. ve Sanville, T. (2004). An orderly retreat from the big deal: Is it possible for consortia? *D-Lib Magazine*, 10 (10). 28.04.2008 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/october04/gatten/10gatten.html> adresinden erişildi.

- Goodier, R. ve Dean, E. (2004). Changing patterns in interlibrary loan and document supply. *Interlending & Document Supply*, 32 (4), 206-214.
- Haar, J. (2000). Project PEAK: Vanderbilt's experience with articles on demand. *Serials Librarian*, 38 (1/2), 91-99.
- Hamaker, C. (2003). Quantity, quality and the role of consortia. What's the Big Deal? Journal purchasing – bulk buying or cherry picking? Strategic issues for librarians, publishers, agents and intermediaries. *Association of Subscription Agents and Intermediaries (ASA) Conference (24-25 February 2003)*, 30.04.2008 tarihinde <http://www.subscriptionagents.org/conference/200302/chuck.hamaker.pps> adresinden erişildi.
- ISI Web of Knowledge. (2008a). *Journal citation reports: Impact factor*. 25.04.2008 tarihinde http://admin-apps.isiknowledge.com/JCR/help/h_impfact.htm#impact_factor adresinden erişildi.
- ISI Web of Knowledge. (2008b). *Journal citation reports: Total cites*. 25.04.2008 tarihinde http://admin-apps.isiknowledge.com/JCR/help/h_glossary.htm adresinden erişildi.
- ISI Web of Knowledge. (2008c). *Journal citation reports: Information for new users*. 25.04.2008 tarihinde http://admin-apps.isiknowledge.com/JCR/help/h_info.htm#information adresinden erişildi.
- İstatistik Çalışma Grubu (2006, Haziran). *Sayılarla ANKOS*. ANKOS 6. Yıllık Toplantısı'nda sunulan bildiri. 10.01.2008 tarihinde <http://cat.lib.comu.edu.tr/ankos/ppt/istatistik.ppt> adresinden erişildi.
- Johnson, R.K. (2005). Open access: Unlocking the value of scientific research. *Journal of Library Administration*, 42 (2), 107-124.

- Karasözen, B. (2006, Haziran). *ANKOS: Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu*. ANKOS 6. Yıllık Toplantısı'nda sunulan bildiri. 10.01.2008 tarihinde <http://cat.lib.comu.edu.tr/ankos/ppt/karasozen.ppt> adresinden erişildi.
- Karasözen, B., Kaygusuz, A. ve Özen H.B. (2007). Patterns of e-journal use within the Anatolian University Library Consortium, *Serials*, 20 (1), 37-42.
- Karasözen, B. ve Lindley J.A. (2004). The impact of ANKOS: Consortium development in Turkey. *The Journal of Academic Librarianship*, 30 (5), 402-409.
- Ke, H-R., Kwakkelaar, R., Tai, Y-M. ve Chen, L-C. (2002). Exploring behavior of e-journal users in science and technology: Transaction log analysis of Elsevier's ScienceDirect OnSite in Taiwan. *Library & Information Science Research*, 24, 265-291.
- Kidd, T. (2003). Does electronic journal access affect document delivery requests? Some data from Glasgow University library. *Interlending & Document Supply*, 31 (4), 264-269.
- Kullanım İstatistikleri Çalışma Grubu (2007, 31 Mayıs-2 Haziran). *ANKOS Kullanım İstatistikleri*. ANKOS 7. Yıllık Toplantısı'nda sunulan bildiri. 10.01.2008 tarihinde <http://www.ankos.gen.tr/media/belgeler/sunumlar/istat.ppt> adresinden erişildi.
- Kurth, W.H. (1962). Survey of the interlibrary loan operation of the National Library of Medicine. Washington, DC: U.S. Department of Health, Education, and Welfare, Public Health Service.

Kyrillidou, M. ve Young, M. (eds.) (2008). *ARL statistics 2005-06: A compilation of statistics from the one hundred and twenty-three members of the Association Of Research Libraries*. Washington, DC: Association of Research Libraries. 26.04.2008 tarihinde <http://www.arl.org/bm~doc/arlstats06.pdf> adresinden erişildi.

Lancaster, F.W. (1977). *The measurement and evaluation of library services*. USA: Information Resources Press.

Line, M.B. (1993). Changes in the use of literature with time-obsolescence revisited. *Library Trends*, 41 (4), 665-683.

Luther, J. (October 2000). *White paper on electronic journal usage statistics*. 17.06.2005 tarihinde <http://www.clir.org/pubs/reports/pub94/contents.html> adresinden erişildi.

McCain, K.W. ve Bobick, J.E. (1981). Patterns of journal use in a departmental library: A citation analysis. *Journal of the American Society for Information Science*, 32 (4), 257-267.

McDonald, J.D. (2007). Understanding journal usage: A statistical analysis of citation and use. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58, 39-50.

MESUR: METrics from Scholarly Usage of Resources. (2008). 13.05.2008 tarihinde <http://www.mesur.org/MESUR.html> adresinden erişildi.

Moed, H.F. (2005). Statistical relationships between downloads and citations at the level of individual documents within a single journal. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 56 (10), 1088-1097.

- Moed, H.F., Van Leeuwen, T.N. ve Reedijk, J. (1998). A new classification system to describe the ageing of scientific journals and their impact factors. *Journal of Documentation*, 54, 387-419.
- Morse, D.H. ve Clintworth, W.A. (2000). Comparing patterns of print and electronic journal use in an academic health science library. *Issues in Science and Technology Librarianship*, 28. 26.04.2008 tarihinde <http://www.library.ucsb.edu/istl/00-fall/refereed.html> adresinden erişildi.
- Nicholas, D., Huntington, P., Dobrowolski, T., Rowlands, I., Jamali M.H.R. ve Polydoratou P. (2005). Revisiting 'obsolescence' and journal article 'decay' through usage data: an analysis of digital journal use by year of publication. *Information Processing and Management*, 41, 1441-1461.
- Nicholas, D., Huntington, P., Jamali, H.R. ve Tenopir C. (2006). What deep log analysis tells us about the impact of big deals: case study OhioLINK. *Journal of Documentation*, 62 (4), 482-508.
- Nicholas, D., Huntington, P. ve Watkinson, A. (2003). Digital journals, big deals and online searching behaviour: A pilot study. *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*, 55 (1/2), 84-109.
- Özen, H. (2007). Elektronik dergilerde kullanım analizi: ANKOS ve ODTÜ örneği. S. Kurbanoğlu, Y. Tonta ve U. Al (Yay. haz.), *Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, 24-26 Ekim 2007, Ankara, Bildiriler içinde* (ss. 201-208). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*, 24 (4), 348-349.
- Reedijk, J. ve Moed H.F. (2008). Is the impact of journal impact factors decreasing? *Journal of Documentation*, 64 (2), 183-192.

- Roberts, M., Kidd, T. ve Irvine L. (2004). The impact of the current e-journal marketplace on university library budget structures: some Glasgow experiences. *Library Review*, 53 (9), 429-434.
- Rousseau, R. (2002). Journal evaluation: Technical and practical issues. *Library Trends*, 50 (3), 418-439.
- Rowse, M. (2003). The consortium site license: A sustainable model? *Libri*, 53, 1-10.
- Rusch-Feja, D. ve Siebky, U. (1999). Evaluation of usage and acceptance of electronic journals: Results of an electronic survey of Max Planck Society researchers including usage statistics from Elsevier, Springer and Academic Press (Full report). *D-Lib Magazine*, 5 (10). 30.04.2008 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/october99/rusch-feja/10rusch-feja-fullreport.html> adresinden erişildi.
- Saha, S., Saint, S. ve Christakis, D.A. (2003). Impact factor: a valid measure of journal quality? *Journal of the Medical Library Association*, 91 (1), 42-46.
- Salaün, J-M., Lafouge, T. ve Boukacem, C. (2000). Demand for scientific articles and citations: An example from the Institut de l'Information Scientifique et Technique (France). *Scientometrics*, 47 (3), 561-588.
- Sandison, A. (1971). The use of older literature and its obsolescence. *Journal of Documentation*, 27 (3), 184-199.
- Scales, P.A. (1976). Citation analyses as indicators of the use of serials: A comparison of ranked title lists produced by citation counting and from use data. *Journal of Documentation*, 31 (1), 17-25.
- Schloegl, C. ve Gorraiz, J. (2006). Document delivery as a source for bibliometric analyses: The case of Subito. *Journal of Information Science*, 32, 223-237.

- Schöpfel, J. ve Gillet J. (2007). On document supply in the digital world. *Interlending & Document Supply*, 35 (4), 195-204.
- ScienceDirect*. (2008). 23.04.2008 tarihinde <http://www.sciencedirect.com> adresinden erişildi.
- ScienceDirect Info. (2008). *News and Updates: ScienceDirect's Billionth Article Download*. 21.05.2008 tarihinde http://www.info.sciencedirect.com/news/archive/2006/news_billionth.asp adresinden erişildi.
- Seglen, P.O. (1997). Why the impact factor of journals should not be used for evaluating research. *BMJ*, 314-497.
- Sharma, H.P. (10 Nisan 2007) Download plus citation counts – a useful indicator to measure research impact. *Current Science*, 92 (7), 873, 30.04.2008 tarihinde <http://www.ias.ac.in/currsci/apr102007/873.pdf> adresinden erişildi.
- Singh, S.P. (2004). Collection management in the electronic environment. *The Bottom Line: Managing Library Finances*, 17 (2), 55-60.
- SpringerLink*. (2008). 23.04.2008 tarihinde <http://www.springerlink.com> adresinden erişildi.
- Subramanyam, K. (1979). Scattering, Laws of. Allen Kent (Ed.) *Encyclopedia of library and information science* içinde (c. 26, ss. 336-354). New York: Marcel Dekker.
- Tonta, Y. ve Al, U. (2007). Türkçe makalelerin dergilere dağılımı ve Bradford Yasası. S. Kurbanoğlu, Y. Tonta ve U. Al (Yay. haz.), *Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, 24-26 Ekim 2007, Ankara, Bildiriler* içinde (ss. 218-228). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.

- Tonta, Y. ve Ünal, Y. (2008). Consortial use of electronic journals in Turkish universities. Leslie Chan ve Susana Mornati (Eds.), *Open Scholarship: Authority, Community and Sustainability in the Age of Web 2.0 - Proceedings of the 12th International Conference on Electronic Publishing. Toronto, June 25-27, 2008* içinde (s. 203-216). Toronto, Canada: International Conference on Electronic Publishing (ELPUB).
- Tonta, Y. ve Ünal, Y. (2006). The impact of electronic journals on document delivery services. Bob Martens ve Milena Dobrova (Eds.), *Digital Spectrum: Integrating Technology and Culture - Proceedings of the 10th International Conference on Electronic Publishing. Bansko, Bulgaria June 14-16, 2006* içinde (s. 329-338). Sofia: FOI-Commerce.
- Tonta, Y. ve Ünal, Y. (2005). Scatter of journals and literature obsolescence reflected in document delivery requests. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 56 (1), 84-94.
- Trueswell, R.L. (1969). Some behavioral patterns of library users: the 80/20 rule. *Wilson Librray Bulletin*, 43, 458-461.
- Tsay, M–Y. (1999). Library journal use and citation age in medical science. *Journal of Documentation*, 55, 543-555.
- Tsay, M–Y. ve Chen, Y.L. (2005). Journals of general & internal medicine and surgery: An analysis and comparison of citation. *Scientometrics*, 64 (1), 17-30.
- Urbano, C., Anglada. L.M., Borrego. A., Cantos. C., Cosculluela. C. ve Comellas. N. (2004). The use of consortially purchased electronic journals by the CBUC (2000-2003). *D-Lib Magazine*. 10 (6), 07.02.2008 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/june04/anglada/06anglada.html> adresinden erişildi.
- Urquhart, D.J. (1963). [Survey of the interlibrary loan operation of the National Library of Medicine kitabının tanıtımıdır]. *Journal of Documentation*, 19 (2), 86-87.

- Urquhart, D.J. (1959a). Use of scientific periodicals. *Proceedings of the International Conference on Scientific Information, Washington, DC, November 16-21, 1958, Vol. I* içinde (ss. 287-300). Washington, DC: National Academy of Sciences, National Research Council. 08.05.2008 tarihinde http://books.nap.edu/openbook.php?record_id=10866&page=287 adresinden erişildi.
- Urquhart, D.J. (1959b). The U.K. National Lending Library for Science and Technology. *UNESCO Bulletin for Libraries*, 13 (8-9), 173-175.
- Urquhart, D.J. (1957). The National Lending Library for Science and Technology. *Journal of Documentation*, 13 (1), 13- 31.
- Urquhart, D.J. ve Bunn R.M. (1959). A national loan policy for scientific serials. *Journal of Documentation*, 15 (1), 21-37.
- Urquhart, J.A. (1978). Relegation. Paul Mayes (Ed.), *Periodicals administration in libraries: A collection of essays* içinde (ss. 116–126). London: Clive Bingley.
- Urquhart, J.A. ve Urquhart, N.C. (1976). *Relegation and stock control in libraries*. Stocksfield, England: Oriel Press.
- Vaughan, K.T.L. (2003). Changing use patterns of print journals in the digital age: Impacts of electronic equivalents on print chemistry journal use. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 54, 1149-1152.
- Wiley InterScience. (2008). 23.04.2008 tarihinde <http://www3.interscience.wiley.com> adresinden erişildi.
- Wiley, L. ve Chrzastowski, T.E. (2002). The Illinois interlibrary loan assessment project II: Revisiting statewide article sharing and assessing the impact of electronic full-text journals. *Library Collections, Acquisitions & Technical Services*, 26, 19-33.

- Wood, D.N. ve Bower, C.A. (1969). The use of social science periodical literature. *Journal of Documentation*, 25 (2), 108-122.
- Wulff, J.L. ve Nixon, N.D. (2004). Quality markers and use of electronic journals in an academic health sciences library. *Journal of the Medical Library Association*, 92, 315-322.
- Yılmaz, M. (2007). Price Yasası ve Türkiye’de fikrî mülkiyet hakları literatürü. *Belge ve Bilgi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1).
- Yılmaz, M. (2005). 80/20 Kuralı. *Türk Kütüphaneciliği*, 19 (3), 308-320.
- Yue, P.W. ve Syring, M.L. (2004). Usage of electronic journals and their effect on interlibrary loan: A case study at the University of Nevada, Reno. *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*, 28, 420-432.

EK 1. ULAKBİM BELGE SAĞLAMA HİZMETLERİ BİRİMİNDE KULLANILAN ÇEKİRDEK DERGİLER

ULAKBİM BS çekirdek dergileri, sağlanan makale sayısı ve sağlanan makale sayısına göre sıraları

Dergi	Sağlanan		Dergi	Sağlanan	
	makale sayısı	Sıra		makale sayısı	Sıra
Plastic & Reconstructive Surgery	1553	1	American Journal of Medical Genetics	548	50
Clinical Orthopaedics & Related Res.	1427	2	Journal of Biological Chemistry	540	51
Lancet	1117	3	Drugs	537	52
Journal of Urology	1109	4	Archives of Dermatology	534	53
J. of Agricultural & Food Chemistry	1055	5	Cancer Research	531	54
Laryngoscope	996	6	Veterinary Record	528	55
American Academy of Dermatology. J.	987	7	Oral Surgery Oral Medicine&Oral Path.	528	55
New England Journal of Medicine	972	8	American Journal of Psychiatry	522	56
Cancer	944	9	British Journal of Plastic Surgery	518	57
J. of Oral & Maxillofacial Surgery	896	10	Arthritis & Rheumatism	512	58
Annals of Plastic Surgery	867	11	American Journal of Surgery	512	58
Journal of Food Protection	838	12	American J. of Veterinary Research	506	59
Spine	832	13	Journal of Oral Rehabilitation	505	60
Journal of Rheumatology	829	14	J.of Bone & Joint Surgery. British Edt.	501	61
Ophthalmology	804	15	Analytica Chimica Acta	495	62
American Chemical Society. Journal	790	16	Journal of Applied Polymer Science	490	63
Journal of Laryngology & Otology	768	17	Fertility & Sterility	489	64
J. of Bone & Joint Surgery.Americ. Edt.	761	18	Phytochemistry	473	65
Americ. J. of Obstetrics & Gynecology	752	19	Archives of Ophthalmology	472	66
Otolaryngology Head & Neck Surgery	728	20	American Journal of Cardiology	465	67
Journal of Endodontics	726	21	American Journal of Medicine	463	68
Journal of Neurosurgery	694	22	Kidney International	461	69
British Journal of Dermatology	681	23	Journal of Organic Chemistry	452	70
American Journal of Roentgenology	671	24	Urology	451	71
Journal of Prosthetic Dentistry	663	25	Journal of Dental Research	450	72
American Journal of Gastroenterology	659	26	Biochemical & Biophysical Res. Comm.	448	73
Applied&Environmental Microbiology	653	27	Diabetes Care	446	74
Journal of Clinical Microbiology	640	28	Analytical Biochemistry	445	75
Journal of Dairy Science	640	28	Annals of Internal Medicine	443	76
International Journal of Dermatology	640	28	J. of Cataract & Refractive Surgery	442	77
Journal of Pediatric Surgery	639	29	Int. J.of Oral & Maxillofacial Surgery	440	78
Journal of Trauma	632	30	Archives of Surgery	438	79
Obstetrics & Gynecology	629	31	Journal of Chromatography / Section A	432	80
Neurology	614	32	Critical Care Medicine	429	81
Gastroenterology	612	33	Dermatologic Surgery	427	82
Radiology	608	34	Pediatrics	424	83
Nature	602	35	American Journal of Clinical Nutrition	423	84
Annals of Thoracic Surgery	596	36	Quintessence International	417	85
British Journal of Surgery	591	37	Life Sciences	414	86
Anesthesia & Analgesia	586	38	Annals of the Rheumatic Diseases	412	87
Neurosurgery	584	39	British Journal of Cancer	410	88
Circulation	583	40	Anticancer Research	408	89
Journal of Food Science	581	41	Dermatology	407	90
Journal of Hand Surgery A	579	42	Brain Research	403	91
Chest	571	43	Diseases of the Colon & Rectum	401	92
Annals of Otology Rhin.&Laryng.	569	44	Water Science & Technology	401	92
J A M A	568	45	Human Pathology	400	93
Tetrahedron Letters	560	46	Digestive Diseases & Sciences	398	94
American Journal of Surgical Pathology	555	47	Poultry Science	397	95
J.of Clinical Endocrinol. & Metabolism	552	48	Antimicrobial Agents & Chemotherapy	395	96
American Journal of Ophthalmology	550	49	British Journal of Ophthalmology	395	96
Arch.of Otolaryng.Head&Neck Surgery	550	49	Acta Neurochirurgica	395	96

Ek 1 (devamla)

Dergi	Sağlanan makale sayısı	Sıra	Dergi	Sağlanan makale sayısı	Sıra
Journal of Pediatric Orthopaedics	395	96	International Endodontic Journal	336	128
Gynecologic Oncology	394	97	Water Research	335	129
Anesthesiology	393	98	American Journal of Kidney Diseases	333	130
Journal of Surgical Research	393	98	J.of Thoracic & Cardiovascular Surgery	333	130
Hepatology	392	99	Journal of Pediatrics	332	131
Talanta	392	99	Clinical & Experimental Dermatology	332	131
Journal of Antimicrobial Chemotherapy	391	100	Surgical Neurology	331	132
Clinical Infectious Diseases	390	101	Biological Psychiatry	330	133
Epilepsia	390	101	International Journal of Cancer	328	134
Gut	388	102	Histopathology	325	135
Fuzzy Sets & Systems	387	103	American Surgeon	325	135
Brit. J.of Oral & Maxillofacial Surgery	386	104	Pediatric Infectious Disease Journal	324	136
Archives of Internal Medicine	385	105	Eye	324	136
Clinical Chemistry / Reference Edt.	385	105	Acta Dermato Venereologica	323	137
Journal of Clinical Psychiatry	385	105	J.of Neurology Neurosur. & Psychiatry	322	138
Inorganic Chemistry	384	106	American Veterinary Medical Assoc. J.	322	138
(Seri)New York Acad. of Scien.Annals	380	107	American Journal of Clinical Pathology	321	139
American Dental Association. Journal	379	108	Acta Obstetricia Et Gynecologica Scan.	320	140
Stroke	378	109	Journal of Reproductive Medicine	320	140
Human Reproduction	376	110	Endocrinology	316	141
Biological Trace Element Research	374	111	Journal of Clinical Oncology	315	142
Analytical Chemistry	372	112	Anaesthesia	310	143
Journal of Clinical Pathology	372	112	British Dental Journal	310	143
European Respiratory Journal	371	113	Biochemical Pharmacology	309	144
J.of Allergy&Clinical Immunology	368	114	World Journal of Surgery	308	145
Surgery	366	115	Diabetes	307	146
Acta Oto-Laryngologica	366	115	Food Chemistry	307	146
Science	360	116	European Journal of Pediatrics	305	147
British Journal of Psychiatry	359	117	Cereal Chemistry	305	147
European Journal of Pharmacology	358	118	Clinical Therapeutics	303	148
Journal of Periodontology	354	119	Surgical & Radiologic Anatomy	303	148
Journal of Nutrition	352	120	Nephron	302	149
Acta Orthopaedica Scandinavica	351	121	American Journal of Otolaryngology	300	150
American Journal of Physiology	349	122	Acta Cytologica	297	151
Americ. Journal of Sports Medicine	348	123	British Medical Journal	296	152
J.of the Americ. College of Cardiology	346	124	Clinica Chimica Acta	296	152
Archives of Physical Med.&Rehab.	345	125	(Seri) Methods in Enzymology	294	153
British Journal of Anaesthesia	340	126	Cutis	294	153
Annals of Surgery	339	127	Transplantation	293	154
Oral Surgery Oral Medicine Oral Pathology Oral Radiology&Endodon.	339	127	Journal of Clinical Investigation	289	155

EK 2. ULAKBİM OKUYUCU SALONU REFERANS HİZMETLERİ BİRİMİNDE KULLANILAN ÇEKİRDEK DERGİLER

ULAKBİM OSR çekirdek dergileri, sağlanan makale sayısı ve sağlanan makale sayısına göre sıraları

Dergi	Sağlanan makale sayısı	Sıra	Dergi	Sağlanan makale sayısı	Sıra
Laryngoscope	4135	1	Clinical Infectious Diseases	1386	50
Journal of Urology	3741	2	Cancer Research	1381	51
Plastic & Reconstructive Surgery	3686	3	Journal of Clinical Microbiology	1374	52
New England Journal of Medicine	3484	4	Critical Care Medicine	1361	53
Radiology	3452	5	J. of Cataract & Refractive Surgery	1353	54
Lancet	3203	6	J.of Bone & Joint Surgery. Brit. Edt.	1348	55
Anesthesia & Analgesia	3143	7	Dermatology	1346	56
American Journal of Roentgenology	3043	8	American J.of Surgical Pathology	1339	57
Archives of Ophthalmology	2962	9	Journal of Pediatric Orthopedics	1329	58
Cancer	2825	10	Stroke	1321	59
Clinical Orthopaedics & Related Res.	2809	11	Diseases of the Colon & Rectum	1320	60
British Journal of Dermatology	2667	12	Annals of the Rheumatic Diseases	1309	61
Spine	2622	13	Acta Oto-Laryngologica	1303	62
Ophthalmology	2612	14	Journal of Pediatric Surgery	1272	63
Journal of Laryngology & Otology	2548	15	Annals of Internal Medicine	1266	64
Journal of Rheumatology	2532	16	Clinical Otolaryngology	1254	65
Arch.of Otolaryn.Head & Neck Surg.	2456	17	Clinical & Experimental Dermatology	1247	66
American Journal of Ophthalmology	2451	18	Anaesthesia	1240	67
Americ. Academy of Dermatology J.	2396	19	American Journal of Surgery	1206	68
American Journal of Obstetrics & Gynecology	2309	20	Journal of Trauma	1199	69
British Journal of Ophthalmology	2213	21	Journal of Reproductive Medicine	1192	70
Annals of Plastic Surgery	2182	22	Acta Anaesthesiologica Scandinavica	1171	71
Circulation	2124	23	Journal of Pediatrics	1170	72
Neurology	2050	24	American Journal of Cardiology	1169	73
Annals of Otolary Rhin.&Laryngol.	2007	25	Drugs	1166	74
Chest	2002	26	Clinic.&Experimental Rheumatology	1147	75
Anesthesiology	1980	27	Gastroenterology	1143	76
Otolaryngology Head&Neck Surgery	1946	28	American J.of Clinical Pathology	1138	77
Journal of Clinical Oncology	1856	29	American J. of Clinical Nutrition	1137	78
American Journal of Medical Genetics	1852	30	Diabetes Care	1077	79
Journal of Neurosurgery	1849	31	Eye	1072	80
Archives of Dermatology	1780	32	Human Reproduction	1071	81
J.of Bone& Joint Surg.. Americ.Edt.	1711	33	Urology	1053	82
Neurosurgery	1704	34	Journal of Hand Surgery A	1033	83
American Journal of Neuroradiology	1699	35	Archives of Internal Medicine	1031	84
J A M A	1661	36	American Family Physician	1024	85
J.of Clinical Endocrinol.&Metabolism	1652	37	Annals of Thoracic Surgery	1015	86
Pediatrics	1578	38	American Journal of Psychiatry	1009	87
International Journal of Dermatology	1493	39	European Respiratory Journal	1006	88
Blood	1468	40	American Journal of Medicine	1004	89
Investigative Ophthal.&Visual Scien.	1465	41	J. of Oral & Maxillofacial Surgery	991	90
British Journal of Surgery	1456	42	Archives of Surgery	988	91
Fertility & Sterility	1451	43	Archives of Disease in Childhood	979	92
British Journal of Anaesthesia	1446	44	Annals of Surgery	969	93
Arthritis & Rheumatism	1439	45	Journal of Dermatology	968	94
Anticancer Research	1425	46	American Journal of Otolaryngology	965	95
Arch.of Physical Med.&Rehabilitat.	1420	47	Journal of Clinical Psychiatry	956	96
Obstetrics & Gynecology	1401	48	Pediatric Infectious Disease Journal	954	97
American J. of Gastroenterology	1394	49			

EK 3. SCIENCEDIRECT ÇEKİRDEK DERGİLERİ

ScienceDirect çekirdek dergileri, indirilen makale sayısı ve indirilen makale sayısına göre sıraları

Dergi	İndirilen		Dergi	İndirilen	
	makale sayısı	Sıra		makale sayısı	Sıra
Food Chemistry	206.537	1	Neuroscience Letters	66.114	54
European J. of Operational Research	195.684	2	Journal of Prosthetic Dentistry, The	65.816	55
Lancet, The	178.664	3	International J. of Pharmaceutics	65.681	56
J. of Materials Processing Technology	175.590	4	Food Control	64.769	57
Journal of Food Engineering	145.138	5	Applied Thermal Engineering	63.987	58
Tetrahedron Letters	137.451	6	Life Sciences	63.876	59
Journal of Chromatography A	136.915	7	International Journal of Cardiology	63.016	60
J.of the Americ.Coll. of Cardiology	133.735	8	Phytochemistry	62.525	61
Clinical Biochemistry	132.740	9	J.of Pharmaceutical&Biomed. Analy.	62.399	62
Analytica Chimica Acta	132.039	10	European J.of Obstetrics & Gynecology & Reproductive Biology	62.011	63
Water Research	128.195	11	Clinica Chimica Acta	61.817	64
Cement & Concrete Research	123.353	12	J. of Oral & Maxillofacial Surgery	61.455	65
Materials Science & Engineering A	120.709	13	J.of the Americ.Acad. of Dermatol.	61.267	66
Applied Math. & Computation	119.866	14	Int.J.of Radiation Onc.Biol. Physics	60.997	67
Tetrahedron	117.918	15	Journal of Alloys & Compounds	60.734	68
Polymer	116.058	16	American Journal of Surgery, The	60.371	69
Biomaterials	112.944	17	Journal of Membrane Science	60.112	70
Surface & Coatings Technology	112.409	18	Fuel	59.713	71
Fertility & Sterility	111.829	19	Engineering Geology	59.291	72
Bioresource Technology	111.129	20	Transplantation Proceedings	58.039	73
Annals of Thoracic Surgery, The	109.023	21	Meat Science	57.894	74
American J. of Cardiology, The	108.776	22	Tourism Management	57.806	75
Journal of Hazardous Materials	97.027	23	Engineering Structures	57.776	76
Chemosphere	96.699	24	Europ. J.of Cardio-Thoracic Surgery	57.776	76
Energy Conversion & Management	96.156	25	J.of Magnetism & Magnetic Materials	57.546	77
Aquaculture	94.475	26	Atherosclerosis	57.352	78
Urology	93.369	27	Enzyme & Microbial Technology	57.191	79
International Journal of Production Economics	93.114	28	Colloids&Surfaces A:Physicochemical&Engineer.Aspects	56.664	80
Thin Solid Films	91.631	29	Forensic Science International	56.450	81
Brain Research	91.126	30	Dental Materials	56.371	82
American Journal of Ophthalmology	90.615	31	Fuel & Energy Abstracts	56.229	83
Talanta	87.777	32	Electrochimica Acta	56.025	84
Int. J. of Food Microbiology	87.326	33	Sensors & Actuators B: Chemical	55.858	85
Journal of Pediatric Surgery	82.278	34	Computers & Industrial Engineering	55.612	86
International Journal of Heat & Mass Transfer	79.255	35	Oral Sur.Oral Med.Oral Pathology Oral Radiology & Endodontics	55.153	87
Fuzzy Sets & Systems	78.429	36	Chemical Engineering Science	54.973	88
Americ. J.of Obstet.&Gynecology	77.369	37	Science of The Total Environment	54.873	89
J. of Colloid & Interface Science	76.084	38	Theriogenology	54.596	90
European Journal of Pharmacology	75.095	39	Composite Structures	53.116	91
Journal of Sound & Vibration	74.806	40	Bioorganic&Medicinal Chemist.Lett.	52.965	92
Materials Letters	71.047	41	Materials & Design	52.958	93
Wear	69.568	42	Synthetic Metals	52.752	94
Renewable Energy	69.305	43	FEBS Letters	51.880	95
J. of the European Ceramic Society	69.249	44	Journal of Controlled Release	51.348	96
Journal of Power Sources	69.206	45	Journal of Molecular Structure	51.219	97
Free Radical Biology & Medicine	69.145	46	Atmospheric Environment	51.057	98
Biochem.&Biophysical Res.Comm.	68.812	47	Tectonophysics	50.953	99
Journal of Ethnopharmacology	68.764	48	American Journal of Medicine, The	50.624	100
Gynecologic Oncology	67.727	49	Int. J.of Machine Tools & Manufacture	50.503	101
Dyes & Pigments	67.632	50	International Dairy Journal	50.290	102
Building & Environment	67.578	51	Polyhedron	50.091	103
Computers & Operations Research	66.553	52	European Polymer Journal	50.020	104
Applied Surface Science	66.118	53			

EK 4. SPRINGERLINK ÇEKİRDEK DERGİLERİ

SpringerLink çekirdek dergileri, indirilen makale sayısı ve indirilen makale sayısına göre sıraları

Dergi	İndirilen makale sayısı	Sıra
Journal of Intelligent Manufacturing	36561	1
European Radiology	31402	2
Pediatric Nephrology	29283	3
World Journal of Surgery	24936	4
Pediatric Surgery International	23922	5
Pediatric Radiology	18175	6
Intensive Care Medicine	17991	7
Environmental Geology	17334	8
Journal of Neurology	16924	9
Aesthetic Plastic Surgery	16641	10
European Food Research & Technology	16073	11
European Journal of Pediatrics	15659	12
Surgical Endoscopy	15616	13
Clinical Rheumatology	14874	14
Rheumatology International	14338	15
The International Journal of Advanced Manufacturing Technology	14082	16
European Journal of Nuclear Medicine & Molecular Imaging	13997	17
Theoretical & Applied Genetics	13955	18
Abdominal Imaging	13823	19
Osteoporosis International	13286	20
Applied Microbiology & Biotechnology	12691	21
Diseases of the Colon & Rectum	11950	22
Acta Neurochirurgica	11880	23
Journal of Materials Science	11852	24
Surgery Today	11668	25
Neuroradiology	11396	26
Journal of Medical Systems	11307	27
Annals of Biomedical Engineering	10898	28
Child's Nervous System	10291	29
European Spine Journal	10096	30
Diabetologia	10006	31
Pediatric Cardiology	9658	32
Analytical & Bioanalytical Chemistry	9516	33
Skeletal Radiology	9263	34
Hydrobiologia	9253	35
Annals of Hematology	9155	36
European Archives of Oto-Rhino-Laryngology	8909	37
Digestive Diseases & Sciences	8390	38
European Journal of Clinical Microbiology & Infectious Diseases	8217	39

EK 5. WILEY INTERSCIENCE ÇEKİRDEK DERGİLERİ

Wiley InterScience çekirdek dergileri, indirilen makale sayısı ve indirilen makale sayısına göre sıraları

Dergi	İndirilen makale sayısı	Sıra
Journal of Applied Polymer Science	38800	1
Cancer	27154	2
American Journal of Medical Genetics	22016	3
Journal of Polymer Science	19167	4
Hepatology	18260	5
Arthritis & Rheumatism	18062	6
Journal of the Science of Food & Agriculture	17197	7
Journal of Research in Science Teaching	16537	8
Ultrasound in Obstetrics & Gynecology	15610	9
Muscle & Nerve	14975	10
Science Education	14825	11
Journal of Biomedical Materials Research	14011	12
Earthquake Engineering & Structural Dynamics	13993	13
Prenatal Diagnosis	13632	14
Angewandte Chemie - International Edition	13151	15
Biotechnology & Bioengineering	13015	16
Pediatric Blood & Cancer	12530	17
British Journal of Surgery	12467	18
Strategic Management Journal	11296	19
International Journal of Energy Research	10892	20
Microwave & Optical Technology Letters	10710	21

EK 6. EBSCOHOST ÇEKİRDEK DERGİLERİ

EBSCOHost çekirdek dergileri, indirilen makale sayısı ve indirilen makale sayısına göre sıraları

Dergi	İndirilen		Dergi	İndirilen	
	makale sayısı	Sıra		makale sayısı	Sıra
Harvard Business Review	15321	1	Journal of Development Studies	1599	55
Journal of Marketing	5970	2	Drugs (New Zealand)	1598	56
Annals of Internal Medicine	5622	3	Annual Review of Psychology	1578	57
Child Development	5221	4	California Management Review	1578	57
Journal of Finance	5160	5	Total Quality Management	1570	58
Pediatrics	4853	6	Adolescence San Diego	1559	59
Academy of Management Journal	4746	7	American Historical Review	1550	60
Academy of Management Review	4225	8	Interfaces	1530	61
Educational Leadership	3878	9	Physical Therapy	1522	62
J.of Bone & Joint Surgery, Americ.V.	3669	10	Applied Economics	1516	63
Lancet	3655	11	Journal of Personality Assessment	1511	64
Social Behavior & Personality	3636	12	Int. J. of Human Resource Management	1492	65
Journal of Advanced Nursing	3402	13	Educational Sciences: Theory & Pract.	1479	66
Education	3362	14	Journal of Business Ethics	1471	67
Administrative Science Quarterly	3359	15	J.of the American Academy of Business	1467	68
International J.of Science Education	3042	16	Journal of Advertising	1458	69
Library Journal	2960	17	Journal of Consumer Research	1455	70
Foreign Affairs	2922	18	Middle Eastern Studies	1412	71
Journal of Marketing Research	2870	19	Organization Science	1398	72
Journal of Social Psychology	2828	20	American J.of Agricultural Economics	1397	73
Sports Medicine	2768	21	Journal of Sport Management	1393	74
Turkish Studies	2756	22	British J. of Educational Psychology	1388	75
Nursing Ethics	2649	23	Nursing	1388	75
Journal of Biological Education	2632	24	J. of Personality & Social Psychology	1385	76
Journal of Clinical Psychology	2334	25	Social Forces	1364	77
Social Studies	2315	26	J.for the Scientific Study of Religion	1353	78
Journal of Educational Research	2282	27	Journal of Personality	1344	79
Journal of Applied Physics	2275	28	Educational Psychologist	1342	80
Journal of Counseling & Development	2274	29	Dermatologic Surgery	1333	81
Management Science	2232	30	Strategic Management Journal	1308	82
Canadian Geotechnical Journal	2166	31	Journal of Management	1303	83
J.of Occupational &Organizational Psy.	2138	32	Economic Develop. & Cultural Change	1298	84
Journal of Psychology	2069	33	Oncology Nursing Forum	1298	84
J.of Geotechnical & Geoenvironmental Engineering	2055	34	Eye / Ophthalmological Soc.of the UK	1289	85
Advances in Consumer Research	1967	35	Journal of Management Studies	1282	86
American Journal of Public Health	1916	36	Personnel Psychology	1273	87
Journal of Learning Disabilities	1894	37	Journal of Financial Research	1270	88
Journal of Chemical Physics	1892	38	Teaching Elementary Physical Educ.	1256	89
Nursing Standard -London-	1851	39	International Affairs	1255	90
Applied Physics Letters	1840	40	Chest	1251	91
International J. of Production Research	1839	41	Organization Studies	1246	92
Journal of Child Neurology	1815	42	Reference & Research Book News.	1244	93
Journal of Structural Engineering	1797	43	Canadian J.of Fisheries&Aquatic Scien.	1238	94
J.of Experimental Psychology: Learning, Memory & Cognition	1795	44	Journal of Marketing Management	1225	95
Best Papers Proceed./Academy of Man.	1774	45	Theory Into Practice	1211	96
American Family Physician	1772	46	Publishers Weekly	1203	97
Journal of Advertising Research	1752	47	European J.of Anaesthesiology: Eja	1196	98
American Economic Review	1744	48	Third World Quarterly	1189	99
New Statesman	1715	49	Academy of Management Executive	1178	100
European Journal of Marketing	1696	50	Intervention in School And Clinic	1171	101
Journal of Applied Psychology	1684	51	Canadian Journal of Psychiatry	1147	102
School Library Journal	1677	52	Teachers College Record	1140	103
Urban Studies	1666	53	Financial Analysts Journal	1126	104
European Foreign Affairs Review	1630	54	Medical Education	1119	105

Ek 6 (devamla)

Dergi	İndirilen		Dergi	İndirilen	
	makale sayısı	Sıra		makale sayısı	Sıra
Operations Research	1119	105	American Journal of Sociology	894	151
Journal of International Marketing	1109	106	Library Media Connection	890	152
Journal of Academic Studies	1101	107	Freshwater Biology	888	153
Clinical Rehabilitation	1095	108	Future Survey.	886	154
Applied Psychology: An Int. Review	1087	109	Journal of Special Education	882	155
Southern Medical Journal	1084	110	Journal of European Public Policy	879	156
Fertility Weekly	1072	111	Mediterranean Quarterly	878	157
Cyberpsychology & Behavior.	1062	112	International Studies Review	875	158
Australian Journal of Psychology	1058	113	Clearing House: A J.of Educational Strategies, Issues & Ideas	871	159
National Review	1058	113	Foreign Policy	870	160
American School Board Journal	1055	114	Journal of Abnormal Psychology	868	161
Journal of Genetic Psychology	1047	115	Mayo Clinic Proceedings	863	162
Aggressive Behavior	1044	116	Monthly Review: An Independent Socialist Magazine	862	163
Career Development Quarterly	1040	117	Mis Quarterly	857	164
New German Critique	1037	118	J.of Personal Selling &Sales Managem.	856	165
Reproductive Biomedicine Online	1034	119	J.of Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines	854	166
Educational Psychology	1028	120	Progress in Human Geography	849	167
Political Studies	1027	121	Early Childhood Education Journal	844	168
American J.of Clinical Dermatology	1024	122	Annals of Otolaryngology & Laryngology	838	169
British J.of Educational Technology	1014	123	Transportation Journal	836	170
International J.of Eating Disorders	1002	124	Journal of International Affairs	835	171
Journal of Environmental Education	990	125	Organizational Dynamics	834	172
Journal of Retailing	989	126	Creativity Research Journal	827	173
Reading Teacher	987	127	Lupus	827	173
Journal of Ethnic & Migration Studies	985	128	Journal of Academic Librarianship	825	174
Nursing Management	983	129	J. of Teaching in Physical Education	820	175
Annual Review of Sociology	981	130	British J. of Guidance & Counselling	814	176
Int. Affairs: A Russian J.of World Politics, Diplomacy & Int. Relations	979	131	Journal of Brand Management	814	176
Training & Development Journal	976	132	Hormone Research	811	177
T+D Y	972	133	IIE Transactions	807	178
British Journal of Psychology	971	134	Accounting Review	805	179
School Science & Mathematics	970	135	British Journal of Dermatology	800	180
European Journal of Social Psychology	969	136	Nation	800	180
Science Activities	968	137	Kidney International	799	181
Educational Studies in Mathematics	957	138	Mediterranean Politics	797	182
Pediatric Neurosurgery	952	139	Hypatia	795	183
International Journal of Psychology	947	140	Educational Research Quarterly	792	184
Capital & Class	942	141	Journal of Sport Behavior	789	185
Acta Paediatrica	937	142	New Republic	783	186
J.of Southeast Europ.&Black Sea Stud.	936	143	Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal	781	187
European J.of Work&Org. Psychology	930	144	Social Work	777	188
Nature	929	145	Futurist	773	189
Medical Teacher	921	146	Journal of Leisure Research	773	189
Psychological Review	909	147	Clinical Infectious Diseases	771	190
Vital Speeches of the Day	908	148	Teaching Exceptional Children	755	191
Ekev Academic Review	907	149	Phi Delta Kappan	752	192
Journal of Clinical Child Psychology	902	150			

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Yurdağül ÜNAL
Doğum Yeri: : Kızılcahamam/Ankara

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Arşivcilik Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Anabilim Dalı
Doktora Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi
Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar : T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü,
ULAKBİM
Projeler : TÜBİTAK tarafından desteklenen SOBAG-106K068
numaralı projede yardımcı araştırmacı (devam ediyor)
: Hacettepe Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi
tarafından desteklenen 02 G 064 numaralı projede
yardımcı araştırmacı
Çalıştığı Kurumlar : Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

İletişim

E-posta adresi : yurdagul@hacettepe.edu.tr

Tarih : 17 Haziran 2008